

T.C
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Halk Eğitimi Bilim Dalı

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERE
YÖNELİK OLARAK DÜZENLENEN AİLE EĞİTİMİ
ETKİNLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EMİNE ŞEKER
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul - 2013

T.C
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Halk Eğitimi Bilim Dalı

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERE
YÖNELİK OLARAK DÜZENLENEN AİLE EĞİTİMİ
ETKİNLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EMİNE ŞEKER
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Öğr.Gör. Dr. GÖNÜL SAKIZ

İstanbul - 2013

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.**

© 2013

ONAY

Emine Şeker tarafından hazırlanan “Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Yönelik Olarak Düzenlenen Aile Eğitimi Etkinliklerinin Değerlendirilmesi” konulu bu çalışma, 29./06./2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı
TEZ DANIŞMANI Öğr. Gör. Dr. Gönül SAKIZ

İmza

JÜRİ ÜYESİ Prof. Dr. Sefer ADA

JÜRİ ÜYESİ Öğr. Gör. Dr. Oktay SARI

ÖZGEÇMİŞ

- 2000 Kahramanmaraş Anadolu Öğretmen Lisesi
- 2007 Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Öğretmenliği Ana Bilim Dalından mezun olma
- 2008 Oxford Türk Özel Evren Çocuk Rehabilitasyon Merkezi'nde Özel Eğitim Öğretmenliği
- 2008 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Halk Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına giriş

İLETİŞİM BİLGİLERİ

- Adres: Oxford Türk Özel Evren Çocuk Rehabilitasyon Merkezi, Akdeniz Cd.
No: 71-A Fatih İstanbul
- Tel: (212) 523 55 55
- e-posta: seker.e@mynet.com

ÖNSÖZ

Gelişmiş toplumlarda, ülkelerin huzur ve refah seviyelerinin yükselmesinde eğitim önemli bir rol oynamaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi, sosyal devlet anlayışının yüksek olmasına bağlıdır. Sosyal devlet anlayışına göre, toplumun her kesimi eğitim hakkından eşit oranda faydalanır. “Eğitimde feda edilecek fert yoktur” ilkesiyle hareket eden bir ülkenin halkı, bu eğitim hakkını kullanarak muasır medeniyetler seviyesine ulaşacaktır.

Eğitimin ilk ocağı aile ortamıdır. Ailelerin eğitimi de doğrudan toplumun gelişmesine katkı sağlayacaktır. Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin de “Aile Eğitimleri”ne katılımları, çocuklarının eğitimine doğrudan etki ettiği gerçeği, birçok araştırmanın konusu olmuştur. Ayrıca bir toplumun gelişmişlik düzeyi, engellilerine verdiği değerle ölçülmektedir. Bu noktadan hareketle hem aile eğitimi hem de özel gereksinimli bireylerin yaşam hakları birleştirildiğinde, bu çalışmanın özel gereksinimli çocuğa sahip aileler için yol gösterici olacağına inanıyorum.

Özel gereksinimli çocuklarla çalışırken, en sık karşılaştığım problemlerden biri ailelerin çocuklarına ne şekilde yaklaşacaklarını bilememeleriydi. Ailelerle yapılan eğitimler, onların motivasyonlarını olumlu ölçüde arttırmış ve beni de yeni eğitim etkinlikleri hazırlamaya yöneltmiştir. Özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın ve onunla yaşamamanın zorluklarını gözlemledim. Bu çalışma aile eğitimlerinin ve özel eğitim deneyimlerinin bir ürünü olarak literatüre arz edilmiştir.

Özel gereksinimli çocukların eğitimleriyle doğrudan bağlantı kurduğu için ‘Özel Eğitim’ ile özel gereksinimli çocukların aileleriyle yapılan ‘Aile Eğitimleri’ni konu edindiği için de ‘Halk Eğitimi’ alanını birleştiren bu çalışma disiplinler arası bağ kurması bakımından önemlidir.

Öncelikle çalışmamın her aşamasında bana yardımcı olan tez danışmanım Sayın Öğr. Gör. Dr. Gönül SAKIZ’a; mesleki çalışmalarında beni motive eden ve kaynaklara ulaşmamda yardımcı olan hocam Sayın Öğr. Gör. Dr. Oktay SARI’ya; halk eğitiminin önemini derslerimizde sıkça vurgulayarak beni böylesi bir çalışmaya yönlendiren yüksek lisans hocalarım Sayın Prof. Dr. Ozana URAL ile Sayın Prof. Dr. Sefer

ADA'ya ve teknik desteğinden dolayı Arş. Gör. Mustafa Şeker'e çok teşekkür ediyorum.

Özel gereksinimli öğrencilerim ile onların ailelerine teşekkür ediyorum.

Beni bilim insanı olma yolunda yetiştiren anne ve babamın da ellerinden öpüyorum.

Emine ŞEKER

İstanbul, 2013

İÇİNDEKİLER

ONAY	ii
ÖZGEÇMİŞ	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMA VE SEMBOLLER.....	ix
ÖZET	x
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem	2
1.2. Amaç/Hipotez.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Sınırlılıklar.....	8
1.5. Sayıtlar	9
1.6. Tanımlar	9
BÖLÜM II	11
İLGİLİ ALANYAZIN	11
2.1. Yetişkin Eğitimi	11
2.1.1. Yetişkinliğin Tanımı	11
2.1.2. Yetişkin Eğitimi	12
2.1.3. Yetişkin Eğitime Neden İhtiyaç Duyulur?	14
2.1.4. Yetişkin Eğitiminin Amaçları.....	14
2.2. Aile Eğitimi.....	15
2.3. Özel Gereksinimli Çocuklar	16
2.4. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynler	17
2.4.1. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Yönelik Düzenlenen Aile Eğitiminin Önemi.....	21
2.4.2. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Yönelik Düzenlenen Aile Eğitimi Etkinlik Örnekleri	24
BÖLÜM III	27

YÖNTEM	28
3.1. Araştırmanın Modeli	28
3.2. Çalışma Grubu	28
3.3. Veri Toplama Araçları.....	31
3.3.1. Bireysel Bilgi Formu.....	31
3.3.1.1. Bireysel Bilgi Formunda Yer Alan Sorulara Verilen Cevaplar	32
3.3.2. Aile Eğitimi Değerlendirme Anket Formu	40
3.3.3. Ses ve Video Kayıtları	40
3.4. Verilerin Toplanması ve Araştırma Süreci	41
3.5. Verilerin Çözümlemesi	47
BÖLÜM IV	48
BULGULAR.....	48
4.1. Aile Eğitimlerine İlişkin Ebeveyn Görüşleri.....	48
4.2. Aile Eğitimleri Değerlendirme Anketlerine İlişkin Tablolar Ve Yorumları	60
BÖLÜM V	73
SONUÇ.....	73
5.1. Yargı.....	73
5.2. Tartışma	75
5.3. Öneriler	84
KAYNAKLAR	88
EKLER.....	93

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Çocukların Yaşı, Annelerin Yaşı, Babaların Yaşı, Aylık Gelir Düzeyi.....	30
Tablo 4.1. “Davranış Problemleri ile Başetme Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi	61
Tablo 4.2. “Tuvalet Becerilerini Kazandırma Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi	62
Tablo 4.3. “Yemek Yeme Becerilerinin Kazandırılması Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi	58
Tablo 4.4. “Giyinme Becerilerinin Kazandırılması” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi	64
Tablo 4.5. “İletişim Becerilerinin Kazandırılması Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi	65
Tablo 4.6. “Günlük Yaşam Becerilerinin Kazandırılması Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi	66
Tablo 4.7 “Sosyal Yaşam Becerilerinin Kazandırılması Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi	67
Tablo 4.8 “Özürlü Hakları Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi	68
Tablo 4.9 “Özel Eğitimde faydalanılan Materyaller ve Kullanım Amaçları Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi	69
Tablo 4.10. “Evde Özel Eğitim Uygulamaları Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi	70
Tablo 4.11. Aile Eğitimi Etkinliklerinin Tamamının Değerlendirilmesi.....	72

KISALTMA VE SEMBOLLER

DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
M.E.B	: Milli Eğitim Bakanlığı
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu
AÇEV	: Anne Çocuk Eğitim Vakfı

ÖZET

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERE YÖNELİK OLARAK DÜZENLENEN AİLE EĞİTİMİ ETKİNLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu araştırmanın amacı özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin, özel eğitime ilişkin bilgi edinmeleri amacıyla yapılan aile eğitimlerini değerlendirmektir. Ebeveynlerden aktif katılımlarının istendiği aile eğitimlerinde ilişkin görüşleri bu araştırmanın amaçlarını oluşturmaktadır. Bununla ilgili olarak; ebeveynlerin davranış problemleri ile baş etme; tuvalet becerileri, beslenme becerileri, giyinme-soyunma becerileri, iletişim becerilerini, günlük yaşam becerileri ve sosyal yaşam becerilerinin kazandırılması; özürlü hakları; özel eğitimde faydalanılan materyaller ve kullanım amaçları ile evde özel eğitim uygulamaları konulu aile eğitimlerine ilişkin görüşleri alınmıştır.

Çalışmaya İstanbul'un Fatih İlçesi'nde özel bir rehabilitasyon merkezine devam eden 20 özel gereksinimli çocuğun ebeveynleri katılmıştır. Araştırma verileri, aile eğitimleri esas alınarak oluşturulmuştur. Veriler, betimsel analiz tekniği ve nitel verilerin toplanmasında kullanılan yazılı mülakat, grup görüşmesi ve gözlem teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmada şu bulgular elde edilmiştir:

Ebeveynlerin aktif olarak katıldıkları aile eğitimlerine yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda ebeveynler davranış problemleriyle başetme eğitimiyle bilgi ve farkındalık düzeylerinin arttığını, bilgilerini uygulama düzeylerinde artış olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Tuvalet becerileri, yeme becerileri, giyinme-soyunma becerileri, iletişim becerileri, günlük yaşam becerileri ve sosyal yaşam becerilerinin kazandırılması konulu aile eğitimlerinin, ebeveynlerin çocuklarına beceri kazandırma yönünde olumlu etkileri olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Özürlü haklarına ilişkin bilgi düzeylerinin artırılması, özel eğitimde faydalanılan materyaller

ve kullanım amaçları, evde özel eğitim uygulamaları konularında düzenlenen aile eğitimlerine ilişkin ebeveynler olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ayrıca, bulgular ebeveynlere yönelik aile eğitimlerinin ailelerin bilinçlendirilmesi, çocuklarıyla olan iletişimi ve bireysel motivasyon ve yapabilirlikleri üzerinde olumlu tesirlere sahip olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin çocuklarının davranış problemleriyle baş etme yeteneklerinin arttığı, çocuklarına beceri kazandırma konusunda cesaretlerinin arttığı da bulgular arasındadır. Araştırmanın son bölümünde elde edilen bulgulardan yola çıkarak uygulamacılara ve araştırmacılara yönelik Öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: zel eğitim; aile eğitimi; zel gereksinimli ocuk; nitel araştırma

ABSTRACT

THE EVALUATION OF FAMILY TRAINING ACTIVITIES ORGANIZED FOR PARENTS HAVING CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

This study aimed at evaluating the family trainings organized to inform parents having children with special needs about special education. This study made an attempt to determine the opinions of parents concerning family trainings in which active participation of parents was requested. In this respect, the opinions of parents were taken in regard to the family trainings on coping with behavioral problems; introducing toilet skills, nutrition skills, dressing & undressing skills, communication skills, daily life skills, and social skills; disability rights; the materials used in special education as well as their intended purposes; and special education practices at home.

The parents of 20 children with special needs attending a private rehabilitation center located in Fatih district of Istanbul participated in the present study. Research data were formed based on family trainings. The data were analyzed through descriptive analysis technique as well as the written interview, group discussion, and observation techniques used for collecting qualitative data.

The following findings were obtained in the study:

The opinions of parents concerning the family trainings in which they participated actively were evaluated in this study. Parents stated that their levels of knowledge and awareness increased and they started to apply what they knew more thanks to the training on coping with behavioral problems. Parents stated that family trainings on introducing toilet skills, nutrition skills, dressing & undressing skills, communication skills, daily life skills, and social skills had a positive effect on the introduction of skills by parents to their children. Parents delivered positive opinions concerning the family trainings on improving knowledge level about disability rights, the materials used in special education as well as their intended purposes, and special education practices at home.

In addition, research findings demonstrated that family trainings had positive effects on raising awareness among families, the communication of families with their

children, and their individual motivations and capabilities. It was seen that trainings improved the skills of parents for coping with the behavioral problems of their children, and encouraged them to introduce skills to their children. The final section of the study put forward recommendations for implementers and researchers.

Key Words: Special education, family training, children with special needs, qualitative research.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Günümüzde bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler tüm alanlara yenilikler getirmektedir. Bu durum kişilerin de kendini yenilemesini zorunlu kılmaktadır. Sürekli kendini geliştirme ve yenileme ihtiyacı “yaşam boyu eğitim” kavramı ile ifade edilmektedir. Gelişen toplumlarda öğrenme, ilerleme ve kalkınma için zorunlu bir araç haline gelmektedir (Ural, 2006). Yaşamın ilk yıllarından başlayarak, yetişkinliği de kapsayan bir öğrenme yolculuğundan bahsedilmektedir.

Yetişkinler, kendi ihtiyaçlarına uygun olarak, eğitim almayı talep etmektedirler. Bu eğitimler içerisinde okuma-yazma eğitimleri; mesleki yetiştirme ve bilgi tazeleme eğitimleri; serbest zaman eğitimleri; tüketici eğitimleri; kadın eğitimi; tamamlayıcı eğitim; sağlık ve sosyal güvenlik eğitimleri; beceri geliştirme eğitimleri; aile eğitimleri gibi dallar mevcuttur (Duman, 2007).

Aile, bireyin ilk sosyal ortamı ve ilk sosyal kuralların öğrenildiği yerdir. Aile ortamı, çocukların topluma uyumunda etken rol oynayan küçük bir okul vazifesi görür. Huzurlu bir aile ortamı, çocukların özgüvenli bireyler olmaları ve kendilerini ifade edebilme yeteneklerinin gelişmesi bakımından önemlidir (Ereş, 2009). Günümüzde, aile kurumunu desteklemek amacıyla Halk Eğitim Merkezleri’nde açılan Aile Okulları ebeveynlerin sahip oldukları becerileri geliştirebilmeleri için fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca, Belediyelerin Kadın Gelişim ve Psikolojik Danışmanlık Merkezleri ve özel kurumların açtığı seminerler ve kurslar ailelerin eğitiminde önemli yer tutmaktadır. Yetişkin eğitimi ve halk eğitimi kapsamında yapılan bu faaliyetler, anne-babaların çocuklarına hayatın her alanında olumlu tutum geliştirmelerine ve ebeveyn rollerini iyi bir şekilde sergilemelerine yardımcı olmaktadır (Şahin, 2007). Bu girişimler son derece sevindirici olmakla beraber, aileye dönük eğitim-öğretim faaliyetleri incelendiğinde, yürütülen eğitim etkinliklerinin genellikle normal gelişim gösteren çocuğa sahip aileler için uygun olduğu görülmektedir. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların ailelerine yönelik eğitimler yeterli sayıda yapılmamaktadır.

Özel gereksinimli çocuklar, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda ve buna ek olarak, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri'nde özel eğitim almaktadır. Bu eğitim etkinliklerinin dışında, çocukların evde eğitim ihtiyaçlarını aileleri karşılamaktadır. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin problemleri çocuk büyüdükçe artmaktadır (Top, 2009). Ailede özel gereksinimli bir çocuğun bulunmasının beraberinde getirdiği problemler tüm aile üzerinde psikolojik bir baskı oluşturmaktadır (Karpat, 2011). Çocuğun kişisel bakım ihtiyaçları, beslenme, sağlık, toplumsal uyumsuzluk ve bağımlı yaşam durumları ebeveynler için tüketici unsurlar olabilmektedir. Bu nedenle, özel eğitime gereksinim duyan çocuğa sahip aileler için daha özel bir aile eğitimi hizmeti uygulanmalı ve bu hizmetler çocukların ve ailelerinin eğitim gereksinimlerine uygun olarak programlanmalıdır (Cavkaytar ve Diken, 2007).

Araştırmalar, ihtiyaçlarına uygun eğitim verildiğinde; ailelerin çocuklarına uygun davranışlar kazandırabildiklerini ve birçok bağımsız yaşam becerisini edinmede çocuklarına yardımcı olabildiklerini göstermektedir (Cavkaytar, 1999).

1.1. Problem

Özel gereksinimli çocuklar, yaşlılarından ayrı olarak, bağımsız yaşam becerilerini daha uzun sürede edinmektedirler. Bedensel, zihinsel, duygusal gelişimleri yaşlılarına oranla ağır bir seyir izlemektedir. Bu nedenle kendilerine uygun yapılandırılmış ortamlarda, özel olarak yetiştirilmiş uzmanlarca, özel teknik ve yöntemlerin uygulandığı “özel eğitim” adı verilen bir programla desteklenmelidirler (M.E.B , 2012).

Özel eğitim; özel gereksinimli çocuğun eğitim performansı göz önünde bulundurularak, eğitim ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmış bir bireyselleştirilmiş eğitim planı dahilinde yapılır. Özel gereksinimli çocuklar için bu planların uygulandığı özel eğitim okulları, özel eğitim sınıfları, özel rehabilitasyon merkezleri bulunmaktadır. Bu okullarda ve kurumlarda öncelikle bireysel eğitim esas alınır, sonrasında çocuğun eğitim ihtiyacına ve gelişimsel seyrine uygun olarak grup eğitimi verilir. Bireysel eğitim planının verimli olması, edinilen becerilerin sürekliliğinin sağlanması için, eğitime ailenin ve çocukla ilgilenen diğer uzmanların ve çocukla temasa geçen çevredeki tüm bireylerin de dahil edilmesi gereklidir (Sarı, 2003).

Bireysel eğitim planında öncelikli hedef çocuğun bağımsız yaşam becerilerini edinmesini sağlamaktır. Bu becerilerin içerisinde yukarıda da belirtildiği gibi, sosyal, duygusal, zihinsel, bedensel, dil alanları vardır. Çocuğun bu eğitim planına uyum sağlaması öncelikle ailesinin desteğiyle mümkün olacaktır. Ailenin özel eğitime doğrudan dahil edilmesi, ev ortamının da eğitime uygun olarak yapılandırılması çocuğun eğitimi için bir avantajdır. Bu noktada, ailenin bilinçlendirilmesi için eğitimler düzenlenmesi gereklidir. Bunun için eğitim ihtiyaçlarının tesbit edilmesi ve uygun bir programın oluşturulması gereklidir (Doğan, 2010).

Özel gereksinimli çocuğun eğitimiyle doğrudan ilgilenen özel eğitim öğretmenleri, ailelerin de eğitim ihtiyaçlarını farketmeli ve harekete geçmelidir. Ebeveynler, çocuklarının tüm sorunlarını yüklenmektedirler. Sadece ev ortamında değil, çocuğun tüm yaşam alanlarında yanlarında bulunmaktadır. Okul, hastane ve ev dışı ortamlarda ebeveynler çocuklarla birlikte topluma uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bir süre sonra ebeveyn için zorlu yaşam koşulları tüketici olmaktadır (Sarı, 2007). Bu tükenmeyi önlemek için, 'Aile Eğitimi' adı altında yapılacak çalışmalar, aileler için yol gösterici olmaktadır. Bu eğitimler ebeveynleri bilgilendirmenin yanında, onların motivasyonlarını da yükseltmektedir. Kendilerine olan inançları onarılmakta ve çocuklarından beklentileri artmaktadır. Bu eğitimler, ebeveynlerin sosyal destek algılarını güçlendirmekte, toplumda yalnız olmadıklarını düşünmektedirler. Aileye sağlanacak hizmetler, ailenin üzerlerindeki baskının da azalmasını sağlamaktadır (Top, 2009).

Bu bağlamda araştırmanın problemi, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin katıldıkları aile eğitimi etkinliklerinin değerlendirilmesidir.

1.2. Amaç/Hipotez

Bu çalışmanın amacı, özel gereksinimli çocukların ebeveynlerine yönelik olarak geliştirilen aile eğitimlerinin etkililiğinin değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın temel sorusu şudur:

Aile eğitimlerinin özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin özel eğitimle ilgili bilgi ve yapabilirlik seviyeleri üzerinde olumlu etkisi var mıdır?

Araştırmanın alt soruları ise şunlardır:

1. Ebeveynlerin aile eğitimlerine katılması, ebeveynlerin çocuklarının davranış problemleriyle başetmelerini olumlu yönde etkiler mi?
2. Ebeveynlerin aile eğitimlerine katılması, ebeveynlerin çocuklarına tuvalet becerilerini kazandırmalarını olumlu yönde etkiler mi?
3. Ebeveynlerin aile eğitimlerine katılması, ebeveynlerin çocuklarına beslenme becerilerini kazandırmalarını olumlu yönde etkiler mi?
4. Ebeveynlerin aile eğitimlerine katılması, ebeveynlerin çocuklarına giyinme-soyunma becerilerini kazandırmalarını olumlu yönde etkiler mi?
5. Ebeveynlerin aile eğitimlerine katılması, ebeveynlerin çocuklarına iletişim becerilerini kazandırmalarını olumlu yönde etkiler mi?
6. Ebeveynlerin aile eğitimlerine katılması, ebeveynlerin çocuklarına günlük yaşam becerilerini kazandırmalarını olumlu yönde etkiler mi?
7. Ebeveynlerin aile eğitimlerine katılması, ebeveynlerin çocuklarına sosyal yaşam becerilerini kazandırmalarını olumlu yönde etkiler mi?
8. Ebeveynlerin aile eğitimlerine katılması, ebeveynlerin özürlü hakları konusundaki bilinç ve farkındalık düzeylerini olumlu yönde etkiler mi?
9. Ebeveynlerin aile eğitimlerine katılması, ebeveynlerin özel eğitimde faydalanılan materyaller ve kullanım amaçlarıyla ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerini olumlu yönde etkiler mi?
10. Ebeveynlerin aile eğitimlerine katılması, ebeveynlerin evde özel eğitim uygulamalarıyla ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerini olumlu yönde etkiler mi?

Sorulara ilişkin hipotezler şöyle sıralanabilir:

1. Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarının davranış problemleriyle başetme düzeylerinin artması beklenmektedir.
2. Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına tuvalet becerilerini kazandırma seviyelerinin yükselmesi beklenmektedir.
3. Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına beslenme becerilerini öğretme yönünde artış beklenmektedir.
4. Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına giyinme-soyunma becerilerini kazandırma yönünde yaşadıkları problemlerin azalması beklenmektedir.
5. Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına iletişim becerilerini kazandırma ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin artması beklenmektedir.
6. Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına günlük yaşam becerilerini kazandırma seviyelerinin yükselmesi, günlük yaşamla ilgili eğitim hedeflerinde çocuklarının eğitimlerinde daha fazla aktif rol almaları beklenmektedir.
7. Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına sosyal yaşam becerilerini kazandırma düzeylerinin artması ve çocuklarının sosyal hayata adapte olmalarını kolaylaştırma yönünde cesaretlendirici bir tutum sergilemeleri beklenmektedir.
8. Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; özürlü hakları konusundaki bilinç ve farkındalık düzeylerinin artması ve özürlü hakları konusunda toplumda karşılaştıkları sorunları çözebilmeleri beklenmektedir.

9. Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; özel eğitimde faydalanılan materyaller ve kullanım amaçları ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin artması beklenmektedir.
10. Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; evde özel eğitim uygulamaları konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin artması ve ev içi çalışmalarda çocuklarıyla daha verimli bir çalışma programı hazırlamaları beklenmektedir.

Araştırma süreci sonunda aile eğitimlerinin, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler üzerinde olumlu etki yaratacağı beklenmektedir. Yukarıdaki beklentiler doğrultusunda, aile eğitimlerinin sonuçları sınanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada öncelikli hedefin, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin özel eğitime ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin artırılması düşünülmektedir. Çalışma bu yönüyle yetişkinleri ilgilendirmekte ve Yetişkin Eğitimi'nin önemini ortaya koymaktadır. Günümüzde, ailelere yönelik düzenlenen eğitimlerin Halk Eğitimi alanında ses getirmesi ve ebeveynlerin bu eğitimlere ilgi duyması, eğitim politikalarının bu yönde planlanmasına öncülük etmektedir.

Son yıllarda özel eğitime muhtaç çocuklarla yapılan araştırmalar, eğitim etkinliklerinin sadece çocuklara sunulan hizmetlerle sınırlandırılmaması, çocukların aile fertlerinin de eğitim ihtiyaçlarının belirlenerek bu ihtiyaçlar doğrultusunda ailelere hizmet verilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yıkıncı ve Özbey (2009)'in yaptıkları araştırmada, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin, öğretmenleri tarafından düzenli olarak bilgilendirilmek istedikleri belirtilmiştir.

Özel gereksinimli çocukların, normal gelişim gösteren akranlarına oranla, yaşamları güçlüklerle doludur. Bu çocukların aileleri zorluklardan etkilenmektedirler. Özel gereksinimli çocuk, aile içinde her bireyle, özellikle de anne ve babayla az ya da çok bir ilişki kurmaktadır. Çocuğun gelişimsel geriliği, çevresiyle bağlantı kurmakta zorlanmasına sebep olmaktadır. Gelişimsel geriliğin oluşturduğu

problemler, ebeveynlerin tutumlarına göre ve eğitim düzeylerine göre aileyi olumsuz yönden etkileyebilmektedir (Eripek, 1998).

Bu çalışmada, aile eğitimleriyle ailelerin çocuklarının eğitimi konusunda bilinçlendirilmeleri, evde ve toplumda karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelebilme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Çocuğun gelişimsel geriliğinin oluşturduğu sonuçlarla başedemeyen aile bireyleri, süreç içinde yıpranabilmektedirler. Özellikle uzmanlardan destek almayan, çocuklarının eğitimi ilgili durumlarda yeterli şekilde yönlendirilemeyen aileler tükenme yaşayabilmektedirler. Ailede babadan başlayan halka, anne, kardeşler ve diğer yakınlarla ulaşan bir zincir oluşturmaktadır. Babanın yaşadığı duygusal çöküntü, anneye sıçramakta ve sonra diğer bireyleri de etkilemektedir. Anne ve babanın yorgun, tükenmiş, çaresiz ve mutsuz olması tüm aileye yansımaktadır. Bu yorgun ve tükenmiş hali aza indirmek için ailenin özel gereksinimli çocukla ilgili durumlarda desteklenmesi gerekmektedir (Fırat, 2000).

Ailenin desteklenmesi onlarla yapılacak etkinlikler ve görüşmelerle mümkün olmaktadır. Bu çalışmada, ebeveynler için hazırlanacak aile eğitimi etkinlikleriyle, onların yaşadığı tükenme ve çaresizlik durumları azalabilecektir. Ebeveynlerin motivasyon seviyeleri yükselecek, özel gereksinimli çocukla ilgili yaşadıkları problemlerin yerini, daha pozitif bir ilişki alacaktır. Ebeveynler çocuklarının gelişimsel geriliğinin türünü ve bunun sonucu olarak çocuklarının eğitim performanslarını öğrenebileceklerdir. Çocuklarını daha iyi tanıyabileceklerdir. Davranış problemleriyle başetmeyi öğrenebileceklerdir. Çocuklarına, temel yaşam becerileri olan beslenme, tuvalet ve bağımsız hareket becerilerini kazandırabileceklerdir. Bunun yanında iletişim kurma, günlük yaşamı kolaylaştırma ve sosyalleşme konularında da çocuklarına yol gösterici olmaları sağlanacaktır (Birkan, 2002).

Bu araştırma sonucunda hazırlanacak aile eğitimlerinin, hedef kitlenin ihtiyaçlarını karşılayacak olması ile özel gereksinimli çocuklara ve ailelerine fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Buna bağlı olarak yapılabilecek çalışmaların, özel eğitime yönelik düzenlenecek hizmetlerde ve özel eğitime muhtaç çocuğu olan ailelerle çalışan eğitimcilere yol gösterici olabileceği ve literatüre katkısı olabileceği düşünülmektedir (Coşkun ve Akkaş, 2009).

Bu çalışmanın literatüre katkısı incelendiğinde; öncelikle Yetişkin Eğitimi bakımından, sonrasında Özel Eğitim bakımından yeni araştırma konularına kaynaklık edeceği düşünülmektedir. Türkiye’de konuyla ilgili yapılması planlanan araştırmalara fikir vermesi ve bunun neticesinde bilime hizmet ettiği kadar, ‘insan’ı konu edinen; ‘insani değerler’i koruyan bir amaç doğrultusunda da hizmet etmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanında uluslararası bilim çalışmalarına katkıda bulunması yönünden bu çalışma Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler alanlarına armağan edilmektedir.

Bu araştırma yoluyla, özel gereksinimli çocukların ebeveynlerine yönelik düzenlenen aile eğitimlerine katılan ebeveynlerin çocuklarının eğitimlerinde aktif rol almalarının sağlanması hedeflenmektedir. Araştırmanın, bundan sonra yapılacak olası çalışmalara rehberlik etmesi umulmaktadır. Ülkemizdeki aile eğitimlerinin, bu araştırmada değinilen konulardan daha farklı problemleri ve gereksinimleri de irdeleyerek desenlenmesi umut edilmektedir. Bu yönüyle bu araştırma literatürde değişimlere ve yeniliklere öncülük etmesi bakımından önemlidir.

1.4. Sınırlılıklar

Yapılan araştırma araştırmacı tarafından belirlenen aşağıda sunulan sınırlılıklara sahiptir:

1. Araştırma, İstanbul İli’nin Fatih İlçesinde bulunan, özel bir rehabilitasyon merkezinde eğitime devam eden 20 özel gereksinimli çocuğun ebeveynleriyle sınırlıdır.
2. Araştırmaya katılan ebeveynlerin cinsiyet, yaş ve meslek farklılıkları göz önünde bulundurulmamıştır.
3. Araştırmaya katılan ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklarının sağlık tanıları ve eğitim modülleri araştırmaya değişkeni olarak alınmamıştır.
4. Araştırmaya katılan ebeveynlerin özel gereksinimli çocukların eğitimiyle ilgili bilgi düzeyleri herhangi bir ölçüm aracıyla ölçülmemiştir.
5. Araştırmaya katılan ebeveynlerin anne ya da baba olarak ayrımları yapılmamış, katılımcılar ‘ebeveyn’ ifadesiyle tanımlanmıştır.

6. Araştırma yapılan etkinliklerle sınırlıdır.
7. Araştırma, Eylül 2009 - Haziran 2010 tarihleri arasında yapılan çalışmalarla sınırlıdır.

1.5. Sayılılar

Bu çalışmada aşağıdaki sayılılardan hareket edilmiştir.

1. Ebeveynlerin aile eğitimlerine gönüllü olarak katıldıkları varsayılmaktadır.
2. Ebeveynlerin aile eğitimlerinde öğrenecekleri bilgileri uygulamak için yoğun bir ihtiyaç ve ilgi duydukları varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmada sıklıkla kullanılan ifadelerin tanımları aşağıdaki gibidir:

Eğitim: Bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1971; Akt. Doğan, 2010).

Özel Gerekli Çocuk: Çocuklar arasındaki bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmak şartıyla bakıldığında, kimisinde öğrenme ve davranış problemlerinin; kimisinde bedensel ya da duyuşal yetersizliğinin, kimisinde zihinsel olarak özel ya da üstün yeteneklerin görüldüğü çocuklardır. (Eripek, 1998).

Özel Eğitim: Özel eğitime muhtaç çocukların, bağımsız yaşamlarını kazanmalarını hedefleyen bireysel eğitim planının, onlara sistematik olarak uygulandığı bir öğretim hizmetidir (Eripek, 1998).

Aile: Kan, yasa ve evlilik yoluyla, birbirlerine belirli derece akrabalıkları bulnan hane halkı üyelerinden meydana gelen sosyal bir örgüttür (İbrahimoglu, 2004).

Aile Eğitimi: Ebeveynlerin; çocuklarını daha iyi tanımalarına yardımcı olmak, onlarla iletişimlerini güçlendirmek, uygun tutum ve yaklaşımları öğrenmelerini

sağlamak, olası riskler ve bu risklere yönelik uygun tedbir almalarına yönelik farkındalık yaratmak ve ailelerinin geleceğini daha sağlıklı bir şekilde planlamalarına destek olmak amacıyla geliştirilmiş aile eğitimi etkinlikleridir (Varol, 2005).

Yetişkin: Zihinsel ve bedensel gelişimini tamamlamış, duygusal ve sosyal açıdan olgunluğa erişmiş, ekonomik açıdan bağımsızlığını elde etmiş, toplumdaki sorumluluklarını yerine getiren bireylerdir (Celep, 2003).

Yetişkin Eğitimi: Onbeş yaşla başlayan, yetişkin olarak görülen kişilerin, bilgi düzeylerini arttırmalarını; teknik ya da mesleki, kişisel yönden yeteneklerini geliştirmelerini ya da bu yeteneklerine yeni bir yön vermelerini; tutum ve davranışlarını, dengeli ve bağımsız bir toplumsal, ekonomik, kültürel gelişime katkıda bulunma bakımından değiştirmelerini sağlayan bir eğitim sürecidir (Okçabol, 2006).

BÖLÜM II

İLGİLİ ALANYAZIN

Alanyazında araştırmanın amaçlarıyla ilişkili olan konular ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Öncelikle, yetişkinliğin tanımı verilmiş ve yetişkin eğitimi ele alınmıştır. Yetişkin eğitime neden ihtiyaç duyulduğu ve yetişkin eğitiminin amaçları açıklanmıştır. Sonrasında, yetişkin eğitiminin uzantılarından biri olan aile eğitimine yer verilmiş, aile eğitiminin önemi vurgulanmıştır. Devamında ise, bu çalışmada yetişkin eğitimi ile birlikte değerlendirilen özel gereksinimli çocuklar konusu incelenmiştir. Bu konuyu izleyen bir sonraki başlıkta özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler ve ebeveynlere yönelik düzenlenen aile eğitimlerinin önemi açıklanmıştır. Son bölümde özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere yönelik düzenlenen aile eğitimlerinden örnekler verilmiştir.

2.1. Yetişkin Eğitimi

2.1.1. Yetişkinliğin Tanımı

Yetişkin kişi, ilk akla gelen tanımıyla büyümüş kişidir (Onur, 2000). Yetişkin kişinin fiziksel ve psikolojik açıdan olgunlaşmış olduğu varsayılır. Çocukluk ve ardından gelen gençlik döneminin bittiği, kişisel ve toplumsal anlamda farklı sorumlulukların başladığı dönem yetişkinlik dönemidir. Birçok ülkedeki resmi belgeler, yetişkini, yaşı 17 ile 21'in üzerinde olan, mecburi bir eğitim kurumuna devam etmek zorunda olmayan kimseler olarak tanımlar. Bugünün şartlarına bakıldığında yetişkin olmak yaşa ve eğitim düzeyine bağlı olmaksızın değişmektedir. Fiziksel yaş belli ise de psikolojik olgunlaşma yaşı kişiden kişiye değişmektedir. Ayrıca kişilerin evlenme yaşları da birbirinden farklı olabilmektedir (Geray, 2002).

Yetişkin bir takım sorumlulukları üzerine alarak, yetişkinliğini ispat eder. Yetişkinin, ekonomik bağımsızlığını kazanmak, ailede eş, ebeveyn olmak, toplumda uyumlu bir vatandaş olmak gibi sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukları yerine getiren kimse yetişkinliğin ilk basamağını çıkmıştır. İkinci basamakta ve sonrasında, hala öğrenen, kendini eğiten, yetiştiren, düşünen, araştıran, üretici rol üstlenen kişi de yetişkin olmanın diğer sorumluluklarını yerine getirmektedir (Celep, 2003).

Yetişkinlik üç temel ölçü ile açıklanabilir:

1. Olgunluk ölçüsü: Kişinin tüm yeteneklerini yerine göre kullanabilmesi, büyümesi, gelişmesi, kişiliğinin oluşması.
2. Uygun davranma ölçüsü: Yer, zaman, olaylar doğrultusunda uygun davranabilmesi, kendisi ve başkaları ile ilgili sağlıklı karar alabilmesi.
3. Bağımsız olma ölçüsü: Bir işi yapmaya gönüllü olma, baskı altında kalmadan sorumluluk alma ve çalışma durumudur (Güneş, 1996).

2.1.2. Yetişkin Eğitimi

Kalkınma ve gelişme için eğitimin iyileştirilmesiyle olacağını bilen devlet yönetimleri, eğitim sektörüne ayrılan fonları arttırmaktadır. Eğitim sistemlerinde gerek içeriğe, gerek programlamaya yönelik değişiklikleri denemekte, eğitim tıkanıklarını açmaya çalışmaktadır. Her ülkenin kendi devlet yapısına uygun şekilde düzenlemeye çalıştığı eğitim sisteminde, toplumun tüm katmanlarında yaygınlaşabilecek, her bireyin katılımının sağlandığı çok yönlü ve uyumlu gelişimi sağlayabilecek bir eğitimin düzenlenmesi amaçlanmaktadır (Ayhan, 1988).

Eğitimin hayat boyu sürmesi, öğrenme ihtiyacının bitmemesi, insanların okul eğitimi bittikten sonra da eğitim ihtiyaçlarının olması ve bu ihtiyaçlarını karşılayacak eğitim olanaklarının olması, Yetişkin Eğitimi ile mümkündür (Özdikmenli, 2009). Gelişen dünya düzeni, ülkelerin de değişmesine ve yeni devlet politikaları üretmelerine neden olmuştur. Ülkeler eğitim sistemini yeniden yapılandırmaya çalışmaktadır. Bu yenilikler de yeni kavram ve uygulamaların ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Yenilikler Yetişkin Eğitimi boyutunda da kendini göstermiş, eğitimin kavramına derinlik kazandırmıştır. Eskiden Yetişkin Eğitimi kavramı için, kişilerin okul yaşamı boyunca

eksik kalan eğitim hayatlarını tamamlama amacı olarak açıklanırdı. Günümüzde bu anlayış değişmiş, Yetişkin Eğitimi kenarda bırakılan bir hizmet olmaktan çıkmış, gün geçtikçe de daha da önemsenir hale gelmiştir (Ayhan, 1988).

Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nin yetişkin eğitimine yönelik program amaçları şöyle ifade edilmiştir:

“Merkezlerce; yaş, eğitim düzeyi ve cinsiyet farkı gözetmeksizin kursiyerlerin ilgi, istek, yetenek ve beklentileri doğrultusunda bilgi, beceri ve davranışlarını geliştirmek amacıyla, yaygın eğitim programları ile kısa süreli ve kademeli mesleki ve teknik eğitim programları hazırlanarak uygulanır” (M.E.B, Mevzuat, Bölüm:7, Madde:46, Bend:1, 2010).

Eğitim aynı zamanda ülkenin kalkınması için kullanılan araçlardan biridir. Buna göre Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne göre Yetişkin Eğitimi; zorunlu öğrenim döneminin dışındaki, okula gitme zorunluluğu olmayan kişilerin, yaşamda bir şekilde karşılaştıkları öğrenme ihtiyaçlarını ve eğitim alma isteklerini ve belli bir konuya karşın ilgilerini doyurmak veya uzmanlaşmak üzere, özellikle programlanmış etkinlikler ve uygulamalardır. Bu programların içinde mesleki eğitim, meslek dışındaki eğitim, genel eğitim türleri bulunmaktadır (Lowe, 1985; Akt. Doğan, 2010). Bu bilgiler ışığında bakıldığında Yetişkin Eğitimi kavramı için birçok kaynakta tanımlama yapılmıştır. En geniş ve kabul gören tanımlardan birini yapan UNESCO'ya göre;

Yetişkin Eğitimi, içeriği, türü, düzeyi ve yöntemi ne şekilde olursa olsun, örgün eğitim kurumlarında, üniversitelerde veya ilköğretim sonrası meslek eğitimi veren kurumlarda olması farketmeksizin, eğitimin yerini tutması düşünülebildiği gibi, yetişkin olarak düşünülen kişilerin yeteneklerini geliştirmelerine, bilgi düzeylerini yükseltmelerine, teknik veya mesleki yeterliliklerini güçlendirmelerine veya bu bilgi, yetenek ve yeterliliklerine yeni bir boyut kazandırmalarına, tutum ve davranışlarını toplumsal, ekonomik, kültürel ve kişisel gelişme bakımından değiştirmelerine, kaliteli vakit geçirmelerine olanak sağlayan düzenli eğitim süreçlerinin tümüdür (Duman, 2007).

2.1.3. Yetişkin Eğitimine Neden İhtiyaç Duyulur?

Bilim ve teknoloji değiştikçe toplum da değişmelidir. Gelişme ve değişmeye, yenilenmeye toplumun ayak uydurması, yeni tavırlar sergilemesi için, olumlu tutum sergilemesi, yeni bilgi ve yeterliliğe ulaşması, gerekir (Celep, 2003). Yetişkin Eğitimi ile toplumdaki bilgi eksikliklerinin giderilmesi, örgün eğitim dışında kalmış bireylerin desteklenmesi, sorunların çözümünde hızlı yol alması hedeflenmektedir. Bu durumda Yetişkin Eğitimi ulusların geleceğine şekil veren en önemli hizmetlerden biri olagelmektedir (Özdikmenli, 2009).

Birey toplumla işbirliği kurdukça, iş sahibi olur, bir aile kurar. Yetişkin Eğitimi daha bu noktada ihtiyaç halini almaya başlar. Buna bağlı olarak Celep (2003), Yetişkin Eğitimi'ne ihtiyaç duyulma nedenini toplumsal ve ekonomik nedenlerle açıklar. Ural ise (2007), Yetişkin Eğitimi'ne ihtiyaç duyulma nedenlerini; teknolojinin hızla gelişmesi, yeniliğe ayak uydurma ihtiyacı, insan ömrünün uzaması, örgün eğitim döneminin uzaması, iş/meslek yaşamındaki değişiklikler, okul sonrası uzmanlık ihtiyacının artması, kadının statüsünün değişmesi, boş vakti değerlendirme ihtiyacı, yaşam boyu eğitimin önemine vurgu yapılması, insan hakları ile ilgili bilincin yaygınlaşması şeklinde açıklar.

2.1.4. Yetişkin Eğitiminin Amaçları

Duman (2007)'a göre, Yetişkin Eğitimi'nin amaçları şu şekilde ifade edilmiştir:

Toplumda bilgi ve yetenekleri gelişmiş bireylerin artması istenmektedir. Toplumda çıkan sorunları çözüme ulaştırmada rol alabilecek bireyleri yetiştirmek hedeflenmiştir. Yetişkinlere kendi bilgi, tutum ve anlayışlarını geliştirmek için olanak sağlamak amaçlanmıştır.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün raporuna göre; toplumlar ulusal bir politika gereği olarak yetişkinlerin eğitimine ağırlık vermektedir. Hem kişinin hem toplumun hızlı değişmesi ve gelişmesi için iyi programlanmış Yetişkin Eğitimi hizmetleri gereklidir. Kişilerin kendi insiyatiflerine bağlı olarak toplumsal değişmeye ayak uydurması için Yetişkin Eğitimi'nin cazip hale gelmesine ihtiyaç vardır (Aktr: Doğan, 2010). Özel İhtisas Komisyonu Raporu'na (2001) göre, Yetişkin Eğitimi; yaşam boyu eğitimde fırsatlar oluşturarak bireylerin kişisel gelişimini sağlamak, ekonomik

büyümei gerçekleştirmek, toplumsal bütünüleşmeyi gerçekleştirmek gibi amaçlara sahiptir.

2.2. Aile Eğitimi

Aile eğitimleri, ailenin toplumu temsil etmesi sebebiyle diğer yetişkin eğitimlerinden farklı noktada değerlendirilmektedir (AÇEV, 2013). Aile eğitimleri sonunda elde edilen kazanım, eğitime katılan bireyin kendi gelişimi yanında, diğer aile bireylerini doğrudan ve toplumu da dolaylı yoldan etkilemektedir. Bu yönüyle bakıldığında, beden ve ruh sağlığı yerinde olan, etkili iletişim becerilerine sahip, toplumla bağları güçlü olan bireylerin yetiştirilmesi bakımından aile eğitimleri önemlidir. Örgün eğitimden yeterince faydalanamamış olan bireyler, aile kurduklarında hem çocuklarının aile ortamındaki eğitimlerde hem de okul eğitimlerinde etkin bir rol oynayamamaktadırlar. Aile eğitimleri anne babaların bu eksiklerini gidermek için iyi bir araç olmaktadır (Okçabol, 1996).

1982 Anayasası'nın 41. Maddesine göre ;

“Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.” denilmektedir. Bu madde ile devlet, aileyi güçlendirme, koruma ve iyileştirme sorumluluğunu yüklenmektedir. Aile eğitiminin temel amacı, aileleri, ebeveyn olmanın farklı yönleri konusunda bilgilendirmek, bilinçli aile olma ve bunu sürdürme becerisi kazandırmaktır. Bu amaçla, ailelerin ve çocukların bilgi gereksinimlerine uygun olarak aile eğitimleri düzenlenmektedir. Genellikle, anne-babayı anne-baba olarak eğitmeyi, anne-babayı çocuğuna öğretici olarak yetiştirmeyi amaçlayan aile eğitimi etkinliklerinden bahsedilmektedir (Cavkaytar, 1999).

Toplumun temel yapı taşı ailedir. Buna göre sağlıklı toplumların oluşması için, ebeveynin çocuğun eğitimiyle ilgili olarak hedefledikleri önemlidir. Aileyi bir okula benzetirsek, anne babalar o okuldaki eğitimcilerdir; aynı zamanda öğrencilerdir. Ailenin ocuk eğitimine bakış açısı, içinde yaşadığı toplumun kültürüne ve temel değerlerine göre farklılık göstermektedir. Aileler çocuklarının gelişimlerini hayata başlangıcından itibaren birinci derecede etkilemektedirler (şimşek, 2003). Aileler, çocuklarıyla ilgili

gereksinimler doğrultusunda, uzmanlardan bilgi almalıdırlar. Bu bilgi ile ebeveynler, çocuklarının güçlü ve zayıf yönlerini öğrenebileceklerdir. Ebeveynlerin, uzmanlardan çocuğu ile yaşadığı sorunlara ilişkin çözüm önerisi istemesi önemlidir. Bu sorunları ve çözüm önerilerini karşılaştırarak, her bir önerinin olumlu ve olumsuz sonuçlarını anlamaya çalışmalıdır. Bu anlamda uzmanla iş birliği gerekmektedir ve bu işbirliği çocuğun eitimi boyunca devam eder (Özen, 1999).

2.3. Özel Gereksinimli Çocuklar

Özel gereksinimli çocuklar, yaşitlarından ayrı olarak, bağımsız yaşam becerilerini uzun bir süreçte edinebilmektedirler. Bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimleri yaşitlarına oranla ağır bir seyir izlemektedir. Normal gelişim gösteren çocuklar kendi gelişim süreçleri içinde zihinsel, fiziksel, dil ve motor alanlarında beceriler kazanabilirken, özel eğitime gereksinim duyan çocuklar, bu becerileri edinmek için ek bir desteğe ihtiyaç duyarlar (İftar, 2001). Bu nedenle kendilerine uygun yapılandırılmış ortamlarda, özel olarak yetiştirilmiş uzmanlarca, özel teknik ve yöntemlerin uygulandığı “özel eğitim” adı verilen bir programla desteklenmelidirler (M.E.B, 2012).

Özel eğitim, özel gereksinimli çocuğun öncelikli olarak eğitim performansı göz önünde bulundurularak, eğitim ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmış bir bireyselleştirilmiş eğitim planı dahilinde yapılır (Birkan, 2002). Özel gereksinimli çocuk için bu programların uygulandığı özel eğitim okulları, özel eğitim sınıfları ve özel rehabilitasyon merkezleri bulunmaktadır. Bu okullarda ve kurumlarda öncelikle bireysel eğitim esas alınır, sonrasında çocuğun eğitim ihtiyacına ve gelişimsel seyrine uygun olarak grup eğitimi verilir. Bireysel eğitim planının verimli olması için, eğitime ailenin ve çocukla ilgilenen diğer uzmanların ve çocukla temasta olan çevredeki tüm bireylerin de dahil edilmesi gereklidir (Sarı, 2003).

2.4. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynler

Özel gereksinimli çocuğun engeline bağlı olarak yaşadığı problemler çocuğu ve aileyi etkilemektedir. Çocuğun gelişimiyle ilgili olumlu ve olumsuz herşey aile bireylerinin tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Bu tutum çocuğa da yansımaktadır. Ailelere çocuklarının durumları ile ilgili bilgi verilirken takınılan tutum, şartlar ve ortam ailenin bu duruma uyum sağlamasını da yakından etkilemektedir. Çocuklarının engel durumuyla ilgili olarak ebeveynlere doğru bilgi verilerek sağlandığında, henüz uzun bir yolun başında olan aileler için bu beklemedikleri ve hazır olmadıkları duruma uyum sağlamada çok önemli bir başlangıç yapmış olacaktadırlar (Akkök, 1997).

Aile demek, sadece anne, baba ve kardeşler demek değildir. Aile, sevgi, saygı, yardımlaşma, paylaşma, güven ve kaybetme korkusudur. Bunlar ailenin temelini oluşturur. Bu yüzden de, çocuk doğduğu andan itibaren aileye destek verilmesi gerekmektedir. Çocuğun engelinin ilk belirlendiği an yani, tanı konuğunda aile desteği süreci başlamaktadır. Her çocuğun doğumu aileye bir çok yenilik getirir. Çocuğun büyüme ve gelişme süreciyle aslında aile de büyüme ve gelişme aşamalarını yaşamaktadır. Çocuk okul yaşına gelince, aile de okul hazırlığına girişir. Ama özel eğitime muhtaç çocukların büyüme ve gelişmeler normal gelişim gösteren çocuğa oranla farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar aileden aileye değişmekle birlikte, ebeveynler kişilik özellikleri, eşlerin birbirine destek olması, kardeşlerin uyumu, yakın çevrenin desteği ve toplumun tepkileri tüm tabloyu etkilemektedir. Aynı zamanda, toplumun ve devletin özel gereksinimli çocuğa ve ailelerine sunduğu hizmetler, aileler için önem taşımaktadır (Akkök, 1997).

Bizim ülkemizde, bedensel, ruhsal, zihinsel engelliler ile çalışan uzmanların çoğu, çocuk üzerinde yoğunlaşırken anne-baba ve kardeşlerin yaşadıkları duygu ve güçlüklerin üzerinde çok durmazlar. Engelli bir bireye sahip olan ebeveynler diğer insanların farkına varmadıkları sıradan şeyler için bile büyük çaba sarfederler. Bunları yaparken çoğu kez yanlarında kimse yoktur (Tapan, 1995; s.15).

Aileler için çocuk sahibi olmak, sahip oldukları rollerin ötesinde, anne baba olma rolünü de beraberinde getirmektedir. Anne ve babanın bireysel olan ilgileri, birlikte ürettikleri 'ortak' bir varlığa, çocuğa yönelmekte, yaşantıları çocuklarının

gereksinimlerine yanıt verecek şekilde düzenlenmektedir (Özguven, 2000). Bir anne babanın ilk görevi; fiziksel, psikolojik ve zihinsel yönden sağlıklı bir bebek yetiştirmektir (Şendil ve Balkan, 2005). Ancak dünyaya gelen çocuk normal gelişim göstermiyorsa beklentiler değişecektir. Farklı özelliklere sahip bir çocuğun anne babası olma rolü, anne babaların kendi seçtikleri bir rol değildir ve bu role hazırlıksız yakalanırlar (Akkök, 2003) ve dolayısıyla çocuğun doğumu ile beklenen mutluluk ve sevincin yerini üzüntü alır; aile karmaşık bir psikolojiye bürünür (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1998). Bu yüzden özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin ilgi ve motivasyona ihtiyaçları vardır (Çiçek, 2007).

Ebeveynler için çocuğun özürünü kabul etmek zaman almaktadır. Bu kabul süreci hem ebeveyn hem çocuk için önemlidir. Anne babanın çocuğunu kabul ettiğini çocuğuna hissettirmesi gerekmektedir. Bunu gösterirken de belli bazı becerileri öğrenmesi gereklidir (Gordon, 2000). Ailenin çocuğunun engeline yönelik bilgi gereksinimlerini karşılamak için yardım arayışına girmesi, çocuğunu kabul ettiğini göstermede önemli bir adımdır.

Ailenin çocuklarının eksikliklerini tartışabilmesi, destekleyici bağımsızlık ve sevgi gösterme arasında denge kurması, kısa ve uzun dönemli gerçekçi planlar yapmak için uzmanlarla işbirliği yapabilmesi, çocukla ilgili olmayan kişisel ilgilerini sürdürmesi gibi durumlar çocuğunun durumunu kabul ettiğini göstermektedir (Sarı, 2003; 16). Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerde zamanla bir takım değişiklikler görülmektedir. Ailede yaşanan sorunlar, tüm aile bireylerini etkilemektedir. Ebeveynler çocukları için kendilerini geliştirmeye başlarlar. Çocukları için okuyup araştırırlar. Yeni çözüm yolları ararlar. Sadece kendi ailelerine değil, benzer sorunu yaşayan diğer ailelere de yardımcı olmaya çalışırlar. Dernek ve vakıflarda gönüllü çalışmak, çeşitli gönüllü hizmetlere öncülük etmek, eğitimcilik yapmak, siyasal süreçte rol almak gibi yeni görevler edinirler (İftar, 2001).

Özel gereksinimli olarak dünyaya gelen çocuk, aile içindeki rolünü tam olarak oynayamaz ise aile içinde uyum sorunları ortaya çıkar. Hayata uyum göstermekte engelleri olan bireyin yetersizliği nedeniyle, yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel farklılıklara bağlı olarak oynaması gereken rolleri gereği gibi oynayamama durumu beraberinde aile içi uyum sorunlarını getirebilmektedir (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1998). Aile

üyelerinden birinin ya da birkaçının geçici ya da sürekli hastalığı, engelliliği (görme, işitme, zihinsel veya fiziksel engellilik vb.) tüm üyelerin uyumunu etkilemekte, motivasyonlarını düşürmekte ve en sağlam yapıdaki ailelerin bile dengeleri sarsılabilmektedir (Yörükoğlu, 1998). Duygun ve Sezgin (2003), yaptıkları bir araştırmada bir grup özel gereksinimli çocuğa sahip anne ve bir grup normal gelişim gösteren çocuğa sahip annenin stres belirtileri, stresle başa çıkma yolları ve algılanan çevre desteğinin tükenmişlik düzeyi ile ilişkisini incelemiş ve özel gereksinimli çocuğa sahip annelerde duygusal tükenmişliğin normal çocuğa sahip annelere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışmada, duygusal tükenmişliği yordamada, en iyi yordayıcı değişkenlerden birinin sosyal destek arayışı olduğu saptanmıştır. Coşkun ve Akkaş (2009), yaptıkları araştırmada annelerin eğitim seviyesi arttıkça kaygı düzeylerinin azaldığını ve sosyal destek algılama düzeylerinin arttığını gözlemlemiştir.

Alınan eğitim, anne ve babaların çevrelerindeki olanaklardan yararlanabilme şansını arttırmaktadır. Bu nedenle, özel gereksinimli çocuğa sahip aileler için eğitim etkinliklerinin geliştirilmesi son derece önemlidir. Eğitim bir bütündür, eğitimciler ve ebeveynler bu bütünün parçasıdır (Eripek, 1991). Bundan hareketle çocuğunun eğitimini yakından takip eden ebeveynlerin, özel eğitim seanslarının dışında, kendi öz-yeterliliklerini arttırmak, özel eğitime ilişkin bilinç düzeylerini geliştirmek ve çocuklarıyla geçirdikleri zamanın kalitesini arttırmak için, düzenlenen aile eğitimlerine katılmaları gerekmektedir. Ebeveynler, çocuğunun tanı aldığı ilk günden başlayarak, gelişimleri boyunca zorlu yaşam koşullarıyla baş etmeye çalışmaktadırlar (Sarı, 2007). Süreci ebeveynlerle birlikte takip eden ve çocukların gelişim düzeylerine uygun eğitim programları hazırlayan kişilerse özel eğitimcilerdir. Bu nedenle, özel eğitimciler ve aileler arasında kurulacak köprü, özel gereksinimli çocuğun, bağımsız yaşam becerileri kazanabilmesi için zaruridir. Bu köprüyü oluşturmak için, özel eğitimcilerin, aileleri daha yakında tanınması; bu amaçla etkinlikler düzenlemesi ve aileleri de eğitim sürecine dahil etmesi gerekmektedir.

Ateş ve Ateş (2005), eğitim etkinlikleri içerisinde önemli bir yeri olan özel gereksinimli çocukların aileleri ile ilgili özellikleri incelemiştir. Buna göre; özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin genel yapısı diğer ailelerle aynıdır. Bu ailelerde

günlük yaşam normal ailelerdeki gibi değildir. Engellik tüm ailede sorundur. Bireyin engelinden kaynaklanan problemler hem bireyi hem aileyi etkilemektedir. Özel gereksinimli bireyin farklılaşan ihtiyaçları ailenin yaşam biçimini etkilemektedir. Özel gereksinimli birey üzerinde yoğunlaşmak, ailede bulunan diğer çocukların ihmal edilmesine neden olabilir. Özel gereksinimli bireyin ihtiyaçlarını karşılama konusunda yaşanan problemler anne-babanın birbirini suçlamasına neden olabilir. Ailede şiddetli geçimsiz ve ayrılmalar meydana gelebilir. Ailede yaşanan tüm problemlerin nedeni olarak özel gereksinimli birey gösterilebilir. Bu özellikler nedeniyle, özel gereksinimli çocuğa sahip aileler için hazırlanacak aile eğitimi etkinliği, bu ailelerde çıkabilecek olası problemlere yönelik önleyici rehberlik hizmeti sunacaktır.

Aile eğitimi, sadece öğrenilenlerin kalıcı olmasının yanında, çok fazla sayıda ve birbirinden çok farklı gereksinimleri olan yetersizlikten etkilenmiş bir çocuk düşünüldüğünde, ailelere çocuklarıyla uzun soluklu kullanabilecekleri eğitim yöntemleri öğretilirse, büyük ihtimalle çocuklarının yenilenen problemlerini çözmede yeterli becerileri sahip olmaları mümkün olacaktır (Oğan, 2000). Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin eğitimindeki temel felsefe, eğitim etkinliklerinin çocuğun ve ailenin eğitim ihtiyaçlarına göre hazırlanmış olmasıdır. Bunun yanında özel gereksinimli bireyin günlük yaşamı kolaylaştırabilecek beceriler edinmesidir. Buna göre aile, çocuğunun doğumdan ya da engelin meydana geldiği andan itibaren onun gelişimi hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Aile eğitimi, ailenin temel hakkıdır ve her ailenin katılımı sağlanmalıdır (Küçükkaraca, 2000).

Milli Eğitim Bakanlığı'na (2012) göre; özel gereksinimli çocukların eğitiminde önemli yeri olan aile eğitimi; ailenin engelli çocuğun kabulünü sağlamak, ailenin haklarını ve sorumluluklarını anlamasını sağlamak, aile ile işbirliği yapmak, ailenin belli programları uygulamasını sağlamak gibi amaçları içerir. Normal gelişim gösteren çocuğa sahip ailelerde olduğu gibi, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerde de, ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumlulukları vardır. Çocuğunun engelini tanıması, eğitim ihtiyaçlarını bilmesi, kendine yetebilmesi ve topluma kazandırmaya çalışması bu görevler arasındadır (Özgür, 2000).

Ebeveynlerin çocuklarının engel durumuyla ilgili yaşadıklarından etkilenme düzeyi, aldıkları toplumsal destekle doğru orantılıdır. Ailelerin bu durumla başa

çıkmaları, yakınlarından gördüğü desteğe ve onlarla olan ilişkilerine bağlıdır. Böyle bir atmosferde ailelerin yalnız olmadıklarını hissetmeye ihtiyaçları vardır. Bu desteği kendi ailelerinden alabilecekleri gibi, kendileri gibi, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerden oluşan danışma gruplarından almaktadırlar (Akkök, 1997).

2.4.1. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Yönelik Düzenlenen Aile Eğitimlerinin Önemi

Özel gereksinimli çocuğa sahip aileler, hem duygusal süreçte, hem de çocuğun eğitimiyle ilgili durumlarda çıkabilecek problemlerle baş etmeye çalışırken, verilecek profesyonel destekte dört temel amaçtan bahsedilebilir. Bunlar; anne-babanın çocukla yapılan eğitim sürecine dahil olması, aileyi duygusal olarak desteklemek, bilgi alışverişinde bulunmak, anne-baba-çocuk ilişkisini arttırmaktır. Bu amaçlar doğrultusunda ailelerin çocuğuyla yapacağı çalışmada özel eğitime ilişkin teknik ve yöntemlerin öğretildiği, aile eğitim etkinlikleri çerçevesinde, ebeveynin eğitimde aktif olması, özel gereksinimli çocuğa sahip diğer ailelerle duygusal paylaşımlarda bulunmaları, birbirlerinin deneyimlerinden yararlanmaları için etkinlikler düzenlenmesi, ailelere çocuklarını tanıtmaya fırsatı vererek, çocuğuyla olan iletişimini arttırması, çocuğun eğitim hizmeti aldığı kurumda verilmesi gereken danışmanlık ve rehberlik hizmetidir (Fırat, 2000).

Ebeveynler, çocuklarının gereksinimlerini öğrendikleri ve olası problemlere ilişkin bilgi edindikleri takdirde, çocuklarının değişimlerini değerlendirebilir ve beklentilerini bu ölçüde desenleyebilirler. İleriye yönelik beklentileri, çocuğun bağımsız yaşam becerilerini kazanmalarına dönük olmaktadır. Ebeveyn için en önemli gelişim ise, çocuğun kendine yeten bir birey haline gelmesi ve kendini ifade edebilmesidir. Ebeveynler, çocuklarının gelişimlerini gözlemledikçe, rahatlamakta, çocuklarını topluma tanıtmaya yönünde kendilerini geliştirmektedirler (Akkök, 1997).

Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelere verilecek danışma ve rehberlik hizmetleri, ebeveynlerin çocukları için ne yapabileceklerini de sorgulamasına neden oluyor. Buna yanıt bulmaları için aile eğitimleri düzenlenmelidir. Ailelerin özellikle erken tanılamadan sonra eğitime katılımlarının sağlanması özel eğitim alanında hep gündemde kalan konulardan biridir. Araştırmalar gösteriyor ki, aileler çocuklarının gelişimde önemli rol oynamaktadır. Bunun için ailelerin eğitimlere katılması

gerekmektedir. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin eğitime katılma gerekliliğinin birçok farklı nedeni vardır: Özel gereksinimli çocuk ailesi tarafından aşırı şekilde korunduğu için, bazı becerileri edinmede geç kalmaktadır. Özel gereksinimli çocuk çeşitli nedenlerle ihmale uğramaktadır. Bu ihmal onların temel ihtiyaçlarını karşılamasını engellemektedir. Özel gereksinimli çocuktan yapabileceklerinin üstünde performans beklenmektedir. Bu gerçekleşmeyince de çocuk gizli ve açık şekilde reddedilmektedir. Bunun hem aileye hem çocuğa verdiği hasar yıllar boyu tamir edilememektedir (Çağlar, 2000).

Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarında kararlı olmaları beklenir. Çocuklarına ödüllendirme ve cesaretlendirme yoluyla destek olmalıdırlar. Çocuğun gelişim düzeyine göre değerlendirmek ve ebeveyn-çocuk ilişkisini desenlemek gerekir (Kulaksızoğlu, 2003). Sarı'ya (2010) göre aile ile uzmanın iletişim kurabilmesi ve aileyi eğitime dahil edebilmek için çeşitli uygulamalar yapılabilir. Bunlar; aile-uzman görüşmesi, çocukla ilgili performans takip defteri tutma, veli toplantıları ve ev ziyaretleridir. Aile-uzman görüşmesinde; çocukla ilgili olarak aileye uzman tarafından bilgi verilir. Çocuğun eğitim ihtiyaçları, çocukla çalışılacak etkinlik hakkında aile bilgilendirilir. Çocukla ilgili performans takip defteri tutma uygulamasında; eğitime gelen çocukla yapılan çalışma sonrasında, çocuğun o günkü verimiyle ilgili notlar tutulur. Bir sonraki aşamada bilgi verilir. Aileye evde nasıl çalışması gerektiği ile ilgili bilgi verilir. Veli toplantılarında; ailelere çocuklarının genel durumuyla ilgili bilgi verilir. Eğitim sırasında karşılaşılan problemlerle başetme üzerine çözüm önerilerinde bulunulur. Aile seminerlerinde; ailelere bilgi almak istedikleri konular belirlenerek kapsamlı bir eğitim programı hazırlanır. Bu programa göre aileler seminere davet edilerek, eğitime dahi olmaları sağlanır. Ev ziyaretlerinde ise; ailenin çocuğun eğitimine dahil olması için yapılabilecek etkinliklerden biridir. Genellikle, çocuğun eğitim programında aktif olan kişi annedir. Çocuğun babası ve kardeşleri, eğitim sürecinde anne kadar aktif olamamaktadırlar. Yapılacak ev ziyaretleri ile ailenin tüm üyeleri, çocuğun eğitimi ile ilgili bilgilendirilebilir.

Normal gelişim gösteren çocuğa sahip aileler ile özel gereksinimli çocuğa sahip aileler arasında çocuk bakımı ve sorumluluklar bakımından farklılık bulunmaktadır. Özel gereksinimli çocuğun bulunduğu ailelerde, aile bireylerinin ihtiyaçlarının yeterince

karşılanmaması, özel gereksinimli çocuğun durumuna ilişkin yeterli bilgiye sahip olunmaması, ekonomik kaygılar, çocuğun durumuyla ilgili toplumda zorluklarla karşılaşılması gibi nedenlerle stres yaşanmaktadır (Küçük, Bakkaloğlu ve Sucuoğlu, 2001).

Ebeveynler çocuğun durumunu kabullendikten sonra, geleceğe dair kaygı yaşamaya başlamaktadırlar. Çocuklarının gelişimlerini çevrelerindeki diğer normal gelişim gösteren çocuklarla kıyaslamaktadırlar. Ev ve okul dışındaki ortamlarda, yakınların, akrabaların veya komşuların bir araya geldiği düğün, bayram ve özel günlerde bu kıyaslamalar artmaktadır. Bu durum ailelerin mutsuz olmasına, motivasyonlarının düşmesine neden olmaktadır. Çocuğun büyürken karşılaştığı her problemde bu üzüntü yenilenmektedir (Vural, 2007). Erken eğitim programlarında, ebeveynlere çocuğun özellikleri, performans düzeyleri yetersiz olduğu beceriler, ebeveynlerin uygun tepki vermesi, yapılandırılmış ortamın hazırlanması gibi bilgiler verilmekte, her ailenin kendi gereksinimlerine uygun programlar hazırlanmaktadır. Bu programlara katılan ailelerde programa katılımından önceki düzeyde farklılıklar gözlenmektedir. Çocukları hakkında daha fazla bilgi sahibi olmakta, çocuklarıyla iletişim kabiliyetleri artmaktadır. Ayrıca çocuklarına iletişim, sosyal, duygusal becerilerini kazandırmada yardımcı olmaktadır (Sucuoğlu, Bakkaloğlu, Özenmiş, Kaygusuz ve Küçük, 2001).

Aile rehberliği programlarında amaç; anne-baba grupları oluşturularak, ebeveynlere günlük yaşamda kendileri ve çocukları için gerekli becerilerin öğretilmesi konusunda bilgi vermek, ebeveynlerin süreç içinde yaşadıkları duygusal değişimleri paylaşmalarını sağlamaktır. Ebeveynlerin çocuklarının eğitimlerinde aktif rol almaları, ailelerle birlikte eğitime dahil olan eğitimcilerinin, yakınlarının, hizmet kuruluşundaki personelin de çocuğa ve aileye karşı olumlu tutum sergilemesine fırsat vermektedir (Sarı, 1999). Cavkaytar'a göre (1999) zihin engelli çocuklara özbakım ve ev içi becerilerini öğretiminde bir anne eğitimin programına katılan anneler, çocuklarına hedeflenen becerileri öğretebilmektedirler.

Erken özel eğitim programlarından biri olan Küçük Adımlar Programı down sendromu olan çocuklar için düzenlenmiş erken eğitim programıdır. Bu programa katılan ailelerde anlamlı gelişmeler gözlenmektedir (İftar, 2001). Aydın'ın (2002)

yürüttüğü bir araştırmada ise otizmlili çocuğa sahip ailelere yönelik bir eğitim programı hazırlanmıştır. Ailelere bilgi verici danışmanlık yapılmış, ön test-son test sonucunda annelerin kaygılarında bir azalma olmadığı, fakat çocukların belli davranış değiştirme teknikleri kullandığında birçok beceriyi öğrenebildikleri görülmüştür.

Öz bakım becerilerinin kazandırılması konusu ile ilgili aile eğitimleri düzenlenmeden önce, ailelerin durumları göz önünde bulundurulmalıdır. Aile eğitiminde tüm aile bireyleri eğitim etkinliğine katıldıklarında çocuklar için hedeflenen başarı artacaktır. Ancak türlü sebeplerden dolayı eğitimlere genelde anneler katılmaktadır. Annenin iyi programlanmış bir eğitime dahil edilmesi, diğer ile bireylerini de dolaylı yoldan eğitime katılımlarını sağlayabilmektedir (Sarı, 2003).

Özel gereksinimli çocuğa sahip aileler, çocukları okul eğitimine başlayınca kadar çocuklarıyla nasıl iletişim kurabilecekleri tuvalet ve yemek yeme becerilerini nasıl kazandırabileceklerini ve davranış problemleriyle nasıl başedecekleri gibi konularda yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Çocuk okula başlayınca, okulda verilen eğitimin evde devam ettirilmesi ve okulda çalışılan becerilerin ev ortamında da genellenmesi gereklidir. Bu nedenle aile eğitimleri yapılmalıdır (Varol, 2000). Özel gereksinimli bireylerin yaşamdaki ilk amacı, bağımsız yaşam için gerekli olan becerileri geliştirmektir. Bu amaçla özel gereksinimli çocuklara daha okul hayatına başlamadan bağımsız yaşam becerilerini kazandırmaya yönelik eğitim programları düzenlenmektedir. Bağımsız yaşam becerileri genel olarak, başarı için temel beceriler, uyum için beceriler, günlük yaşam becerileri, mesleğe hazırlık ve mesleki beceriler olarak dört beceri alanına ayrılmaktadır (Cavkaytar, 1999).

2.4.2. Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Yönelik Düzenlenen Aile Eğitimi Etkinlik Örnekleri

Beslenme, giyinme-soyunma ve tuvalet eğitimi temel öz bakım becerilerini kapsar. El yüz yıkama, diş fırçalama, burun temizliği, banyo, duş alma ve saç tarama becerileri, temel becerilerin başlığı altında değerlendirilmektedir. Bu becerilerin geliştirilmesi için, öncesinde bazı bilişsel, sosyal ve hareket yetilerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Özyürek, 1986). Bu nedenle aile eğitimleri, ev ortamında çocuklara öz bakım becerileri kazandırmak için düzenlenmektedir. Bunun yanında günlük yaşam becerileri, çocuğun fiziksel bağımsızlığını elde edebilmesi ve temel ihtiyaçlarını

karşılatabilmesi için gerekli özbakım becerilerini kapsar. Özel gereksinimli çocukların okul hayatına başlamadan önce günlük yaşam becerilerinin kazandırılması sağlandığında hem çocuklara hem ailelere hayatlarını kolaylaştırma yönünde katkı sağlayacaktır (Sarı, 2003).

Beslenme becerisi, çok erken yaşlarda ortaya çıkan ve zamanla gelişen bir özbakım becerisidir. Çocuğun yaşamının ilk yıllarında kazandığı beslenme alışkanlıkları sonraki yıllarını da etkilemektedir. Bununla ilgili yaşadıkları olumsuzluklar da olası beslenme problemlerinin temelini oluşturabilir. Beslenme bireyin hem duygusal hem fiziksel yönden gelişimini etkilemekte, sosyal davranışlarını da yönlendirmektedir (Demiriz ve Dinçer, 2001).

Beslenme becerisi kazandırılmaya çalışırken bir çok sorunla karşılaşmaktadır. Dökme, etrafa saçma gibi sorunların üstünde durulmaması, rahat ve sakin bir yemek ortamının sağlanması gerekmektedir. Kaşıkla yeme becerisinin kazandırılmaya çalışmadan önce çocuğun elle yemesine izin verilmelidir. Çocuğun yiyeceği miktarın ayarlanması ve kaşık ile tabağın boyutunun çocuğa uygun olması gerekmektedir. Yemek esnasında çocuğun gösterdiği davranış bozuklukları görmezden gelinmeli, beslenme becerisinin öğretimi doğal bir yapılanmayla günlük yaşam döngüsünün içinde ama bir takım stratejiler uygulanarak yapılmalıdır. Gerektiğinde çocuğa fiziksel yardımda bulunmalıdır (Yavuzer, 1996).

Giyinme-soyunma becerileri, kendi içinde alt beceriler isteyen öz bakım becerilerinden biridir. Birbiri ardına yapılması gereken alt basamakları içerir. Bilişsel ve fiziksel yönden belirli bir olgunluk gerektirir. Bu faktör aile tarafından gözden kaçmaktadır, bu nedenle bu giyinme-soyunma becerilerinin öğretiminde sabırlı olunmalıdır (Demiriz ve Dinçer, 2001). Giyinme-soyunma becerileri özel gereksinimli çocukları olan aileler tarafından ilk başlarda pek üzerinde durulmayan bir konudur. Ama çocuklarının bu becerileri kazandığında, özgüven düzeylerinin yükseldiğini ve bağımsızlıklarının arttığını gören ebeveynler bu konuya gereken önemi vermeye başlamaktadırlar. Genellikle günün sabah ve akşam dilimlerinde giyinme-soyunma becerisi tekrarlanmaktadır. Bu şekilde sınırlandırılan bir becerinin öğrenimi de zor olmaktadır. Bu becerinin daha kısa sürede kazanımının sağlanması için günün farklı zamanlarında tekrar edilmesini sağlayacak bir etkinlik uygulanmalıdır. Ayrıca her bir

giysi türü için ayrı bir beceri öğretimi gerekmektedir. Söz gelimi, kazak, gömlek ve atlet için farklı bir çalışma uygulaması gerekirken şort, pantolon ve çorap için ise farklı bir uygulama gerekmektedir. Bunun yanında düğme ilikleme, fermuar çekme, ip bağlama gibi beceriler de giyinme-soyunma becerilerinin başlığı altında değerlendirilen çok yönlü kazanımlardır. Böylesi karmaşık bir tablo karşısında anneler, daha hızlı ve daha kolay olduğu için çocukları kendileri giydirmeye çalışmaktadır. Bu durum da çocukların giyinme becerilerini daha geç öğrenmelerine neden olmaktadır (Işıl, 1994).

Tuvalet becerilerinin öğretimine başlarken çocuğun performansının değerlendirilmesi gereklidir. Çocuğun tuvalet eğitimine hazır olup olmadığına yönelik bir inceleme yapılmalıdır. Çocuğun zihinsel gelişiminin tuvalet eğitimine uygun olup olmadığı gözden geçirilmelidir. Zihinsel anlamda yönergelere uygun hareket etmesi, bedensel bütünlüğü sağlaması gibi beklentilerin gerçekleşmesi gerekir. Bu durumda ortaya bir takım sorular çıkmaktadır: Çocuğun yüzündeki organları gösterebilmesi, ev ortamında tuvaletin, mutfağın, odasının yerini bilmesi, basit işlerde yetişkini takip edebilmesi, istendiğinde oyuncaklarını getirebilmesi, verilen bir nesneyi istenilen yere götürmesi gibi yönergeler çocuğun gelişim düzeyi ile ilgili bilgi vermektedir (Baltaş, 1999).

Çocuklar bağımsız yaşam becerilerinin büyük çoğunluğunu okul öncesi dönemde kazanmaktadır. Beşinci yaşın sonuna gelindiğinde normal gelişim gösteren çocukları yürür ve koşarlar. % 81.2'si merdiven inip çıkar, % 96'sı kaygan bir zeminde dengesini kaybetmeden kayabilir, % 90'ı kolaylıkla sıçrayıp atlayabilir, sekebilir. Üç yaşındaki çocukların çoğu küçük dökmelerin dışında yemeklerini kendileri yiyebilirler, giysilerini giyebilirler ve çıkarabilirler. Beş yaşına geldiğinde banyo yapmayla ilgili becerilerin bir kısmını bağımsız gerçekleştirebilirler. Çocukların büyük çoğunluğunun bu tür eylemleri olması gerekenden daha geç bir zaman diliminde öğrenmelerinin nedeni ebeveynlerinin onlara bağımsız deneme fırsatı vermemeleridir (Bilgin, 2002).

Bir eğitim programı planlamadan önce çocuğun eğitim düzeyinin saptanması önemlidir. Çocukların normal gelişim basamakları göz önüne alındığında bazı becerileri belirli bir sıraya uygun olarak yapmaları beklenir. Söz gelimi yürümeden önce emeklemesi, konuşmadan önce babıldaması gibi. Bir becerinin öğretimi için temel becerilerin kazanımının denetlenmesi gereklidir. Çocuğun fiziksel veya zihinsel yönde

hazır oluşluk düzeyin değerlendirilmesi gerekir. Eğer verilen eğitim bu değişkenler göz önüne alınarak planlanmazsa eğitimin istenen hedefe ulaşamayacağı bilinmelidir. Örneğin, bir yazı yazma becerisi eğitimi verilmeden önce kalemi uygun bir şekilde tutma, karalama, şekilleri kopya etme gibi bir takım alt becerilerin kazandırılmış olması gereklidir. Bu tür bir beklenti diğer tüm gelişim alanları ve beceri çalışmaları için de geçerlidir. Bu durumda normal gelişim gösteren çocuklar için geçerli olan eğitim-öğretim programı hazırlığında gösterilen hassasiyet özel gereksinimli çocuk için daha da önemli hale gelmektedir. Özel gereksinimli çocuğun yaşı, onun gelişim düzeyi ile doğru orantılı olmayabilir. Normal gelişim gösteren bir çocuğun gelişim düzeyi onun yaşı ile doğru orantılı gitmektedir. Dört yaşındaki bir çocuk ya da yedi yaşındaki bir çocuğun neleri yapabileceği bellidir. Ama bu durum özel gereksinimli çocuk için aynı oranda geçerli değildir. Çocuk fiziksel gelişim anlamında 7 yaş özellikleri gösterebilir, fakat zihinsel yeterliliği 2 yaşındaki bir çocuk düzeyinde olabilir. Farklı gelişim alanlarında görülen bu uyumsuzluk bir takım problemleri beraberinde getirmektedir. Bundan dolayı, özel gereksinimli bir çocukla ilgili hazırlanacak eğitim planının çocuğa özgü, bireyselleştirilmiş olması gereklidir (Jeffrey, 1986, Akt. Sarı, 2003).

Alanyazın bölümünde yetişkin eğitimi, aile eğitimi, özel gereksinimli çocuklar, özel gereksinimli çocuğa sahip aileler ve özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerle yapılan araştırmalarla ilgili bilgiler verilmiştir. Yetişkin eğitime yönelik yapılan araştırmaların sayısının az olması yeterli bilgiye ulaşmamızı engellemektedir. Ama bunun yanında özel gereksinimli çocuklar ve aile eğitimlerine yönelik yapılan araştırmalar gün geçtikçe artmaktadır. Son yıllarda ülkemizde özel eğitim konusu önem kazanmaktadır. Umut edilir ki, bu araştırma ve alanyazın taraması da, benzer konularla ilgili çalışmalara destek olmak için bilime hizmet edecektir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, ilk olarak araştırmanın modeli açıklanmıştır. Devamında ise nasıl bir çalışma grubu üzerinde araştırma yapıldığı, veri toplama araçlarının neler olduğu, verilerin toplanması ve bu süreç kapsamında özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere yönelik aile eğitimlerinin içeriği ve verilerin hangi yöntemlerle çözümlendikleri açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada temel olarak nitel araştırma metodlarından fenomenolojik perspektiften faydalanılmıştır. Fenomenoloji tekniğinde olaylar, durumlar, tecrübeler veya kavramlar incelenebilir. Örneğin, okul başarısızlığının gençlerin uyuşturucu kullanımıyla ilişkileri araştırılıp tasvir edilebilir. Bir konuyu aydınlatma, oraya dikkat çekme, bir konula ilgili görüşleri alma gibi çalışmalar bu tekniğin ışığında değerlendirilir. (Altındağ, 2005) Nitel araştırmalarda, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama araçlarından faydalanılarak olayların doğal olarak gerçekleştiği ortam ve durumların gerçekçi ve bütünsel bir biçimde gözler önüne serilmesi hedeflenir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmada ayrıca betimsel analiz yoluyla etkinliklerin etkililik düzeyi incelenmiştir. Betimsel analiz, elde edilen verilerin daha önceden belirlenen konulara göre derlenip yorumlanması tekniğidir. Doğrudan alıntılar yapılarak, araştırma grubundaki bireylerin görüşleri ya da araştırmacının gözlemi çarpıcı bir şekilde yansıtılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Nitel çalışmaya ek olarak, araştırmanın nicel sonuçlarını değerlendirmek üzere anketler istatistik veri ölçme aracı kullanılarak analiz edilmiştir. Yani bu çalışmada hem nitel hem nicel araştırma tekniklerinden faydalanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmaya İstanbul'un Fatih İlçesi'nde bulunan özel bir rehabilitasyon merkezine devam eden 20 özel gereksinimli çocuğun ailesi katılmıştır. Aile

eğitimlerinin yapılabilmesi için kurum idaresinden izin alınmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlere daha önce aile eğitimi düzenlenmemiştir. Çocukların özel eğitim tanı grupları arasında zihinsel engelli, yaygın gelişimsel bozukluğa sahip ve bedensel engelli şeklinde farklı tip tanılar görölmektedir. Araştırmaya katılan annelerden 18'i ev hanımı, biri konfeksiyon elemanı ve biri öğretmendir. Araştırmaya katılan babaların mesleklerinde ise ayakkabı imalatçısı, berber, boya dükkanı sahibi, din görevlisi, doktor, düğme atölyesi çalışanı, döviz bürosu elemanı, esnaf, inşaat mühendisi, kargo şirketinde müdür, iki konfeksiyon atölyesi ortağı, mali müşavir, marangoz, market görevlisi, memur, son ütücü, temizlik elemanı, torna atölyesi ortağı gibi çok çeşitli meslekler bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan ebeveynler ve çocuklarının yaş dağılımları, ailelerin gelir düzeyleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3.1. Çocukların Yaşı, Annelerin Yaşı, Babaların Yaşı, Aylık Gelir Düzeyi

	<i>f</i>	%	% _{yig}	\bar{x}	<i>ss</i>
Çocuk Yaşı					
6-8	5	25	25		
9-11	8	40	65	10.05	2.46
12-14	7	35	100		
Toplam	20	100			
Anne Yaşı					
34-36	7	35	35		
37-39	5	25	60	37.75	2.55
40-42	8	40	100		
Toplam	20	100			
Baba Yaşı					
35-37	3	15	15		
38-40	6	30	45		
42-44	8	40	85	41.45	3.58
45-47	2	10	95		
48-50	1	5	100		
Toplam	20	100			
Aylık Gelir					
1000-1999 Arası	5	25	25		
2000-2999 Arası	9	45	70	2590	1053
3000-3999 Arası	0	0	70		
4000-4999 Arası	6	30	100		
Toplam	20	100			

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan çocukların yaşlarının ortalaması 10.05 olup, (ss=2.46) yaşları 6 ile 14 arasında değişmektedir. Çocukların yaş dağılımında en yüksek düzeyi %40 ile 9-11 yaş grubu almıştır. Annelerin yaşlarının ortalaması 37.75 olup, (ss=2.55) yaşları 34 ile 42 arasında değişmektedir. Yaş dağılımında en yüksek düzeyi %40 ile 40-42 yaş grubu almıştır. Babaların yaş ortalamaları ise 41.45 olup, (ss=3.58) yaşları 35 ile 50 arasındadır. Yaş dağılımında en yüksek düzeyi %40 ile 42-44 yaş grubu almıştır. Ailelerin aylık gelir düzeyinin ortalaması 2590 TL olup, (ss=1.05) 1000 ile 4999 arasında değişkenlik göstermektedir. Aylık gelir düzeyinde en yüksek düzeyin %45 ile 2000-2999 TL arası olduğu görülmektedir.

Araştırmada katılımcı grubunu 20 özel gereksinimli çocuğun ebeveynleri oluşturmaktadır. Eğitimlerde anne ve babalarının katılım oranları değişkenlik göstermektedir. Buna göre;

“Davranış Problemleriyle Başetme” eğitimine 12 anne, 8 baba ; “Tuvalet Becerilerinin Kazandırılması” eğitimine 18 anne, 2 baba ; “Beslenme Becerilerinin Kazandırılması” eğitimine 17 anne, 3 baba ; “Giyinme-soyunma Becerilerinin Kazandırılması” eğitimine 18 anne, 2 baba ; “İletişim Becerilerinin Kazandırılması” eğitimine 15 anne, 5 baba ; “Günlük Yaşam Becerilerinin Kazandırılması” eğitimine 12 anne, 8 baba ; “Sosyal Yaşam Becerilerinin Kazandırılması” eğitimine 12 anne, 8 baba ; “Özürlü Hakları” eğitimine 12 anne, 8 baba ; “Özel Eğitimde Kullanılan Materyallerin Kullanımı” eğitimine 16 anne, 4 baba ; “Evde Özel Eğitim Uygulamaları” eğitimine 15 anne, 5 baba katılmıştır. Katılım oranları değerlendirildiğinde babaların katılım sayılarının annelere göre az olduğu görülmektedir. Babaların en çok ilgi duyduğu eğitim konularının “Davranış Problemleriyle Başetme” , “Günlük Yaşam Becerilerinin Kazandırılması” , “Sosyal Yaşam Becerilerinin Kazandırılması” ve “Özürlü Hakları” eğitimleri olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada üç farklı veri toplama aracı kullanılmıştır:

1. Bireysel Bilgi Formu
2. Ebeveynlerin aile eğitimlerine yönelik değerlendirmelerini tespit etmek için *Aile Eğitimi Değerlendirme Anket Formu*
3. Seminerler sırasında ve paylaşım grubunda tutulan ses ve video kayıtları

3.3.1. Bireysel Bilgi Formu

Bu form araştırmaya katılan ebeveynlerin ve aile durumlarının özellikleri ile ilgili olarak ve özellikle araştırma değişkenlerine yönelik (çocuğun yaşı, çocuğun tanısı, annenin yaşı, babanın yaşı, annenin mesleği, babanın mesleği, aylık gelir düzeyi ve aile eğitimleri ile ilgili ihtiyaçlar) bilgi edinebilmek için ebeveynler tarafından doldurulmak üzere hazırlanmış bir formdur. Bu form hazırlanırken, seminer değerlendirme anketleri

göz önünde bulundurularak, soru sayısının mümkün olduğunca az ve öz olmasına dikkat edilmiştir.

Formda değerlendirmede kolaylık sağlaması bakımından kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Bunun yanında eğitim ihtiyaçlarını belirleme bakımından açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Bu anlamda bilgi formunda toplamda dokuz soru sorulmuştur. Çalışmanın etkililiğini değerlendirme bakımından, çalışmaya katılan ebeveynler daha önce aile eğitimlerine katılmayan bireyler arasından seçilmiştir. Bireysel Bilgi Formu Ek-1’de verilmiştir.

3.3.1.1. Bireysel Bilgi Formunda Yer Alan Sorulara Verilen Cevaplar

Araştırmada, katılımcı olan ebeveynlere bilgi formları doldurtulmuştur. Bu bilgi formlarında öncelikle ebeveynlerin kimlik bilgilerini doldurmaları istenmiştir. Çocukların yaşlarını ve sağlık tanılarını belirtmeleri istenmiştir. Eğitim düzenlendiği takdirde, katılabilecekleri gün ve saatleri yazmaları istenmiştir. Sonrasında eğitim aldıkları kurumda düzenlenecek olan aile eğitimlerine katılıp katılmayacakları sorulmuştur. Aile eğitimi düzenlenmesi halinde kendileri için uygun olan gün ve saatleri belirtmeleri istenmiştir. En sonunda ise, düzenlenmesini istedikleri aile eğitimlerinin konularını belirlemeleri istenmiştir.

Aşağıda katılımcı ebeveynlerin “Düzenlenmesini istediğiniz seminer konusu belirtir misiniz?” sorusuna 20 ebeveyn tarafından verilen cevaplar aşağıda olduğu gibi aktarılmıştır. Ebeveynlerin verdikleri cevaplar 72 ayrı görüş halinde çalışmanın Ek-2 kısmında sunulmuştur.

Bireysel bilgi formunda yer alan “*Düzenlenmesini istediğiniz seminer konusu belirtir misiniz?*” sorusuna ebeveynlerin verdiği cevaplar incelendiğinde 72 seminer konusu talep edilmiştir. Bu konulara bakıldığında ebeveynler; davranış problemleriyle nasıl baş edeceklerini, , ev dışı ortamlarda çocuklarıyla nasıl vakit geçireceklerini, kardeşler arası dengeyi nasıl kuracaklarını, evde nasıl ve hangi materyallerle ders çalıştırabileceklerini öğrenmek istemektedirler. Bunun yanısıra, çocuklarına devletçe verilen hakları merak ettikleri görülmektedir. Sıklıkla ifade edilen giyinme-soyunma; yemek yeme; tuvalet becerisi gibi özbakım becerilerini çocuklarına kazandırmak için

bilgilendirilmek istedikleri görülmektedir. En çok merak edilen ve talep edilen konular arasında ‘konuşma eğitimi’ vardır. Bütün bunlarla ilişkili çocuklarının evde ebeveynlerine bağlı kalmadan serbestçe hareket edebileceklerini sağlayacak günlük yaşam becerilerini de düzenlenmesi gereken eğitimler arasında göstermişlerdir.

Ebeveynlerce doldurulan bireysel bilgi formlarından elde edilen verilere göre; ebeveynlerin bilgi almaya ihtiyaç duydukları 72 aile eğitimi konusu şu ana başlıklar altında toplanmış ve her başlığın altında ebeveynlerin eğitim taleplerine yönelik ifadeleri değiştirilmeden gösterilmiştir:

A. Davranış problemleri ile baş etme

Bu konu hakkında ebeveynlerin eğitim talebine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

1. *Davranış problemlerini nasıl giderebileceğimizle ilgili seminer yapılsın.*
2. *Takıntıları var, çok sinirli. Bu problemlerle ilgili anlatım yapılırsa çok memnun olurum.*
3. *İnatçılıkla nasıl başedebiliriz?*
4. *Takıntılarını azaltma semineri.*
5. *Çizgi filmlere ve resimli kitaplara karşı takıntılarını nasıl azaltabilirim?*
6. *Ders çalışmaya karşı isteksizlik hakkında seminer.*
7. *Davranış problemleri ile ilgili eğitim yapılabilir.*
8. *Kardeş ve kuzen kıskançlığı.*
9. *Davranış bozukluğu.*
10. *Takıntılar, inatçılık, davranış bozukluğu.*
11. *Kendinden küçük çocuklara vuruyor, bundan vazgeçirmenin yolları anlatılabilir.*
12. *Sürekli kapıyı açıp dışarıya kaçma davranışı var. Bununla ilgili olabilir.*
13. *Çok yemek yiyor, nasıl azaltabiliriz?*

14. Başkalarının eşyalarını izin alarak kullanma, bilgisayarla çok oynamama, ders çalışma ile ilgili konular.
15. Davranış bozuklukları.
16. Vurma, tükürme, tekme atma sorunlarını nasıl giderebiliriz?
17. Tuvaleti geldiğinde haber verme, elini sürekli ağzına götürme davranışını değiştirme, konuşma eğitimi.
18. Çok yemek yiyor, bunu nasıl azaltabiliriz?
19. Sokakta bir şey olursa hemen krize giriyor, bunu nasıl geçirebiliriz?
20. Her gün marketten bir şey alma gibi takıntısı var. Sabahın 5'inde kalkıyor, markete gitmek istiyor. Bu davranışı nasıl değiştirebiliriz?
21. İnatçılık, tuvalet eğitimi, yemek beğenmeme, okuma-yazma çalışması, eğitim hakları ile ilgili seminerler yapılabilir.

B. Tuvalet becerisinin kazandırılması

Bu konu hakkında ebeveynlerin eğitim talebine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

1. Tuvaletini öğretemiyorum, tuvalet eğitimi ile ilgili olabilir.
2. Tuvalete gitme becerisi.
3. Tuvalet eğitimi.
4. Tuvalet becerisi.
5. Tuvaleti geldiğinde haber verme.
6. Bağımsız tuvalete gitme.
7. Tuvalet eğitimi, bağımsız beslenme eğitimi, kendini ifade etme eğitimi yapılmasını rica ediyoruz.

8. *Tuvaleti geldiğinde haber verme, elini sürekli ağızına götürme davranışını değiştirme, konuşma eğitimi.*
9. *İnatçılık, tuvalet eğitimi, yemek beğenmeme, okuma-yazma çalışması, eğitim hakları ile ilgili seminerler yapılabilir.*

C. Beslenme becerisinin kazandırılması

Bu konu hakkında ebeveynlerin eğitim talebine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

1. *Kendi kendine beslenme öğrenmesi ile ilgili seminer.*
2. *Çatal kullanma ve su içme becerisi.*
3. *Beslenme becerisi.*
4. *Kendi kendine beslenme becerisi.*
5. *Beslenme ve iletişim kurma ile ilgili seminer yapılabilir.*
6. *Tuvalet eğitimi, bağımsız beslenme eğitimi, kendini ifade etme eğitimi yapılmasını rica ediyoruz.*
7. *İnatçılık, tuvalet eğitimi, yemek beğenmeme, okuma-yazma çalışması, eğitim hakları ile ilgili seminerler yapılabilir.*

D. Giyinme-soyunma becerilerinin kazandırılması

Bu konu hakkında ebeveynlerin eğitim talebine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

1. *Düğme ilikleme, ayakkabı giyme becerisi.*
2. *Üstünü giyinme-soyunma becerisi.*

3. *Büyüdü, hala ben giydiriyorum. Kendi başına giyinme-soyunmayı öğretme semineri.*
4. *Kendi başına giyinme-soyunma becerisi.*

E. İletişim becerilerinin kazandırılması

Bu konu hakkında ebeveynlerin eğitim talebine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

1. *Kardeşleriyle geçinmek.*
2. *Konuşma becerisi.*
3. *Kendini anlatabilme.*
4. *Üstünü giyinme-soyunma becerisi.*
5. *Sesleri daha net çıkarma, sorulan sorulara cevap verme.*
6. *Evde bizimle çok iyi iletişim kuruyor, ama aile dışından kimseyle konuşmuyor.*
7. *Sorulan sorulara cevap verme, kendini anlatma, sohbet edebilme ile ilgili konular.*
8. *İletişim kurma.*
9. *Beslenme ve iletişim kurma ile ilgili seminer yapılabilir.*
10. *Kardeşler arası iletişim konusu olsun.*
11. *Daha güzel ve anlaşılır konuşma semineri.*
12. *Tuvalet eğitimi, bağımsız beslenme eğitimi, kendini ifade etme eğitimi yapılmasını rica ediyoruz.*
13. *Tuvaleti geldiğinde haber verme, elini sürekli ağzına götürme davranışını değiştirme, konuşma eğitimi.*
14. *Konuşma becerisini geliştirme semineri*

F. Günlük yaşam becerilerinin kazandırılması

Bu konu hakkında ebeveynlerin eğitim talebine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

- 1. Odasını toplama, eşyalarını düzeltme.*
- 2. Günlük işleri ile ilgili plan yapma konusunu işlemenizi rica ediyoruz. Herşeyi biz hatırlatıyoruz.*
- 3. Evde kendi işini kendi yapma ile ilgili seminer yapılsın, eşyalarını toplamak, kıyafetlerini asmak, sofra kurarken yardım etmek gibi.*
- 4. Kendi başına giyinme-soyunma becerisi.*

G. Sosyal yaşam becerilerinin kazandırılması

Bu konu hakkında ebeveynlerin eğitim talebine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

- 1. Kardeşleriyle geçinmek.*
- 2. Dışarda, markette, lokantada nasıl davranacağı ile ilgili seminer.*
- 3. Tek başına okula gitme, markete gitme ile ilgili konular anlatılsın.*
- 4. Tiyatro ve sinema gibi yerlere gidebilme konusuna çok ihtiyacımız var. Oralarda korkuyor.*
- 5. Yabancı insanlarla ya da misafirlerle iletişim kurma.*
- 6. Bağımsız yürüme.*
- 7. Kardeş ve kuzen kıskançlığı.*
- 8. Yabancı ortamlarda daha uzun süre nasıl kalabiliriz? Yarım saatten fazla bir yerde durmak istemiyor.*

9. *Evde bizimle çok iyi iletişim kuruyor, ama aile dışından kimseyle konuşmuyor.*
10. *Başkalarının eşyalarını izin alarak kullanma, bilgisayarla çok oynamama, ders çalışma ile ilgili konular.*
11. *Kardeşler arası iletişim konusu olsun.*
12. *Evin dışındaki ortamlarda nasıl davranması gerektiğini öğretme semineri istiyoruz?*
13. *Ben yanında yokken markete gitmesi, komşuya bir şey götürmesi, tek başına okula gitmesi gibi konular.*
14. *Sokakta bir şey olursa hemen krize giriyor, bunu nasıl geçirebiliriz?*
15. *Her gün marketten bir şey alma gibi takıntısı var. Sabahın 5'inde kalkıyor, markete gitmek istiyor. Bu davranışı nasıl değiştirebiliriz?*

H. Özürlü hakları

Bu konu hakkında ebeveynlerin eğitim talebine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

1. *Özürlü haklarını öğrenelim.*
2. *Özürlü maaşları ile ilgili seminer.*
3. *Haklarımızla ilgili seminer istiyoruz.*
4. *Özürlülerin hakları nelerdir?*
5. *Evde bakım ücreti ve özürlü akbili ile ilgili seminer.*
6. *İnatçılık, tuvalet eğitimi, yemek beğenmeme, okuma-yazma çalışması, eğitim hakları ile ilgili seminerler yapılabilir.*

İ. Özel eğitimde faydalanılan materyaller ve kullanım amaçları

Bu konu hakkında ebeveynlerin eğitim talebine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

- 1. Materyalleri evde nasıl çalıştırabiliriz?*
- 2. Eğitim için aldığımız malzemeleri evde yaptırabilme.*
- 3. Öğretmenin verdiği materyalleri evde nasıl çalıştıracığımız hakkında seminer.*

J. Evde özel eğitim uygulamaları

Bu konu hakkında ebeveynlerin eğitim talebine yönelik ifadeleri aşağıda verilmiştir:

- 1. Kardeşleriyle geçinmek.*
- 2. Evde nasıl ders çalıştırabiliriz?*
- 3. Evde eğitime devam etme.*
- 4. Evde ders yaptırma ve dersle ilgili araçları kullanabilme.*
- 5. Evde nasıl ders çalıştırabiliriz?*
- 6. Evde ders yapmak istemiyor.*
- 7. Babası hiç ilgilenmiyor, onu eğitime nasıl katabiliriz?*
- 8. Kardeşler arası iletişim konusu olsun.*
- 9. İnatçılık, tuvalet eğitimi, yemek beğenmeme, okuma-yazma çalışması, eğitim hakları ile ilgili seminerler yapılabilir.*

Ebeveynler tarafından verilen cevaplar bir araya getirilerek bir liste oluşturulmuştur. Buna göre yapılması istenen seminer konularından en çok talep edilen 10 konu seçilerek bir eğitim etkinliği hazırlanmıştır. Bu konular aşağıda verilmiştir:

- 1. Davranış problemleri ile baş etme*

2. Tuvalet becerisinin kazandırılması
3. Beslenme becerisinin kazandırılması
4. Giyinme-soyunma becerilerinin kazandırılması
5. İletişim becerilerinin kazandırılması
6. Günlük yaşam becerilerinin kazandırılması
7. Sosyal yaşam becerilerinin kazandırılması
8. Özürlü hakları
9. Özel eğitimde faydalanılan materyaller ve kullanım amaçları
10. Evde özel eğitim uygulamaları

3.3.2. Aile Eğitimi Değerlendirme Anket Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen, çalışma öncesinde ailelere verilen ihtiyaç tespit formlarında ebeveynlerin talep ettiği seminer konuları analiz edilmiştir. En çok talep edilen on etkinlik konusu belirlenmiştir. Bu doğrultuda on etkinlik oturumu düzenlenmiştir. Bu etkinlik konuları sırasıyla davranış problemleriyle başatme, tuvalet becerilerinin kazandırılması, yeme becerilerinin kazandırılması, giyinme-soyunma becerilerinin kazandırılması, iletişim becerilerinin kazandırılması, günlük yaşam becerilerinin kazandırılması, sosyal yaşam becerilerinin kazandırılması, özürlü hakları, özel eğitim materyaller ve kullanım amaçları, evde özel eğitim uygulamaları başlıkları altında toplanmıştır. Etkinliklerin bitiminde ise genel olarak aile eğitimi etkinliğinin değerlendirilmesini yapmak üzere bir paylaşım grubu etkinliği düzenlenmiştir. Aile Eğitimi Değerlendirme Anket Formu Ek-3'de verilmiştir.

3.3.3. Ses ve Video Kayıtları

Araştırmacı tarafından etkinlikler sırasında ses ve video kayıtları tutulmuştur. Bu kayıtlar, 10 aile eğitimi ve bu eğitimlerin sonunda düzenlenen paylaşım grubu çalışmasından elde edilmiştir. Bu ses ve video kayıtlarından ebeveynlerin aile

eğitimlerine ilişkin görüşleri kritik edilmiştir. Ebeveynlerin görüşleri zmlenirken gerçek isimler kullanılmamıştır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Araştırma Süreci

Ebeveynlerle yapılan eğitimin daha etkili ve kalıcı olmasını sağlamak için, her eğitim oturumu için eğitim konusunu kapsayan 10 ayrı doküman dosyası hazırlanmıştır. Dosyalarda eğitim konusunun içeriği, konuya ilişkin uygulama şemaları, örnek vakalar ve gerektiğinde başvurulacak kaynaklarla ilgili bilgiler ayrıntılı olarak yazılmıştır. Her oturumun başlangıcında, eğitim doküman dosyası ebeveynlere dağıtılmış, etkinliğe başlamadan önce dosyanın içeriği ile ilgili ebeveynlere n bilgi verilmiştir. Doküman dosyalarının başlıkları belirlenen etkinlik konusuna uygun olarak sırasıyla Davranış Problemleriyle Başetme, Tuvalet Becerilerinin Kazandırılması, Yeme Becerilerinin Kazandırılması, Giyinme-soyunma Becerilerinin Kazandırılması, İletişim Becerilerinin Kazandırılması, Günlük Yaşam Becerilerinin Kazandırılması, Sosyal Yaşam Becerilerinin Kazandırılması, zrl Hakları, zel Eğitimde Faydalanılan Materyaller ve Kullanım Amaçları ile Evde zel Eğitim Uygulamaları şeklinde hazırlanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalarda bu tarz doküman dosyalarının veya kitapçıkların yararından söz edilmektedir (Sarı, 2003).

Araştırmada uygulama safhasına geçmeden önce bu eğitime katılacak ebeveynleri bulabilmek için duyuru hazırlanmıştır. Bu arada kayıt işlemleri için özel bir rehabilitasyon merkezi ile işbirliği yapılmıştır. Uygulamaya ebeveynlerin belirlediği tarihte başlanmış, ihtiyaç tesbit formu verilmiş ve ebeveynlerin belirlediği tarihte sonlandırılmıştır. Ebeveynlerle 10 eğitim oturumu ve bir paylaşım grubu oturumu olmak üzere toplamda 11 oturum yapılmıştır. Her oturumda bir sonraki oturumla ilgili duyuru yapılmıştır.

Ebeveynlerden her eğitim sonrasında eğitimi değerlendirmeleri için anket doldurmaları istenmiştir. Bu anket sonuçları araştırmanın nicel bulgularını tesbit etmede kullanılmıştır. Aile eğitimlerinin son oturumu olan paylaşım grubu oturumunda ise ebeveynlerden aile eğitimini genel olarak değerlendirmeleri istenmiş. Ebeveynlerin görüşleri ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınmıştır. Bu ses kayıtları araştırmanın nitel bulgularını tesbit etmede kullanılmıştır. Çalışma sırasında alınan ses

kayıtları çalışma bittikten sonra yazılı hale dönüştürülmüştür. Ses kayıtları yazıya dönüştürülürken düzeltme ya da değiştirilme yapılmamıştır. Araştırmacı tarafından ses kayıtları kritik edilerek ebeveynlerin duygu durumları gözlenmiştir. Çalışmaya katılan ebeveynlerin ve çocuklarının gerçek isimleri kullanılmamıştır.

3.4.1.Aile Eğitimi Uygulamaları

Bu araştırma kapsamında, araştırma sürecinde düzenlenen aile eğitimlerinin uygulama şekilleri aşağıdaki gibidir:

1.Aile Eğitimi: Davranış Problemleriyle Başetme Eğitimi;

Bu eğitim öncesinde, çalışma grubundaki ebeveynlere aile eğitiminin günü ve saati ile ilgili duyuru yapılmıştır. Ebeveynler kare biçimli geniş bir seminer salonunda, yuvarlak oturma biçimiyle düzenlenmiş sandalyelere oturmuşlardır. Seminer 1 saat 30 dakika sürmüştür. Seminer başlamadan önce ebeveynlere “Davranış Problemleriyle Başetme” başlıklı dökümanlar dağıtılmıştır. Seminerin başladığı bildirilmiştir. Ebeveynlere davranış problemleriyle ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Çarpıcı fikirler tahtaya yazılmıştır. Ardından davranış problemiyle ilgili 10 dakikalık video gösterimi yapılmıştır. Gösterimden sonra davranış problemlerinin tanımı ve türleri anlatılmıştır. Vaka örnekleri sunulmuştur. Davranış problemleriyle başetme yöntemleri örnekler ışığında anlatılmıştır. 10 dakikalık mola verilmiştir. Bu mola sırasında ebeveynlere çay ve kek ikramı yapılmıştır. Molanın ardından ebeveynlere drama uygulaması yaptırılmıştır. Gönüllü olması şartıyla ebeveynlerden birinin çocuk, diğerinin anne ya da baba olması istenmiştir. Yapılan drama sonrasında hem oyuncuların hem de izleyicilerin düşünceleri sorulmuştur. Dramayı ve kendi davranış biçimlerini analiz etmeleri istenmiştir. Dramadan yola çıkarak, ebeveynlerin kendi günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri anlatmaları istenmiştir. Eğitimi tarafından yeni çözüm önerileri sunulmuştur. Eğitimin sonunda aile eğitimi değerlendirme anketlerini doldurmaları istenmiştir. Eğitim oturumu sonlandırılmıştır.

2.Aile Eğitimi: Tuvalet Becerilerinin Kazandırılması;

Bu eğitim öncesinde, çalışma grubundaki ebeveynlere aile eğitiminin günü ve saati ile ilgili duyuru yapılmıştır. Ebeveynler kare biçimli geniş bir seminer salonunda, yuvarlak oturma biçimiyle düzenlenmiş sandalyelere oturmuşlardır. Seminer 1 saat 30 dakika sürmüştür. Seminer başlamadan önce ebeveynlere “Tuvalet Becerilerinin Kazandırılması” başlıklı dökümanlar dağıtılmıştır. Seminerin başladığı bildirilmiştir. Ebeveynlere tuvalet becerileriyle ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Çarpıcı fikirler tahtaya yazılmıştır. Ardından tuvalet eğitimiyle ilgili 10 dakikalık video gösterimi yapılmıştır. Gösterimden sonra tuvalet eğitiminin tanımı anlatılmıştır. Vaka örnekleri sunulmuştur. Tuvalet eğitiminin uygulanmasıyla ilgili olarak tuvalet izleme tablosu dağıtılmış ve ebeveynlerin bu tabloları incelemeleri istenmiştir. 10 dakikalık mola

verilmiştir. Bu mola sırasında ebeveynlere çay ve kek ikramı yapılmıştır. Molanın ardından ebeveynlere tuvalet eğitimiyle ilgili mizansen gösterilmiştir. Bu mizansende oyuncak bir bebek ve lazımlık kullanılmıştır. Mizansenden yola çıkarak, ebeveynlerin kendi günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri anlatmaları istenmiştir. Eğitimci tarafından yeni çözüm önerileri sunulmuştur. Eğitimin sonunda aile eğitimi değerlendirme anketlerini doldurmaları istenmiştir. Eğitim oturumu sonlandırılmıştır.

3.Aile Eğitimi: Beslenme Becerilerinin Kazandırılması;

Bu eğitim öncesinde, çalışma grubundaki ebeveynlere aile eğitiminin günü ve saati ile ilgili duyuru yapılmıştır. Ebeveynler kare biçimli geniş bir seminer salonunda, yuvarlak oturma biçimiyle düzenlenmiş sandalyelere oturmuşlardır. Seminer 1 saat 30 dakika sürmüştür. Seminer başlamadan önce ebeveynlere “Beslenme Becerilerinin Kazandırılması” başlıklı dökümanlar dağıtılmıştır. Seminerin başladığı bildirilmiştir. Ebeveynlere beslenme becerileriyle ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Çarpıcı fikirler tahtaya yazılmıştır. Ardından beslenme becerileriyle ilgili 10 dakikalık video gösterimi yapılmıştır. Gösterimden sonra beslenme becerisinin tanımı anlatılmıştır. Vaka örnekleri sunulmuştur. Beslenme becerisi kazandırmaya yönelik beceri analiz tabloları dağıtılmıştır. Bu tabloların nasıl doldurulacağı ve uygulanacağı anlatılmıştır. 10 dakikalık mola verilmiştir. Bu mola sırasında ebeveynlere çay ve kek ikramı yapılmıştır. Molanın ardından ebeveynlere drama uygulaması yaptırılmıştır. Gönüllü olması şartıyla ebeveynlerden birinin çocuk, diğerinin anne ya da baba olması istenmiştir. Yapılan beslenme eğitimine yönelik drama sonrasında hem oyuncuların hem de izleyicilerin düşünceleri sorulmuştur. Dramayı ve kendi davranış biçimlerini analiz etmeleri istenmiştir. Dramadan yola çıkarak, ebeveynlerin kendi günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri anlatmaları istenmiştir. Eğitimci tarafından yeni çözüm önerileri sunulmuştur. Eğitimin sonunda aile eğitimi değerlendirme anketlerini doldurmaları istenmiştir. Eğitim oturumu sonlandırılmıştır.

4. Aile Eğitimi: Giyinme-soyunma Becerilerinin Kazandırılması

Bu eğitim öncesinde, çalışma grubundaki ebeveynlere aile eğitiminin günü ve saati ile ilgili duyuru yapılmıştır. Ebeveynler kare biçimli geniş bir seminer salonunda, yuvarlak oturma biçimiyle düzenlenmiş sandalyelere oturmuşlardır. Seminer 1 saat 30 dakika sürmüştür. Seminer başlamadan önce ebeveynlere “Giyinme-soyunma Becerilerinin Kazandırılması” başlıklı dökümanlar dağıtılmıştır. Seminerin başladığı bildirilmiştir. Ebeveynlere giyinme-soyunma becerileri ile ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Çarpıcı fikirler tahtaya yazılmıştır. Ardından giyinme-soyunma becerileriyle ilgili 10 dakikalık video gösterimi yapılmıştır. Gösterimden sonra giyinme-soyunma becerilerinin tanımı anlatılmıştır. Vaka örnekleri sunulmuştur. Giyinme-soyunma becerilerini kazandırmaya yönelik beceri analiz tabloları dağıtılmıştır. Bu tabloların nasıl doldurulacağı ve uygulanacağı anlatılmıştır. 10 dakikalık mola verilmiştir. Bu mola sırasında ebeveynlere çay ve kek ikramı yapılmıştır. Molanın ardından ebeveynlere drama uygulaması

yaptırılmıştır. Gönüllü olması şartıyla ebeveynlerden birinin çocuk, diğerinin anne ya da baba olması istenmiştir. Yapılan giyinme-soyunma becerilerine yönelik drama sonrasında hem oyuncuların hem de izleyicilerin düşünceleri sorulmuştur. Dramayı ve kendi davranış biçimlerini analiz etmeleri istenmiştir. Dramadan yola çıkarak, ebeveynlerin kendi günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri anlatmaları istenmiştir. Eğitimci tarafından yeni çözüm önerileri sunulmuştur. Eğitimin sonunda aile eğitimi değerlendirme anketlerini doldurmaları istenmiştir. Eğitim oturumu sonlandırılmıştır.

5.Aile Eğitimi: İletişim Becerilerinin Kazandırılması

Bu eğitim öncesinde, çalışma grubundaki ebeveynlere aile eğitiminin günü ve saati ile ilgili duyuru yapılmıştır. Ebeveynler kare biçimli geniş bir seminer salonunda, yuvarlak oturma biçimiyle düzenlenmiş sandalyelere oturmuşlardır. Seminer 1 saat 30 dakika sürmüştür. Seminer başlamadan önce ebeveynlere “İletişim Becerilerinin Kazandırılması” başlıklı dökümanlar dağıtılmıştır. Seminerin başladığı bildirilmiştir. Ebeveynlere iletişim becerileriyle ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Çarpıcı fikirler tahtaya yazılmıştır. Ardından iletişim becerileriyle ilgili 10 dakikalık video gösterimi yapılmıştır. Gösterimden sonra iletişim becerisinin tanımı anlatılmıştır. Vaka örnekleri sunulmuştur. İletişim becerisi kazandırmaya yönelik beceri analiz tabloları dağıtılmıştır. Bu tabloların nasıl doldurulacağı ve uygulanacağı anlatılmıştır. 10 dakikalık mola verilmiştir. Bu mola sırasında ebeveynlere çay ve kek ikramı yapılmıştır. Molanın ardından ebeveynlere drama uygulaması yaptırılmıştır. Gönüllü olması şartıyla ebeveynlerden birinin çocuk, diğerinin anne ya da baba olması istenmiştir. Yapılan iletişim eğitimine yönelik drama sonrasında hem oyuncuların hem de izleyicilerin düşünceleri sorulmuştur. Dramayı ve kendi davranış biçimlerini analiz etmeleri istenmiştir. Dramadan yola çıkarak, ebeveynlerin kendi günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri anlatmaları istenmiştir. Eğitimci tarafından yeni çözüm önerileri sunulmuştur. Eğitimin sonunda aile eğitimi değerlendirme anketlerini doldurmaları istenmiştir. Eğitim oturumu sonlandırılmıştır.

6.Aile Eğitimi: Günlük Yaşam Becerilerinin Kazandırılması

Bu eğitim öncesinde, çalışma grubundaki ebeveynlere aile eğitiminin günü ve saati ile ilgili duyuru yapılmıştır. Ebeveynler kare biçimli geniş bir seminer salonunda, yuvarlak oturma biçimiyle düzenlenmiş sandalyelere oturmuşlardır. Seminer 1 saat 30 dakika sürmüştür. Seminer başlamadan önce ebeveynlere “Günlük Yaşam Becerilerinin Kazandırılması” başlıklı dökümanlar dağıtılmıştır. Seminerin başladığı bildirilmiştir. Ebeveynlere iletişim becerileriyle ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Çarpıcı fikirler tahtaya yazılmıştır. Ardından günlük yaşam becerileriyle ilgili 10 dakikalık video gösterimi yapılmıştır. Gösterimden sonra iletişim becerisinin tanımı anlatılmıştır. Vaka örnekleri sunulmuştur. Günlük yaşam becerisi kazandırmaya yönelik beceri analiz tabloları dağıtılmıştır. Bu tabloların nasıl doldurulacağı ve uygulanacağı anlatılmıştır.

10 dakikalık mola verilmiştir. Bu mola sırasında ebeveynlere çay ve kek ikramı yapılmıştır. Molanın ardından ebeveynlere drama uygulaması yaptırılmıştır. Gönüllü olması şartıyla ebeveynlerden birinin çocuk, diğerinin anne ya da baba olması istenmiştir. Yapılan günlük yaşam eğitimine yönelik drama sonrasında hem oyuncuların hem de izleyicilerin düşünceleri sorulmuştur. Dramayı ve kendi davranış biçimlerini analiz etmeleri istenmiştir. Dramadan yola çıkarak, ebeveynlerin kendi günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri anlatmaları istenmiştir. Eğitimci tarafından yeni çözüm önerileri sunulmuştur. Eğitimin sonunda aile eğitimi değerlendirme anketlerini doldurmaları istenmiştir. Eğitim oturumu sonlandırılmıştır.

7.Aile Eğitimi: Sosyal Yaşam Becerilerinin Kazandırılması

Bu eğitim öncesinde, çalışma grubundaki ebeveynlere aile eğitiminin günü ve saati ile ilgili duyuru yapılmıştır. Ebeveynler kare biçimli geniş bir seminer salonunda, yuvarlak oturma biçimiyle düzenlenmiş sandalyelere oturmuşlardır. Seminer 1 saat 30 dakika sürmüştür. Seminer başlamadan önce ebeveynlere “Sosyal Yaşam Becerilerinin Kazandırılması” başlıklı dökümanlar dağıtılmıştır. Seminerin başladığı bildirilmiştir. Ebeveynlere sosyal yaşam becerileriyle ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Çarpıcı fikirler tahtaya yazılmıştır. Ardından sosyal yaşam becerileriyle ilgili 10 dakikalık video gösterimi yapılmıştır. Gösterimden sonra sosyal yaşam becerisinin tanımı anlatılmıştır. Vaka örnekleri sunulmuştur. Sosyal yaşam becerisi kazandırmaya yönelik beceri analiz tabloları dağıtılmıştır. Bu tabloların nasıl doldurulacağı ve uygulanacağı anlatılmıştır. 10 dakikalık mola verilmiştir. Bu mola sırasında ebeveynlere çay ve kek ikramı yapılmıştır. Molanın ardından ebeveynlere drama uygulaması yaptırılmıştır. Gönüllü olması şartıyla ebeveynlerden birinin çocuk, diğerinin anne ya da baba olması istenmiştir. Yapılan sosyal yaşam eğitimine yönelik drama sonrasında hem oyuncuların hem de izleyicilerin düşünceleri sorulmuştur. Dramayı ve kendi davranış biçimlerini analiz etmeleri istenmiştir. Dramadan yola çıkarak, ebeveynlerin kendi günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri anlatmaları istenmiştir. Eğitimci tarafından yeni çözüm önerileri sunulmuştur. Eğitimin sonunda aile eğitimi değerlendirme anketlerini doldurmaları istenmiştir. Eğitim oturumu sonlandırılmıştır.

8.Aile Eğitimi: Özürlü Hakları

Bu eğitim öncesinde, çalışma grubundaki ebeveynlere aile eğitiminin günü ve saati ile ilgili duyuru yapılmıştır. Ebeveynler kare biçimli geniş bir seminer salonunda, yuvarlak oturma biçimiyle düzenlenmiş sandalyelere oturmuşlardır. Seminer 1 saat 30 dakika sürmüştür. Seminer başlamadan önce ebeveynlere “Özürlü Hakları” başlıklı dökümanlar dağıtılmıştır. Seminerin başladığı bildirilmiştir. Ebeveynlere özürlü hakları ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Çarpıcı fikirler tahtaya yazılmıştır. Ardından özürlü hakları ilgili 10 dakikalık video gösterimi yapılmıştır. Gösterimden sonra özürlü hakları tanımı anlatılmıştır. 10 dakikalık mola verilmiştir. Bu mola sırasında ebeveynlere çay ve kek ikramı yapılmıştır. Molanın ardından özürlü hakları ile ilgili kanuni düzenlenmeler

anlatılmıştır. Eğitimin sonunda aile eğitimi değerlendirme anketlerini doldurmaları istenmiştir. Eğitim oturumu sonlandırılmıştır.

9.Aile Eğitimi: Özel Eğitimde Kullanılan Materyallerin Kullanımı

Bu eğitim öncesinde, çalışma grubundaki ebeveynlere aile eğitiminin günü ve saati ile ilgili duyuru yapılmıştır. Ebeveynler kare biçimli geniş bir seminer salonunda, yuvarlak oturma biçimiyle düzenlenmiş sandalyelere oturmuşlardır. Seminer 1 saat 30 dakika sürmüştür. Seminer başlamadan önce ebeveynlere “Özel Eğitim Materyallerinin Kullanımı” başlıklı dökümanlar dağıtılmıştır. Seminerin başladığı bildirilmiştir. Ebeveynlere materyallerle ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Çarpıcı fikirler tahtaya yazılmıştır. Ardından ebeveynlerin görebileceği şekilde eğitimde kullanılan materyaller sergilenmiştir. Tüm bu materyallerin hangi alanlarda kullanılacağı anlatılmıştır. Gösterimden sonra iletişim becerisinin tanımı anlatılmıştır. Vaka örnekleri sunulmuştur. İletişim becerisi kazandırmaya yönelik beceri analiz tabloları dağıtılmıştır. Bu tabloların nasıl doldurulacağı ve uygulanacağı anlatılmıştır. 10 dakikalık mola verilmiştir. Bu mola sırasında ebeveynlere çay ve kek ikramı yapılmıştır. Molanın ardından ebeveynlere materyal kullanım uygulaması yaptırılmıştır. Gönüllü olması şartıyla ebeveynlerden materyalleri seçmeleri ve çalışmalarını istenmiştir. Yapılan materyal eğitimine yönelik drama sonrasında hem oyuncuların hem de izleyicilerin düşünceleri sorulmuştur. Uygulamayı ve kendi davranış biçimlerini analiz etmeleri istenmiştir. Uygulamadan yola çıkarak, ebeveynlerin kendi günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri anlatmaları istenmiştir. Eğitimci tarafından yeni çözüm önerileri sunulmuştur. Eğitimin sonunda aile eğitimi değerlendirme anketlerini doldurmaları istenmiştir. Eğitim oturumu sonlandırılmıştır.

10.Aile Eğitimi: Evde Özel Eğitim Uygulamaları

Bu eğitim öncesinde, çalışma grubundaki ebeveynlere aile eğitiminin günü ve saati ile ilgili duyuru yapılmıştır. Ebeveynler kare biçimli geniş bir seminer salonunda, yuvarlak oturma biçimiyle düzenlenmiş sandalyelere oturmuşlardır. Seminer 1 saat 30 dakika sürmüştür. Seminer başlamadan önce ebeveynlere “Evde Özel Eğitim Uygulamaları” başlıklı dökümanlar dağıtılmıştır. Seminerin başladığı bildirilmiştir. Ebeveynlere evde özel eğitimle ilgili ne düşündükleri sorulmuştur. Çarpıcı fikirler tahtaya yazılmıştır. Ardından evde özel eğitimle ilgili 10 dakikalık video gösterimi yapılmıştır. Gösterimden sonra evde özel eğitimin tanımı anlatılmıştır. Vaka örnekleri sunulmuştur. 10 dakikalık mola verilmiştir. Bu mola sırasında ebeveynlere çay ve kek ikramı yapılmıştır. Molanın ardından ebeveynlere drama uygulaması yaptırılmıştır. Gönüllü olması şartıyla ebeveynlerden birinin çocuk, diğerinin anne ya da baba olması istenmiştir. Yapılan evde özel eğitime yönelik drama sonrasında hem oyuncuların hem de izleyicilerin düşünceleri sorulmuştur. Dramayı ve kendi davranış biçimlerini analiz etmeleri istenmiştir. Dramadan yola çıkarak, ebeveynlerin kendi günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri anlatmaları istenmiştir. Eğitimci tarafından yeni çözüm

önerileri sunulmuştur. Eğitimin sonunda aile eğitimi değerlendirme anketlerini doldurmaları istenmiştir. Eğitim oturumu sonlandırılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada çalışmaya katılan ebeveynlerin düzenlenmesini istedikleri aile eğitimi talepleri Word belgesi olarak yazıya aktarılmıştır. Ebeveynlerin yapılmasını istedikleri aile eğitimlerinin 72 konu olduğu tespit edilmiştir. Bu konular 10 ana başlık altında kategorize edilmiştir. Bunu takiben, araştırmada ebeveynlere yönelik düzenlenen eğitimler sonrasında, ebeveynlerin doldurdukları Aile Eğitimi Değerlendirme Anket Formları'nda ebeveynlerin verdikleri cevaplar öncelikle Word belgesi olarak yazıya geçirilmiş ve daha sonra bir istatistik veri ölçüm aracı kullanılarak analiz edilmiştir. Ebeveynlerin cevapları nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Verilen cevaplardan ortak kategoriler oluşturulmuştur. Öncelikle ebeveynlerin katıldığı eğitimlere yönelik doldurdukları anketler tek tek incelenmiş, 10 aile eğitimi için 10 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler aile eğitimlerinin konu başlıkları altında adlandırılmıştır. Ardından tüm aile eğitimlerinin anketleri birleştirilerek birbirleriyle ortak olan yönleri tespit edilerek ayrı bir kategori altında tekrar incelenmiştir. Bu kategori de "Tüm Aile Eğitimleri" başlığı altında değerlendirilmiştir. Ayrıca nitel veri analiz süreçlerinden betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak ebeveynlerin aile eğitimleri sırasında ve paylaşım gruplarında belirttikleri görüşlerin ses kayıtlarının analizi yapılmıştır. Bu da ses kaydı analizleri de "Aile Eğitimleri Sırasında Ebeveynlerin Görüşleri" başlığı altında incelenmiştir. Bu kayıtların analizi aşamasında ebeveynlerin gerçek isimleri kullanılmamıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, İstanbul İli'nin, Fatih İlçesi'nde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel bir rehabilitasyon merkezinde eğitim alan 20 özel gereksinimli çocuğun ebeveynleriyle yapılan aile eğitimleri öncesinde ebeveynlerce doldurulan bireysel bilgi formlarının analizleri, etkinlikler sonrasında uygulanan anket analizleri, etkinlikler sırasında yapılan aile görüşmelerine ilişkin analizler bulunmaktadır. Bu bölümde öncelikle, bireysel bilgi formunda yer alan sorulara verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Devamında ise, aile eğitimleri sırasında ve paylaşım grubunda ebeveynlerin eğitimlerle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Son kısımda ise, aile eğitimlerine ilişkin ebeveynlerce doldurulan anket sonuçları değerlendirilmiştir.

4.1. Aile Eğitimlerine İlişkin Ebeveyn Görüşleri

Araştırmanın hipotezleri ile bulguları paralel incelenmiştir. Buna göre öncelikle hipotezler tekrar sunulmak suretiyle hatırlatılmış, sonrasında ise elde edilen bulgularla karşılaştırmaları yapılmıştır. Bulguların bu bölümünde araştırmada veri toplama amacıyla kullanılan ses ve video kayıtları analiz edilmiştir. Araştırmanın hipotezlerini test etmek için bu kayıtlardan yararlanılmıştır. Aşağıda araştırma hipotezleri ve bunlarla ilgili ses ve video kayıt bulguları sırasıyla verilmiştir. Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerle yapılan aile eğitimi etkinliklerinin bitmesinin ardından, aile paylaşım etkinliği düzenlenmiştir. Ebeveynlerin ortak belirledikleri tarih ve saatler arasında düzenlenen etkinliğe, aile eğitimlerine katılan tüm ebeveynler davet edilmiştir. Ailelere "Aile eğitimleri hakkında düşüncelerinizi belirtir misiniz." sorusu sorularak, eğitimlere ilişkin görüşleri ses kaydı tutularak alınmıştır. Bu görüşmeler katılımcıların kişisel bilgileri gizli tutularak, aile eğitimi ile ilgili ifadeleri değiştirilmeden aşağıda aktarılmıştır. Ebeveynler çocukların isimleriyle anılmıştır.

Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarının davranış problemleriyle baş etme düzeylerinin artması beklenmesi hipotezini test etmek üzere yararlanılan ses ve video kayıtları şu şekilde çözümlenmiştir:

Davranış problemleri ile baş etme konulu aile eğitimi sırasında, çocuklarına yaklaşımın önemli olduğu vurgulanırken, Ruşen'in babası şunları ifade etmiştir:

Biz evde çocuklarımıza acıyarak yaklaştığımız için sonuç alamıyoruz. Acımayı bıraksak doğru dürüst çalışmayı başaracağız. Ailedeki problem şu. Neyin, nerede, ne şekilde yapılacağı tamamen bilinmediği için, bundan kaynaklanan problemler olabiliyor. Bir etkinlik olunca, önünde materyaller olunca hemen kurulu saat gibi çocuğu derse zorluyoruz. Ama çocuk hasta mı, halsiz mi, isteksiz mi farkına varamıyoruz. Ümitsizliğe düşüyoruz. Hep mi böyle olacak diye düşünüyoruz. 2 gün sonra bir bakıyoruz ki, Ruşen yine değişmiş. O çocuk gitmiş, başkası gelmiş. Yani çocuğun günü gününü tutmuyor (39.dk.).

Paylaşım grubunda aile eğitimlerini değerlendiren Melih'in annesi, "Eğitimcinin yönlendirilmesinin çok büyük etkisi var. En başta iyi bir eğitimcinin olması çok önemli . Eğitimcimiz bizi çok iyi yönlendirdi. Bana güven verdi. Beni motive etti." (32.dk.) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına tuvalet becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklenen hipoteze göre elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

Tuvalet becerisini kazandırma konulu aile eğitimi sırasında, çocuklarının yetersizliklerinin hem çocuklarının hem de ebeveynlerinin yaşamlarını güçleştirdiğini vurgulayan Bekir'in annesi, "Birilerine muhtaç olmak hiç iyi değil. Çocuklarımızın kendine yeter hale gelmesi gerekiyor. Onları eğitmek için de bizim eğitim almamız gerekiyor." (18.dk.) ifadesini kullanmıştır.

Konuyla ilgili olarak paylaşım grubunda söz alan Bora'nın annesi, "...Hayalimde yoktu. Bora'nın tuvalet alışkanlığı kazanması benim için hayal ötesiydi. Günlerce uğraştık. Evi batırdık. Çok öfkelenim. Ama şimdi artık tuvaletini bağımsız yapıyor." (39.dk) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına beslenme becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklenen hipotezin test edildiği bulgular aşağıdaki gibidir:

Beslenme becerilerini kazandırma konulu aile eğitimi sırasında, daha önce aile eğitimlerine katılmadığı için çocuğunun eğitimine katkıda bulunamadığını ifade eden Sena'nın annesi şunları vurgulamıştır:

Biz bu becerileri zamanında öğretemedik. Daha önce ilgili öğretmenlerle karşılaşmadık. Kimse bizi sizin gibi yönlendirmedi. Öyle ki, bazı öğretmenler vardı ki 'Sena burada öğrenemiyor, evde de sizin çalıştırmanıza gerek yok' dedi. Bu işi bilen uzmanlarla karşılaşmak şans işidir. Bizim 5 senemiz yandı (52.dk.).

Aile eğitimlerinin, ebeveynlerin çocuklarına beslenme becerilerini kazandırmada olumlu etkiye sahip olduğunu ifade eden Şerif'in annesi paylaşım grubunda şunları ifade etmiştir:

Biz ısrarlı eğitimlerle yol aldık. Dudağını yalama yoktu, dilini çıkarma yoktu. Ama şimdi bunları yapabiliyor. Bence başa göre çok yol aldık. Biz çok üstüne düştük. Eğitimle yerleşiyor herşey. Şerif'in hastalığından dolayı doyma hissi yok. Obezite olma riski var. Bu yüzden Şerif'in özel bir diyeti var. Günde 40 gr. et yemesi lazım. Ben buna çok ihtimam göstererek, diyetine uygun yemek hazırlıyorum. Ekmeği, yoğurdu, ara öğünü, herşeyi diyetine uygun yapıyorum (102.dk.).

Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına giyinme-soyunma becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklenen hipotezin test edildiği bulgular aşağıdaki gibidir:

Aile eğitimlerine katılmanın, çocuklarının beceri kazanmalarında büyük rolü olduğunu vurgulayan Esin'in annesi, "Siz çabalarlarken bizim katılamayışımız bizi üzüyor. Biz anne olarak bir öğretmen kadar ilgilensek çocuğumuz yol alırdı." (48.dk.) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına iletişim becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklenen hipotezin test edildiği bulgular aşağıdaki gibidir:

İletişim becerilerinin kazandırılması konulu aile eğitiminde, çocuklarının eğitiminde tüm ailenin işbirliği yapması gerektiği vurgulandığı bir sırada, Melih'in

babası, “Demek ki bir şeyi eksik yapıyoruz. Biz çocuklarımıza sorumluluk vermiyoruz. Okulu, iş bulması, evlenmesi de hep bizim sorumluluğumuzda. Halbuki yurt dışında öyle değil. Daha çocukken sorumluluk almaya başlıyorlar ve 18 yaşına gelince de bağımsızlıklarını ellerine alıyorlar.” (62.dk.) ifadesini kullanmıştır.

Paylaşım grubunda aile eğitimlerini değerlendiren Efe'nin annesi, çocuğunun eğitimiyle tek başına ilgilenmesi ve zorlanmasıyla ilgili olarak, “Çocuğumun otizmlili olduğunu öğrendiğimde, ilk önce şok oldum. Ama ağlamadım. Babası, babaannesi, anneannesi herkes ağladı. Ama ben ağlamadım. Hemen çalışmaya başladım. Şimdi o ağlayanlar, Efe'nin ilerlediğine inanamıyor. Ama ilerlemesi için de yardım etmiyorlar.” (34 dk.) ifadesini kullanmıştır.

İletişim becerilerini kazandırma konulu eğitimle, çocuğuna yaklaşımının değiştiğini vurgulayan Bekir'in annesi, “...İlk önce küçük adım atacağız. Sonra bir küçük adım daha. Bir adım daha. Sonra koşacağız. Bekir için herkes ‘Bundan bir şey olmaz’ dediler. Ama şimdi onlar bir şey diyemiyorlar.” (36.dk) ifadesini kullanmıştır.

Konuyla ilgili olarak Ruşen'in babası, “...Ruşen her epilepsi nöbetinde başa dönüyor. Öğrendiklerini geri unutuyordu. ‘Gel, otur’ derdik, onu da anlamazdı. Kalabalığa girerdik, o bir şekilde yalnız kalmayı başarıyor. ‘ver’ derdim, vermezdi.” (82.dk) ifadesini kullanmıştır. Ve şu şekilde eklemiştir:

Sosyal iletişim sıfırdı. Tek bildiği telefon sesiydi. Onu nerede görse istiyordu. Şimdi Ruşen yüzde elli değişti. Dışarıya çıktığımız zaman alıp başını gidiyordu. Hızla koşuyordu, yakalayamazdık. Ama şimdi Ruşen ile dışarı çıktığımızda bizi bekliyor, elimizden tutuyor, serbest kalsa da kaçıp gitmiyor. Çevreyle iletişim kurmaya başlıyor. İşte bu eğitimlerle Ruşen çok değişti (89.dk.).

Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına günlük yaşam becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklenen hipotezin test edildiği bulgular aşağıdaki gibidir:

Günlük yaşam becerilerinin kazandırılması konulu aile eğitimi sırasında, hem aile çevresi hem de okul çevresinden destek görmediğini ifade eden Bora'nın annesi şunları söylemiştir:

Annesi ilgili olan çocuklara karşı, öğretmenler de ilgili davranıyor. Ama annesi gelip gitmiyorsa, çocuğun durumunu sormuyorsa, öğretmen de çocuğu bırakıyor. Koyuyor önüne kağıdı, boyama kalemini, tüm gün oturuyor çocuk. Otur, kalk, al kalem karala. Doğru insanlarla karşılaştığımızda, çocuğumuz daha çabuk ilerliyor. Bu işin eğitimini almamış eğitimciler, kolay çocuklarla çalışmak istiyor. Okulda da, rehabilitasyon merkezinde de hep böyle eğitimciler sorunsuz öğrenci istiyor. O yüzden özel eğitimden anlayan eğitimcilerle çalışmak gereklidir (14.dk.).

Paylaşım grubunda çocuklarına günlük yaşam becerilerinin kazandırılması konusunda aile eğitimlerinin katkısı olduğunu vurgulayan Ece'nin annesi, “Önceden diş fırçalama çalışması yaparken Ece istemezdi. Öfkelenirdi, kaçırdı. Ama şimdi diş fırçalama çalışması yaparken hiç itiraz etmiyor. Hatta fırçayı alıp, ağzına sokuyor. Bu bile benim için büyük bir adım. Demek ki öğrenebilir diye düşünüyorum.” (17.dk) ifadesini kullanmıştır.

Günlük yaşam becerileri konulu aile eğitiminin, çocuklarına bir çok beceriyi kazandırmada etkili olduğunu ifade eden Yakup'un babası, “...Apartmanın merdivenlerinde 1 saat beklediğimizi biliyorum. Yakup'un tek tek basamakları çıkmasını bekledim. Bağımsız bir şekilde çıksın diye onu teşvik ettim. Ama şimdi okulda gelince tık tık hızlı bir şekilde merdivenleri çıkıyor. Nereden nereye...” (48.dk) ifadesini kullanmıştır.

Konuyla ilgili olarak, Ekrem'in babası, günlük yaşam becerilerinin öğretiminde kullanılan teknik ve yöntemlerin olumlu etkileri hakkında, “Bu günlük davranışlar tablosu kardeşler arasında hoş bir çekişme oluşturuyor. Ekrem'in gülen yüzleri arttıkça, Zehra da gülen yüz alabilmek için daha çok çalışıyor.” (108.dk) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına sosyal yaşam becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklenen hipotezin test edildiği bulgular aşağıdaki gibidir:

Sosyal yaşam becerilerinin kazanıdırılması konulu eğitimde Bora'nın annesi, *“Otobüste çocuk huzursuz oluyor. Bağırmaya başlıyor. Çevreden insanlar da ‘höt höt’ diye hemen uyarmaya başlıyorlar. Yahu görüyorsun işte, çocukta bir tuhaflık var, niye daha çok üstüne geliyorsun, önce çevredeki insanları bilinçlendirmek gerekir.”* (21.dk.) ifadesini kullanmıştır.

Buna göre, ailenin çocuklarını ev dışı ortamlarda gösterdikleri davranışların çevre açısından hoş görülmediğini ifade etmiştir.

Paylaşım grubunda sosyal yaşam becerileri eğitimiyle ilgili bilgi ve farkındalığını arttığını vurgulayan Bora'nın annesi, şu şekilde örnek vermiştir:

“Bora, gördüğü her yiyeceğe saldırıyordu. Markete gittiğimizde, misafirlğe gittiğimizde, sokakta başkasının elindeki cipse, çikolataya saldırıyordu. Davranış problemleriyle ilgili yapılan seminere katıldıktan sonra, çocuğuma nasıl davranmam gerektiğini öğrendim. Fark ettim ki, çocuğum beslenme saatleri düzensiz ve yeterince doymuyor. Beslenme saatlerini düzenleyerek, gerektiği kadar yemesini öğrendim. Bir yere gitmeden önce çantamıza çocuğumun sevdiği yiyeceklerden koyduk, artık acıktığında çantadan çıkarıp yemeyi öğrendi...Geçen sene ile bu seneyi karşılaştırsak, Bora'da büyük değişiklikler var. Bir çok beceriyi çalıştık ve yeni becerilere geçtik. Hepsisi de çalışarak oldu tabi ki (28dk.).

Konuyla ilgili olarak Sena'nın annesi şunları ifade etmiştir:

Bir markete girdiğinde bile, çocuğun çıkardığı zorluktan daha çok, çevredeki insanların tepkileri bizi yoruyor. Bakışları, homurdanmaları zorumuza gidiyor. Önceleri Ruşen daha çok bağırıyor, çığlık atıyordu. Millet de bir şey olmuş gibi bize bakardı. Öyle olunca bir yere de götürmek istemezdim. Şimdi bağırımları azaldı. Artık daha rahat geziyoruz. Birşeye zarar verdiği yok ama yine de insan panik oluyor (23.dk.).

Konuyla ilgili olarak Melih'in annesi şunları ifade etmiştir:

Tiyatro saatleri ile okul kursu çakışıyor. Bu sıralar gidemiyoruz. Ama, önceki tiyatro etkinliklerine Melih katıldı ve çok hoşuna gitti. Şimdi her cumartesi soruyor: ‘Anne bu hafta tiyatro var mı’ diye. Önceden Melih ile dışarı çıkmak çok zor oluyordu. Çok meraklı, herşeyi karıştırıyor. İzinsiz

insanların yanına oturuyor. Kapısı açık olan odalara giriyordu. Şimdi onu kontrol etmek daha kolay oldu. Artık zorlanmıyoruz. Evden çıkmadan önce ona anlatıyorum. Birlikte plan yapıyoruz. Ve o da plana uyuyor. Sosyalleşmeye başladı (68.dk).

Konuyla ilgili olarak Yağız'ın babası, sosyal yaşam becerilerini geliştirmek üzere yapılabilecek etkinliklerin olumlu sonuçlarını, paylaşım grubunda şu şekilde ifade ediyor:

Eğitimcimiz bana 'bundan sonra sosyal olmanız gerekiyor' dedi. Haftada bir misafirliğe gidiyoruz. Ve evimize de misafir davet ediyoruz. Böylece doğal ortamda çocuğun sosyalleşme becerilerini öğrenmesini sağlıyoruz. Farklı insanlar görüyor. Onların çocuklarıyla oynuyor. TV'yi de kapatıyoruz. İşte sana öğretim ortamı. Onlarla selamlaşıyor, vedalaşıyor. Misafirler de bu tip çocukları görüp farkındalık kazanıyor. Bunu yapmak lazım. Denedik, faydasını gördük (112.dk).

Sosyal yaşam becerilerini kazandırma konulu aile eğitiminin, ebeveynlerde bilgi ve farkındalık düzeylerini olumlu yönde etkilediğini ifade eden Tarık'ın annesi paylaşım grubunda şunları ifade etmiştir:

Tarik dışarda bana çok zorluk çıkarıyor, yürümek bile istemiyor. Ama bir markete, mağazaya gidersek, çok mutlu oluyor. Dışarda normalde dikkatini hiçbir şeye vermeyen çocuk, market ortamında herşeyi dikkatle inceliyor. Resimlerine, renklerine, paketlerine bakıyor. Çıkmak istemiyor. Ne zaman ki, dışarı çıkıyor, kendini yere atıyor. Yine sokakta zorluk çıkarıyor. Biraz daha çalışmam lazım (115.dk).

Konuyla ilgili olarak Efe'nin annesi, sosyal yaşam becerilerini geliştirmek üzere yapılabilecek etkinlik örneklerini aile eğitimlerinde öğrendiğini vurgulayarak, paylaşım grubunda, "Ben şimdiye kadar havuz eğitiminin çocuğuma faydalı olabileceğini bilmiyordum. Eğer daha önce bilseydim, daha erken yüzmeye başlatırdım."(118.dk) ifadesini kullanmıştır.

Sosyal yaşam becerilerini kazandırma konulu aile eğitimi, ebeveynlere çocuklarıyla ev dışı ortamlarda da keyifli vakit geçirmeleri yönünde bilgilendirdiğini ifade eden Özgür'ün annesi, paylaşım grubunda şunları söylemiştir:

Özgür doğduğundan beri öyle restorana falan gitmeyi bırakmıştık. Ya onu evde abisine bırakıp, toplantılara, kutlamalara katılıyorduk., ya da mecbur kaldıysak yanımızda götürüyorduk. Burnumuzdan getirirdi. Masayı dağıtır, garsonlara tekme atardı. Komşu masalara gidip onların pastalarına saldırırdı. Rezil oluyorduk. Eşim de böyle şeylere çok dikkat ettiği için, sinirlenirdi. Yeter ki Özgür uslu otursun da sorunsuz ayrılalım diye her dediğini yapıyorduk. Ama şimdi 5-6 aydır böyle bir sorunumuz yok. Dışarda rahatız artık. Çünkü Özgür'ün oralarda neden böyle davrandığını eğitimleri ala ala anladım. Eşime de anlattım. Hem istediğimiz gibi oturuyoruz, hem de artık Özgür'ün her istediğini yapmıyoruz. Ona karşı hep gardımı aldığımı, çok gerildiğimi fark ettim. Ne günlerdi? Şimdi Özgür bizden önce restoranda masaya oturuyor. Artık istediği bir pasta olursa menüden resmini gösteriyor ya da gidip büfeden birlikte seçiyoruz (122.dk).

Aile eğitimi etkinliklerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; özürlü hakları konusundaki bilinç ve farkındalık düzeylerinin artması beklenen hipotezin test edildiği bulgular aşağıdaki gibidir:

Özürlü hakları konulu aile eğitimi sırasında toplumun çocuklarını kabul etmenin ötesinde, öncelikle kendi yakınlarının çocuklarını kabul etmediğini ifade eden Tarık'ın annesi şunları söylemiştir:

Siz halinize şükredin. Sizi evde destekleyen motive eden birisi var en azından. Oysa, Tarık'ın babası çok ilgisiz. Tarık ile ilgili hiçbir şeyde yardımcı olmuyor. Ne okulunu bilir, ne hastanesini bilir. Biraz da çocuğundan utanıyor. Hiçbir şeyle ilgilenmiyor. Babasını eğitimde görmemiştir hocalarımız (25.dk).

Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; özel eğitimde faydalanılan materyaller ve kullanım amaçları ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin artması beklenen hipotezin test edildiği bulgular aşağıdaki gibidir:

Özel eğitimde faydalanılan materyaller ve kullanım amaçları ile ilgili aile eğitimi sırasında Ece'nin annesi, "Ece sıkıcı aletlerden hoşlanmıyor. Bunun yerine renkli, ışıklı, sesli oyuncakları tercih ediyor. Bunlarla daha iyi öğreniyor. Gidiyorum, eğitim

oyuncağı alıyorum, ama hangi derste kullanmam gerektiğini bilemiyorum.” (35.dk.) ifadesini kullanmıştır.

Özel eğitimde faydanılan materyaller ve kullanım amaçları konulu aile eğitiminin, çocuğunun eğitiminde materyalleri bilinçli ve etkili kullanmasında etkili olduğunu vurgulayan Özgür’ün annesi şunları ifade etmiştir:

Özgür, rehabilitasyon merkezine geldiği günlerde, buradaki eğitim ortamında daha verimli öğrenebilmekte. Bunu oluşturan şeyin materyaller olduğunu anladım. Ben de materyallerin anlatıldığı seminere katıldım. Daha sonra oğlum için nesne isimlerinin olduğu; meyveler, hayvanlar, taşıtlar gibi kitaplar, sayı sayma araçları, müzik orkestrası, el-göz koordinasyonunu güçlendirmek için düğmeli bir alet, bir de eşleme kartları aldım. Özgür evde bunları görünce çok mutlu oldu. Ders yapmak için hevesleniyor. Sürekli bana bunlardan birini getirip ‘Hadi ders yapalım anne’ diyor. Evde onun ödevlerini bu araçlar sayesinde yapıyorum (59.dk).

Aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; evde özel eğitim uygulamaları konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin artması beklenen hipotezin test edildiği bulgular aşağıdaki gibidir:

Evde özel eğitim uygulamaları konulu aile eğitimi sırasında okul derslerini evde çocuğuna çalıştırmakta zorlandığını ifade eden Umut’un annesi, *“Umut, öğretmenle derste çok farklı, evde çok farklı. Sınıfta güzel güzel çalışıyor ama evde çalışmıyor. Ben de kendimi sorguluyorum.” (62.dk.)* ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerine daha önce katılmadığını vurgulayan Ekrem’in babası, *“Eğitimcilik özveri işidir. Bazı öğretmenler ödev bile vermiyor. Aileyi yönlendirmiyor.” (65.dk.)* ifadesini kullanmıştır.

Paylaşım grubunda aile eğitimlerini değerlendirilmesiyle ilgili görüş bildiren Heval’in annesi, evde özel eğitim uygulamaları konulu eğitimine katılarak kızının birçok hedefi gerçekleştirmesine yardımcı olduğunu belirtmiştir. Düşüncelerini şu sözlerle ifade etmiştir:

Şimdi yapabildiği şeyler, geçen sene büyük hedefti bizim için. Heval uçtu yaa. Oyuncaklarını toplamak, topa ayağıyla vurmak, kağıt katlamak,

karalama yapmak, parmak ucuyla küçük nesne toplamak, söylenen şarkıya eşlik etmek, resimde sorulan nesneyi göstermek, taklit etmek, nesne resimlerini eşlemek gibi birçok hedefi 1 yıl içinde çalışıp aştık (30.dk.).

Heval'in annesi evde özel eğitim uygulamaları eğitimi ile çocuğunun ev içi çalışmalarında verimli sonuçlar aldığını ifade etmiştir. Konuyla ilgili şunları söylemiştir:

Hocam, bize de gelin. Evimize gelmenizi istiyoruz. Biz de bilgi almak istiyoruz. Burada anlattıklarınızı evde akrabalarımıza da anlatın. Evde özel eğitim nasıl yapılır seminerinden sonra tüm düzeni değiştirdik. Evde kızımın çalışma saatlerini değiştirdim. Ona özel bir masa ve kitaplık hazırladım. Önceden ders yapmamak için direniyordu. Şimdi kendisi materyallerini getirip ders çalışmak istiyor (63.dk).

Konuyla ilgili olarak Sena'nın annesi ev içi çalışmalarının uygun teknik ve yöntemler kullanıldığında olumlu sonuç verdiğini vurgulamış ve şunları söylemiştir:

Evde Özel Eğitim Uygulamaları seminerinde öğrendiğimiz, Ödev takip çizelgesi, Sena'dan ziyade bana iyi geldi. Sena ders yapmayı sevmeyen bir çocuk. Ama ben çizelgeyi günlük doldurmak için, Sena'yı teşvik etmeye çalışıyorum. Sanki beni dürtükleyen, motive eden bir şey. Benim her gün Sena'yı çalıştırmam gerektiğini hatırlatan bir şey. Başka bir yere de gitsek, ödevlerimizi, oyuncaklarımızı yanımıza alıyoruz (74.dk).

Ümit'in annesi, evde özel eğitim uygulamalarıyla tüm aile bireylerinin özel gereksinimli çocuklarının eğitimde rol almasında etkili olduğunu vurgulamıştır. Konuyla ilgili olarak, "Eğitimlerin çok faydası oldu. O zamana kadar Ümit'in kardeşleri durumun ciddiyetini anlamamıştı. Artık bazı şeylerin farkına vardılar. Şimdi tüm kardeşleri kendilerine görev edindiler. Her biri Ümit ile başka bir şey çalışıyor ya da oyun oynuyor." (78.dk) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerinin kendileri için motive edici ve rahatlatıcı olduğunu ifade eden Ruşen'in annesi, "Her etkinlikten, seminerden sonra kocamla kavga ediyoruz. (Gülüşmeler) Bana 'çabuk pes ediyorsun' diye kızıyor. Burada eğitimde gaza geliyor.

Ayın Süper Babası seçilince artık kimse bunu tutamaz.” (Gülüşmeler) (9.dk) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerinin, çocuklarına olan güveni arttırdığını ifade eden Efe'nin annesi konuyla ilgili olarak, paylaşım grubunda, “...Annem asla inanmıyordu, Efe'nin değişeceğine. 'Ne koşturup duruyorsun? Bu çocuk alim mi olacak?' diyordu. Ben sadece kendine yetmesini istedim.” (42.dk) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerinin, ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımında doğru bir tutum sergilemelerini sağladığını ifade eden Hacer'in annesi paylaşım grubunda, “...Lütfen evde çocuklarınıza acıyarak yaklaşmayın. Benim Hacer'le ilgili en büyük hatam bu oldu.” (45.dk) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerinde, özel eğitimle ilgili bilgileri farklı yollardan edinmeyle ilgili farkındalık kazandıklarını ifade eden Yağız'ın annesi paylaşım grubunda, “...Allah eğitimcimizden razı olsun ki, bize kaynak sağlıyor. Haftada 1 kitap bitiriyoruz. Çok şey öğreniyoruz. Benim sürekli kitap alacak durumum yok çünkü. 'Mavi Bir Günde Doğmuştum' kitabı bana çok şey verdi. Onu okuyunca Yağız'a dair ümidim arttı.” (53.dk) ifadesini kullanmıştır. Ve sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

... 'Ben Bir Anneyim' kitabında Yusuf'un söylediklerini hiç unutmuyorum. 'Anne ben yapamıyorum ki' demişti. Herkes çocuğu öyle etkilemiş ki, çocuk artık yapamayacağına kendisi de inanmış. O yüzden ben de oğluma asla 'yapamazsın' demiyorum. Hep 'hadi oğlum, yapabilirsin' diye teşvik ediyorum (55.dk).

Aile eğitimlerinin, ebeveynlerin bilgi eksiklerini giderdiğini ifade eden Doğu'nun annesi, “...Doğu inatçı. Kabul ediyorum biz de çabuk pes ediyoruz. Ev ziyaretleri ve seminerler bizdeki eksikleri de gösterdi.” (77.dk) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerinin hem ebeveynlerin yaşamında hem çocuklarının yaşamında olumlu değişiklikler oluşturduğunu ifade eden Yağız'ın babası paylaşım grubunda, “Bu eğitimler devam etsin. 6 ay sonra bile çok değişiyoruz. Hem çocuklar, hem biz.” (91.dk.) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerinin, ebeveynlerin bilgi edinme haklarını elde etmelerinde olumlu rol oynadığını ifade eden Can'ın annesi, “...Biz hiç daha önce böyle bir hastalıkla karşılaşmadık. Evet bizim de çok eksikimiz var. Allah razı olsun öğretmenimizden, bu eğitimlerle öğrendik. En önemlisi soru sormayı öğrendik.” (96.dk) ifadesini kullanmıştır.

Aile eğitimlerinin, ebeveynlerin kendilerini geliştirme yolunda farkındalık kazandırdığını ifade eden Ece'nin annesi şunları ifade etmiştir:

...Biraz da kendimize dönmeliyiz. Hep eğitimcileri yargılamak değil, kendimizi de eleştirmeliyiz. Ne eksikimiz var? Öğreniyor muyuz? Araştırıyor muyuz? (99.dk).

...Ben iyi eğitimciden mahrummuşum. Bunu seminerlere katıldıkça anladım. Her toplantıdan sonra motive oluyorum. Yenileniyorum (125.dk).

...Çevremden, eşimden, akrabalarımın destek alamıyorum. Kırk yılın başı dışarda işim çıksa, çocuğumu bırakacak yerim yok. Çünkü tuvalet alışkanlığı yok. O yüzden bir yere bırakmak çok zor. Bu da benim moralimi çok bozuyor. Çocuğuma da bunu yansıtıyorum. Eğitimden sonra farkettim ki aslında Sena tuvaletinin geldiğini işaret ediyordu da ben anlamıyordum. Şimdi tuvaletinin geldiğini dille söylemese de mimikleriyle anlıyorum, hemen ‘tuvalete Sena’ diyorum. Kendiliğinden tuvaletin kapısını buluyor. Bu da benim için bir ilerlemedir (127.dk).

Bu bölümde özetle; ebeveynlerin aile eğitimlerine yönelik görüşlerine yer verilmiş ve analiz edilmiştir. Aile eğitimlerinin ebeveynlerin özel eğitime yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerini arttırdığı gözlenmektedir. Bunun yanında ebeveynlerin, özel gereksinimli çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarını tespit etmede ve gidermede aktif rol aldıkları görülmektedir.

4.2.Aile Eğitimleri Değerlendirme Anketlerine İlişkin Tablolar Ve Yorumları

Bu bölümde, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveylere yönelik yapılan aile eğitimlerine katılan ebeveynlere uygulanan anketlerin analiz tabloları verilmiştir. Aile Eğitimi Değerlendirme Anket Formu Ek-3'te verilmiştir.

Tablo 4.1. “Davranış Problemleri ile Başetme Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi

	<i>F</i>	<i>%</i>	<i>%yig</i>
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Biraz	3	15.0	15.0
Evet	17	85.0	100.0
Verilen bilgiler konuyla ilgili yaşadığınız sorunları çözecek nitelikte mi?			
Biraz	6	30.0	30.0
Evet	14	70.0	100.0
İncelenen vaka ve örnekler yeterli mi?			
Biraz	4	20.0	20.0
Evet	16	80.0	100.0
Konuşmacı alanında uzman mı?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okur musunuz?			
Evet	20	100.0	100.0

Tablo 4.1.’de görüldüğü üzere; davranış problemleri ile başetme eğitimi ile ilgili ankette ebeveynlerin %85’i seminerin konusunun ilgilerini çektiğini, %70’i seminerde verilen bilgilerin konuyla ilgili yaşadıkları sorunlara cevap nitelikte olduğunu belirtmiştir. İncelenen vaka ve örneklerin yeterliliğine ilişkin soruya ebeveynlerin %80’i, konuşmacının alanında uzman olması ve verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okumalarıyla ilgili sorulara ise %100 oranında ‘evet’ cevabı vermiştir.

Tablo 4.2. “Tuvalet Becerilerini Kazandırma Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi

	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>%yig</i>
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Cevapsız	5	25.0	50.0
Biraz	5	25.0	50.0
Evet	10	50.0	100.0
Verilen bilgiler konuyla ilgili yaşadığınız sorunları çözecek nitelikte mi?			
Biraz	7	35.0	35.0
Evet	13	65.0	100.0
İncelenen vaka ve örnekler yeterli mi?			
Evet	20	100.0	100.0
Konuşmacı alanında uzman mı?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okur musunuz?			
Evet	20	100.0	100.0

Tablo 4.2’de görüldüğü üzere; tuvalet becerilerini kazandırma eğitimi ile ilgili ankette ebeveynlerin %50’si seminerin konusunun ilgilerini çektiğini, %25’i ise ‘biraz’ ilgilerini çektiğini belirtirken, %25’i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. %65’i seminerde verilen bilgilerin konuyla ilgili yaşadıkları sorunlara cevap verecek nitelikte olduğunu belirtmiştir. İncelenen vaka ve örneklerin yeterliliği, konuşmacının alanında uzman olması ve verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okumalarıyla ilgili sorulara ise %100 oranında ‘evet’ cevabı vermişlerdir.

Tablo 4.3. “Yemek Yeme Becerilerinin Kazandırılması Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi

	<i>f</i>	%	%yig
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Biraz	4	20.0	20.0
Evet	16	80.0	100.0
Cevapsız			
Biraz	1	5.0	5.0
Evet	6	30.0	35.0
İncelenen vaka ve örnekler yeterli mi?			
Biraz	5	25.0	25.0
Evet	15	75.0	100.0
Konuşmacı alanında uzman mı?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okur musunuz?			
Evet	20	100.0	100.0

Tablo 4.3’de görüldüğü üzere; yemek yeme becerilerinin kazandırılması eğitimi ile ilgili ankette ebeveynlerin %80’i seminerin konusunun ilgilerini çektiğini belirtmişlerdir. %65’i seminerde verilen bilgilerin konuyla ilgili yaşadıkları sorunlara cevap verecek nitelikte olduğunu belirtirken, %5’i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. %75’i incelenen vaka ve örnekleri yeterli bulmuştur. Konuşmacının alanında uzman olması ve verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okumalarıyla ilgili sorulara ise %100 oranında ‘evet’ cevabı vermişlerdir.

Tablo 4.4. “Giyinme Becerilerinin Kazandırılması” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi

	<i>f</i>	%	%yig
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Cevapsız	6	30.0	30.0
Biraz	1	5.0	35.0
Evet	13	65.0	100.0
Verilen bilgiler konuyla ilgili yaşadığınız sorunları çözecek nitelikte mi?			
Cevapsız	6	30.0	30.0
Biraz	5	25.0	55.0
Evet	9	45.0	100.0
İncelenen vaka ve örnekler yeterli mi?			
Biraz	3	15.0	15.0
Evet	17	85.0	100.0
Konuşmacı alanında uzman mı?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okur musunuz?			
Evet	20	100.0	100.0

Tablo 4.4’te görüldüğü üzere; giyinme becerilerinin kazandırılması eğitimi ile ilgili ankette ebeveynlerin %65’i seminerin konusunun ilgilerini çektiğini belirtirken, %30’u bu soruyu cevapsız bırakmıştır. %45’i seminerde verilen bilgilerin konuyla ilgili yaşadıkları sorunlara cevap verecek nitelikte olduğunu belirtirken, %30’u bu soruyu cevapsız bırakmıştır. %85’i incelenen vaka ve örnekleri yeterli bulmuştur. Konuşmacının alanında uzman olması ve verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okumalarıyla ilgili sorulara ise %100 oranında ‘evet’ cevabı vermişlerdir.

Tablo 4.5. “İletişim Becerilerinin Kazandırılması Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi

	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>%yig</i>
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen bilgiler konuyla ilgili yaşadığımız sorunları çözecek nitelikte mi?			
Biraz	6	30.0	30.0
Evet	14	70.0	100.0
İncelenen vaka ve örnekler yeterli mi?			
Biraz	7	35.0	35.0
Evet	13	65.0	100.0
Konuşmacı alanında uzman mı?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okur musunuz?			
Evet	20	100.0	100.0

Tablo 4.5’te görüldüğü üzere; iletişim becerilerinin kazandırılması eğitimi ile ilgili ankette ebeveynlerin %100’ü seminerin konusunun ilgilerini çektiğini, %65’i seminerde verilen bilgilerin konuyla ilgili yaşadıkları sorunlara cevap verecek nitelikte olduğunu, %80’i incelenen vaka ve örnekleri yeterli bulduğunu belirtmiştir. Konuşmacının alanında uzman olması ve verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okumalarıyla ilgili sorulara ise %100 oranında ‘evet’ cevabı vermişlerdir.

Tablo 7. “Günlük Yaşam Becerilerinin Kazandırılması Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi

	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>%yig</i>
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen bilgiler konuyla ilgili yaşadığımız sorunları çözecek nitelikte mi?			
Biraz	10	50.0	50.0
Evet	10	50.0	100.0
İncelenen vaka ve örnekler yeterli mi?			
Biraz	1	5.0	5.0
Evet	19	95.0	100.0
Konuşmacı alanında uzman mı?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okur musunuz?			
Evet	20	100.0	100.0

Tablo 4.6’da görüldüğü üzere; günlük yaşam becerilerinin kazandırılması eğitimi ile ilgili ankette ebeveynlerin %100’ü seminerin konusunun ilgilerini çektiğini belirtmiştir. %50’si seminerde verilen bilgilerin konuyla ilgili yaşadıkları sorunlara cevap verecek nitelikte olduğunu belirtirken, %50’si bu soruya ‘biraz’ cevabı vermiştir. %95’i incelenen vaka ve örnekleri yeterli bulduğunu belirtmiştir. Konuşmacının alanında uzman olması ve verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okumalarıyla ilgili sorulara ise %100 oranında ‘evet’ cevabı vermişlerdir.

Tablo 4.7. “Sosyal Yaşam Becerilerinin Kazandırılması Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi

	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>%yig</i>
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen bilgiler konuyla ilgili yaşadığımız sorunları çözecek nitelikte mi?			
Biraz	13	65.0	65.0
Evet	7	35.0	100.0
İncelenen vaka ve örnekler yeterli mi?			
Evet	20	100.0	100.0
Konuşmacı alanında uzman mı?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okur musunuz?			
Evet	20	100.0	100.0

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere; sosyal yaşam becerilerinin kazandırılması eğitimi ile ilgili ankette ebeveynlerin %100’ü seminerin konusunun ilgilerini çektiğini belirtmiştir. %35’si seminerde verilen bilgilerin konuyla ilgili yaşadıkları sorunlara cevap verecek nitelikte olduğunu belirtirken, %65’si bu soruya ‘biraz’ cevabı vermiştir. İncelenen vaka ve örneklerin yeterliliği, konuşmacının alanında uzman olması ve verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okumalarıyla ilgili sorulara ise %100 oranında ‘evet’ cevabı vermişlerdir.

Tablo 4.8. “Özürü Hakları Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi

	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>%yig</i>
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen bilgiler konuyla ilgili yaşadığınız sorunları çözecek nitelikte mi?			
Evet	20	100.0	100.0
İncelenen vaka ve örnekler yeterli mi?			
Evet	20	100.0	100.0
Konuşmacı alanında uzman mı?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okur musunuz?			
Evet	20	100.0	100.0

Tablo 4.8’de görüldüğü üzere; “Özürü Hakları Eğitimi” ile ilgili ankette ebeveynler tüm sorulara % 100 oranında ‘evet’ cevabı vermişlerdir.

Tablo 4.9. “Özel Eğitimde faydalanılan Materyaller ve Kullanım Amaçları Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi

	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>%yig</i>
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen bilgiler konuyla ilgili yaşadığımız sorunları çözecek nitelikte mi?			
Evet	20	100.0	100.0
İncelenen vaka ve örnekler yeterli mi?			
Evet	20	100.0	100.0
Konuşmacı alanında uzman mı?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen dökümanları eğitim sonrasında tekrar okur musunuz?			
Evet	20	100.0	100.0

Tablo 4.9’da görüldüğü üzere; “Özel Eğitimde Kullanılan Materyaller ve Kullanım Amaçları Eğitimi” ile ilgili ankette ebeveynler tüm sorulara % 100 oranında ‘evet’ cevabı vermişlerdir.

Tablo 4.10. “Evde Özel Eğitim Uygulamaları Eğitimi” İle İlgili Ebeveynlerin Anket Sorularına Verdiği Cevapların Analizi

	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>%yig</i>
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Cevapsız	1	0.5	0.5
Biraz	1	0.5	10.0
Evet	18	90.0	100.0
Verilen bilgiler konuyla ilgili yaşadığınız sorunları çözecek nitelikte mi?			
Cevapsız	3	15.0	15.0
Biraz	2	10.0	25.0
Evet	15	75.0	100.0
İncelenen vaka ve örnekler yeterli mi?			
Cevapsız	2	10.0	10.0
Biraz	1	5.0	15.0
Evet	17	85.0	100.0
Konuşmacı alanında uzman mı?			
Evet	20	100.0	100.0
Verilen dökümanları eğitim sonrasında tekrar okur musunuz?			
Evet	20	100.0	100.0

Tablo 4.10’de görüldüğü üzere; evde özel eğitim uygulamaları eğitimi ile ilgili ankette ebeveynlerin %90’ı seminerin konusunun ilgilerini çektiğini belirtmiştir. %75’i seminerde verilen bilgilerin konuyla ilgili yaşadıkları sorunlara cevap verecek nitelikte olduğunu belirtirmiştir. %85’i incelenen vaka ve örnekleri yeterli bulmuştur. Konuşmacının alanında uzman olması ve verilen dokümanları eğitim sonrasında tekrar okumalarıyla ilgili sorulara ise %100 oranında ‘evet’ cevabı vermişlerdir.

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi, ebeveynleri aile eğitimlerine yönelik doldurdukları anketler sonuçlarına bakıldığında ortalamamın 2.60 ile 3.00 arasında değiştiği görülmektedir. 6. ve 7. Eğitime verilen cevapların tümünün 3.0 olarak görülmektedir. Bu da bu eğitime katılan tüm ebeveynlerin, eğitimle ilgili görüşlerinin olumlu olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.11. Aile Eğitimi Etkinliklerinin Tamamının Değerlendirilmesi

Aile ¹	Eğitim 1		Eğitim 2		Eğitim 3		Eğitim 4		Eğitim 5		Eğitim 6		Eğitim 7		Eğitim 8		Eğitim 9		Eğitim 10		Toplam	
	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	\bar{X}	ss
1.Aile	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.60	0.54	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	2.80	0.45	2.92	0.14
2.Aile	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	2.80	0.45	2.60	0.55	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	2.80	0.45	2.60	0.55	2.84	0.16
3.Aile	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00
4.Aile	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	2.80	0.45	2.94	0.10
5.Aile	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.98	0.06
6.Aile	2.60	0.50	2.66	0.58	2.80	0.45	2.80	0.45	2.60	0.55	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	2.60	0.55	2.80	0.45	2.77	0.15
7.Aile	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	2.96	0.08
8.Aile	2.60	0.50	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.75	0.50	3.00	0.00	2.93	0.14
9.Aile	2.80	0.45	2.80	0.45	2.80	0.45	2.80	0.45	2.60	0.55	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	2.75	0.50	2.20	1.30	2.76	0.23
10.Aile	2.80	0.45	3.00	0.00	2.80	0.45	2.60	0.54	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	2.80	0.45	2.80	0.45	2.86	0.13
11.Aile	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	2.80	0.45	3.00	0.00	2.92	0.10
12.Aile	2.80	0.45	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	2.94	0.10
13.Aile	2.80	0.45	2.80	0.45	2.80	0.45	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	2.80	0.45	2.80	0.45	2.86	0.10
14.Aile	2.80	0.45	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	2.25	1.50	2.86	0.24
15.Aile	2.80	0.45	3.00	0.00	2.80	0.45	2.80	0.45	2.60	0.55	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	2.80	0.45	2.60	0.55	2.82	0.15
16.Aile	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.60	0.55	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	2.94	0.13
17.Aile	2.80	0.45	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	2.80	0.45	2.90	0.11
18.Aile	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	2.98	0.06
19.Aile	2.80	0.45	3.00	0.00	2.80	0.45	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	2.80	0.45	2.25	1.50	2.86	0.24
20.Aile	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00	3.00	0.00

¹ Araştırmaya katılan ebeveynlerin gerçek isimleri kullanılmamıştır. Aileler sayılarla kodlanmıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ

5.1. Yargı

Ebeveynlerin görüşleri ses kayıtlarından aynı şekilde alıntılanarak nakledilmiştir. Ebeveynlerin aile eğitimlerine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde, araştırmanın amaçları ile ulaşılan yargılar paralel olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın ilk amacı, aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarının davranış problemleriyle baş etme düzeylerinin artması beklentisidir. Bu amaçla ilgili bulgulara bakıldığında, ebeveynlerin çocuklarının davranış problemleriyle baş etme düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırmanın ikinci amacı, aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına tuvalet becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklentisidir. Bu amaçla ilgili bulgulara bakıldığında, ebeveynlerin çocuklarına tuvalet becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırmanın üçüncü amacı, aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına beslenme becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklentisidir. Bu amaçla ilgili bulgulara bakıldığında, ebeveynlerin çocuklarına beslenme becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırmanın dördüncü amacı, aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına giyinme-soyunma becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklentisidir. Bu amaçla ilgili bulgulara bakıldığında, ebeveynlerin çocuklarına giyinme-soyunma becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırmanın beşinci amacı, aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına iletişim becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklentisidir. Bu amaçla ilgili bulgulara bakıldığında, ebeveynlerin çocuklarına iletişim becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırmanın altıncı amacı, aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına günlük yaşam becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklentisidir. Bu amaçla ilgili bulgulara bakıldığında, ebeveynlerin çocuklarına günlük yaşam becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırmanın yedinci amacı, aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına sosyal yaşam becerilerini kazandırma düzeylerinin artması beklentisidir. Bu amaçla ilgili bulgulara bakıldığında, ebeveynlerin çocuklarına sosyal yaşam becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırmanın sekizinci amacı, aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; özürlü hakları konusundaki bilinç ve farkındalık düzeylerinin artması beklentisidir. Bu amaçla ilgili bulgulara bakıldığında, ebeveynlerin özürlü hakları konusundaki bilinç ve farkındalık düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırmanın dokuzuncu amacı, aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; özel eğitimde faydalanılan materyaller ve kullanım amaçları ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin artması beklentisidir. Bu amaçla ilgili bulgulara bakıldığında, ebeveynlerin özel eğitimde faydalanılan materyaller ve kullanım amaçları ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırmanın onuncu amacı, aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; evde özel eğitim uygulamaları konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin artması beklentisidir. Bu amaçla ilgili bulgulara bakıldığında, ebeveynlerin evde özel eğitim uygulamaları konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırmanın amaçları ile bulguları karşılaştırıldığında; ebeveynlerin genel olarak aile eğitimlerine yönelik görüşlerinin olumlu olduğu gözlenmektedir.

5.2. Tartışma

Bu bölümde araştırmanın bulguları değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmanın bulguları ile alanyazındaki araştırmalar arasında köprü kurulmuştur. Tüm bulgular tek tek ele alınmış, literatürle desteklenmiştir.

Davranış problemleri ile baş etme konulu aile eğitimi sırasında, çocuklarına yaklaşımın önemli olduğu vurgulanırken, Ruşen'in babası şunları ifade etmiştir:

Biz evde çocuklarımıza acıyarak yaklaştığımız için sonuç alamıyoruz. Acımayı bıraksak doğru dürüst çalışmayı başaracağız. Ailedeki problem şu. Neyin, nerede, ne şekilde yapılacağı tamamen bilinmediği için, bundan kaynaklanan problemler olabiliyor. Bir etkinlik olunca, önünde materyaller olunca hemen kurulu saat gibi çocuğu derse zorluyoruz. Ama çocuk hasta mı, halsiz mi, isteksiz mi farkına varamıyoruz. Ümitsizliğe düşüyoruz. Hep mi böyle olacak diye düşünüyoruz. 2 gün sonra bir bakıyoruz ki, Ruşen yine değişmiş. O çocuk gitmiş, başkası gelmiş. Yani çocuğun günü gününü tutmuyor (39.dk.).

Bu ifade, Akkök'e (1997) göre çocuklarının engel durumuyla ilgili anne-babalara bilgi verilerek uygun bir tutumla iletişim kurulduğunda, uzun bir yolun başında olan aileler için bu beklenmeyen ve hazırlıksız yakalandıkları duruma uyum sağlamada çok önemli bir başlangıç yapmış olacaklarına yönelik önerisine işaret etmektedir. Yapılan bu aile eğitimleri de bu görüşü destekler nitelikte düzenlenmiştir.

Aile eğitimi programında ebeveynlere çocuklarıyla çalışabilmeleri için bilgi ve becerileri kazandırılması amacıyla bir çok yazılı ve görsel materyal hazırlanmıştır. Ailelerin kolayca anlayabilecekleri ve uygulayabilecekleri bir dille hazırlanan bu materyallerin yanı sıra model olma, rol oynama ve geri bildirim verme tekniklerinin kullanıldığı aile eğitimlerine anne babaların aktif olarak katıldıkları ve başarılı oldukları görülmüştür . Bu çalışmada da ebeveynlere verilen eğitimi desteklemek amacıyla on doküman dosyası hazırlanmıştır. Bu dosyalarda oturumlarda anlatılan konular ayrıntılı olarak ve örnekli açıklanmıştır. Sarı da 2003'te yaptığı bir araştırmada bu çalışmayı uygulamış ve bazı ortak bulgulara ulaşmıştır.

Araştırma bulgularına bakıldığında; aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarının davranış problemleriyle başetme düzeylerinin arttığı

gözlenmektedir. Özen'e (1999) göre, aileler, çocuklarının eğitim gereksinimleri doğrultusunda, uzmanlardan bilgi almalıdırlar. Bu bilgi ile ebeveynler, çocuklarının güçlü ve zayıf yönlerini öğrenebileceklerdir. Ebeveynlerin, uzmandan çocuğu ile yaşadığı problemle ilgili çözüm önerisi istemesi önemlidir. Problemleri ve çözüm önerilerini karşılaştırarak, her bir önerinin olumlu ve olumsuz sonuçlarını anlamaya çalışmalıdır. Bu anlamda uzmanla iş birliği gerekmektedir. Yapılan aile eğitimi de ebeveynlere bu doğrultuda bilgi verilmesini sağlamış, çocuklarıyla ilgili davranış problemlerini azaltması yönünde etkili olmuştur.

Araştırma bulgularına bakıldığında; aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına tuvalet becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir. Çalışmamızda ebeveynlere bu konuda eğitim verilirken, tuvalet eğitimine başlanmadan önce çocuklarının varolan tuvalet alışkanlıklarının onbeş gün süreyle gözleyerek kaydetmeleri istenmiştir. Onbeş gün süreyle gözlenen çocuğun yaklaşık tuvalet saatlerinin tespitinden sonra, tuvalete gitme saatlerinden yarım saat önce sıvı bir gıda vererek çocuğun bağırsaklarının hareketlendirilmesi ve bundan sonra belirlenen tuvalet saatine yakın 5-10 dakika önce tuvalete oturtmaları istenmiştir. Önce tuvalette bereber bulunarak çocuğun yanında olunması, tuvalette yapılan tuvalet becerisinin ödüllendirilmesi, olumsuz durumların görmezlikten gelinmesi önerilmiştir. Şayet çocuk tuvaletini yapmaya başlamışsa önce yanında, sonra kapıda, daha sonra kapı açık biraz daha uzakta beklenilmesi annelere anlatılmış ve verilen kitapçıkta da belirtilmiştir. Ayrıca tuvalet sonrası temizlik becerilerinin önemi tuvalet becerilerinin anlatıldığı oturma ve doküman dosyasında belirtilmiştir.

Literatürde, tuvalet eğitiminin el yıkama, giyinme-soyunma becerileri kazandıktan sonra verilmesinin daha iyi olacağına ilişkin verilere rastlanmaktadır. Bu çalışmada ise, tuvalet becerisi diğer öz bakım becerilerinden önce verilmiştir. Bunun nedeni ise, çalışma öncesi ailelere ihtiyaç duydukları seminer konuları ile ilgili form doldurtulmuştur. Ebeveynlerin tuvalet eğitimine yönelik bilgi ihtiyaçlarının yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, yapılmasını istedikleri seminer konularıyla ilgili görüş belirttiklerinde davranış problemleri ve tuvalet eğitime yönelik bilgi alma ihtiyaçları olduklarını, eğitim yapılacaksa bu konuların öncelikli tutulmasını istediklerini belirtmişlerdir.

Eğitim sonrasında ailelerin anket sorularına verdiği cevaplar göz önünde tutulduğunda, tuvalet eğitimine yönelik bilgi düzeylerinin arttığı, tuvalet eğitimini kazandırmaya yönelik motivasyon duydukları görülmektedir. Anacak eğitim sonrasında evde tuvalet becerisini çocuklarıyla çalışmak istediklerinde problemlerle karşılaştıklarını söylemişlerdir. Tuvalet becerisini eş zamanlı değerlendirilmesi gereken yönergeye uyma becerileri, giyinme-soyunma, kendini ifade etme becerilerini gösteremeyen çocukların tuvalet eğitimini almada zorlandığı görülmektedir. Bunun yanında çocuklarda varolan davranış problemleri de beceri öğretimini olumsuz olarak etkilemektedir. Bu durum ailelerin motivasyonlarını düşürmekte, beceriyi tekrar çalışma yönünde engel oluşturmaktadır. Tüm bu sonuçlara rağmen ailelerde tuvalet becerisinin eğitiminin önemine dair bir bilinç oluştuğu da gözlenmiştir.

Aile eğitimlerinde ebeveynler, öğrendikleri bilgileri çocuklarının eğitimlerinde uygulamışlardır. Özellikle z bakım becerisi ğretimi noktasında katıldıkları etkinliğin olumlu tesirleri olmuştur. Bu bulgu, Cavkaytar (1999)'ın zihin engelli çocuklarla yaptığı öz bakım becerileri eğitiminin etkililiği yönündeki bulgularıyla örtüşmektedir. Aile eğitimi kapsamında düzenlenen ev ziyaretleri, ailelerin özel eğitimle ilgili bilgilerinin artmasına yardımcı olmuştur. Birkan'ın (2002) Erken zel Eğitim Hizmetleri'ne yönelik çalışmasında belirttiği üzere eve dayalı özel eğitim çalışmaları çocukların eğitiminde aile faktörünü arttırıcı bir etkiye sahiptir. Eve dayalı uygulamalar, ailenin ihtiyaçlarını kendi ortamında belirlemek, aileyle birlikte etkinlik yapmak, çocuğun ihtiyaçlarını kendi ortamında karşılamak ve aileye bilgi ve eğitim sağlamak yönünden son derece etkilidir. Aile eğitimi etkinlikleri neticesinde elde edilen veriler, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin eğitimine yönelik ev ziyaretlerinin arttırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Araştırma bulgularına bakıldığında; aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına beslenme becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir. Beslenme becerilerini kazandırma eğitimi sonrasında ebeveynlerin, çocuklarına bu beceriyi kazandırmak konusundaki ekingenlikleri azalmıştır. Önceleri çocuklarının yemek yerken etrafa dökmelerini istemeyerek, hızlı, kolay ve temiz olsun diye kendileri yedirirken, eğitim sonrasında artık çocuklarını daha zgr bıraktıkları görülmüştür. Işıl'ın (1994) yaptığı çalışmada annelere beslenme becerisini

kazandırmaya yönelik bir eğitim verilmiştir. Bu eğitim çerçevesinde çatal-kaşık kullanma, dökmeden beslenme ve su içme becerileri çalışılmış. Çalışma sonucunda yapılan değerlendirmede çocukların bu becerileri edinmede anlamlı bir farklılığa ulaştıkları görülmüştür. Ebeveynler, eğitim öncesinde çocuklarının beslenme becerilerini kazanmada geri kalma nedenleri olarak ilk önce kendilerini göstermişlerdir. Çocuğun kaşık-çatal kullanımında fiziksel yetersizliğinin bulunması, el-göz koordinasyonunu sağlayamaması, yerken çevresine dökmesi, yemek sırasında davranış problemleri göstermesi gibi nedenlerle, çocuklar beslenme becerilerini kazanmada gecikmektedirler. Verilen eğitim ebeveynlerin bu gibi problemleri nasıl aşacaklarına dair bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır. Sarı'nın (2003) ifadesine göre, öz bakım ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde; özel gereksinimli çocukların annelerine yönelik olarak yapılan eğitim etkinliklerinin etkili olduğu ve ebeveynlerin ve çocukların hayatlarını kolaylaştırdığı görülmüştür.

Sarı'nın (2003) yaptığı çalışmada annelerle özbakım becerilerini kazandırma programı yapılmıştır. Annelerin çocuklarına beslenme becerisini kazandırabilme sonuçları değerlendirdiğinde anlamlı bir farklılığa ulaşamadığı görülmüştür. Çünkü yemek becerisi ile birlikte değerlendirilen ve beslenme becerisinin kazandırılmasını engelleyen etmenlerden temizlik becerilerinin ve ev dışı ortamlarda beslenme becerilerinin de kazandırılması gerektiği gözlenmiştir. Bizim yürüttüğümüz çalışmada ise, çocuklarının ev içi ortamlarda kazandığı becerileri ev dışı ortamlarda da genelleyebilmesi için sosyal yaşam becerilerini kazandırmaya yönelik eğitim düzenlenmiştir. bu eğitim sonrasında ebeveynlerin konuya ilişkin değerlendirilmeleri olumludur. Önceleri, çocuklarının ev dışı ortamlarda zorlandıklarını, ne şekilde davrandıklarını bilemediklerini ve sosyal mekanda çocukların bir takım öz bakım becerilerini göstermekte zorlandıklarını ama eğitim sonrasında sosyal yaşam becerilerinde artış olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma bulgularına bakıldığında; aile eğitimi etkinliklerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına giyinme-soyunma becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir. Giyinme-soyunma becerileri çocukların kendilerine olan özgüvenlerini arttıran becerilerden biridir (Sarı, 2003). Çoğunlukla ebeveynler çocuklarının bu becerileri öğrenmelerine fırsat vermezler. Çocuğun bağımsız giyinmesi

ve soyunması için teşvik etmeden kendileri giyindirmeye çalışmaktadırlar. Yapılan aile eğitimi otuurlarında ebeveynler, çocuklarının giyinme-soyunma becerilerini kendilerinin karşıladıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle ebeveynlere, çocuklarına bu beceriyi bağımsız bir şekilde yapabilmeleri için fırsat vermeleri istenmiştir. Giyinme-soyunma becerilerinin her bir beceri için ayrı beceri analizi yapmayı gerektirdiği ve her bir beceri için gerekli ön koşul becerilerin bulunduğu anlatılmıştır. Öncelikle öğretimin kolay olması için, kolay giyilip çıkarılan giysilerin seçilmesi, büyük düğme ve iliklerin kullanılması gerektiği anlatılmıştır. Gerektiğinde çocuklara fiziksel yardımda bulunmaları ve aşama aşama bu fiziksel yardımların azaltılması gerektiği vurgulanmıştır.

Genel olarak, ailelerin giyinme-soyunma becerileri konusunda çocuklarına fırsat tanımadıkları, sabır göstermedikleri bilinmektedir. Bizim çalışmamızda ebeveynler, zaten güç koşullarda büyütme çalışmaları çocuklarına karşı önyargılı davranmakta olup, çocuklarının bu becerileri kazanabileceklerine dair beklentileri düşük düzeyde olduğu toplantı görüşmelerinde kaydedilmiştir. Eğitim sırasında aileler çocuklarının giyinme-soyunma becerileri konusunda ne kadar müdahaleci olduklarını farketmişlerdir. Eğitimde vurgulanan uyarılar doğrultusunda kendileri için yeni amaçlar belirlemişlerdir. Çocuklarının giyinme-soyunma becerilerini kazanmaları için fırsat tanıyacaklarını, biraz daha özgür bırakacaklarını söylemişlerdir. Paylaşım grubunda ebeveynlerin belirttiği görüşler doğrultusunda, ebeveynlerin giyinme-soyunma becerileri için çocuklarıyla çalıştıklarını, her fırsatta bu beceriyi tekrar ettiklerini ve her ortamda bu beceri çalışmasını genellediklerini ifade etmişlerdir. Eğitim öncesi bilgi düzeyleri ile eğitim sonrası bilinç düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Bu veri Sarı'nın (2003) yaptığı çalışma sonuçlarını da destekler niteliktedir. Ebeveynler, bu eğitimden sonra, çocuklarına giyinme-soyunma becerilerini öğretiminde ve günlük yaşam becerilerinin öğretiminde anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Ayrıca paylaşım grubunda ebeveynlerin sözlü geri bildirimleri de bu görüşü desteklemektedir.

Araştırma bulgularına bakıldığında; aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına iletişim becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Araştırma bulgularına bakıldığında; aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına günlük yaşam becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir. Özel gereksinimli çocukların ve ebeveynlerinin günlük yaşamlarını kolaylaştırmak amacıyla, özel gereksinimli çocukların destekle öğrenebilecekleri bazı temel özbakım becerilerinin öğretimi için ailelere bilgi verilmiştir. Bu beceriler sırasıyla tuvalet eğitimi, beslenme becerileri, giyinme-soyunma becerileri, günlük yaşam becerileridir. Alanyazında rastlanılan bir çok araştırmada bu becerilerle ilgili yapılan aile eğitimi çalışmalarına rastlanmaktadır.

Günlük yaşam becerilerinin kazandırılması eğitimi ebeveynlerin çocuklarına ev ortamında daha çok görev vermeleri noktasında bilgilendirilmesini sağlamıştır. Sofra kurarken anneye yardım etme, odasını toplama, zil çaldığında kapı açma, telefona cevap verme, çamaşır asma-toplama, bulaşıkları bulaşık makinesine yerleştirme, kirli çamaşırları kirli sepetine atma gibi becerileri çocuklarıyla çalışmışlar ve olumlu sonuçlarını görmüşleridir. Bu becerilerin kazanımında çocukların doğal günlük yaşam döngüsünde eğitim-öğretim havasından öte bir tutumla çocuklara kazandırılmıştır. Cavkaytar'ın (1999) yılında yaptığı çalışmada da özel gereksinimli çocuklara öz bakım ve ev içi becerilerini öğretiminde bir anne eğitim programı uygulanmış ve programın etkili olduğu görülmüştür.

Araştırma bulgularına bakıldığında; aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; çocuklarına sosyal yaşam becerilerini kazandırma düzeylerinin arttığı gözlenmektedir. Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin, çocuklarıyla ilgili önemsedikleri konulardan biri de sosyal yaşam becerileridir. Bu beceriler içerisinde komşudan bir şey isteme, markete gitme, otobüse binme, tiyatro ve sinema gibi ortamlarda uygun davranış sergileme, bilet gişesinde sıra bekleme, düğün, bayram gibi özel günlerde ve davetlerde yönergelere uygun davranma gibi beceriler vardır. Sosyal yaşam becerileri eğitiminde ebeveynler çocuklarıyla ilgili olarak genellikle davranış problemlerinin kendilerini zorladığını ifade etmişlerdir. Bunun yanında toplumda çocuklarıyla vakit geçirme keyfini yaşayamadıklarını, çünkü çevrenin bakışlarından ve yorumlarından rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Sosyal yaşam becerilerini kazandırmaya yönelik verilen eğitim, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili beklentilerini yükseltmelerini sağlamıştır. Bu eğitim, çocuklarına güvenmelerini, toplumda

çocuklarının gösterdiği davranış problemlerinin bir sebebe bağlı olarak gerçekleştiğini, çocuklarını çok daha yakından tanıdıklarında bu problemlerin bertaraf edilebileceğini, çevredeki insanların, öncelikle de aile yakınlarının ve akrabalarından konuyla ilgili bilinçlendiğinde özel gereksinimli çocuk sahibi olan ebeveynlere yardımcı olabileceğini göstermiştir.

Engelliler ve aileleri psiko-sosyal ve ekonomik olarak toplumla farklı alanlarda bütünleşmede zorlanmaktadır (Özbulut ve Saray, 2009). Bu çalışmaya katılan ailelerin ortak problemi, ev dışı ortamlarda çocuklarının uyum sağlamakta zorlanmaları ve ailelerin bu uyum problemini çözmede yeterli olamamalarıdır. Bu çalışmada, aileler etkinlikler sırasında bu sorunlarını anlatmakta ve grup içerisinde sorunlara çözüm bulmada birbirlerine yardımcı olmaktadır.

Araştırma bulgularına bakıldığında; aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; özürlü hakları konusundaki bilinç ve farkındalık düzeylerinin arttığı gözlenmektedir. İftar'a (2001) göre, ebeveynler çocukları için kendilerini eğitmeye başlarlar. Çocukları için okuyup araştırırlar. Yeni çözüm yolları ararlar. Sadece kendi ailelerine değil, benzer sorunu yaşayan diğer ailelere de yardımcı olmaya çalışırlar. Dernek ve vakıflarda gönüllü çalışmak, çeşitli gönüllü hizmetlere öncülük etmek, eğitimcilik yapmak, siyasal süreçte rol almak gibi yeni görevler edinirler. Özürlü hakları ile ilgili yapılan bu aile eğitimi de, ebeveynlerin bu yöndeki bilgi eksiklerini gidermelerini sağlamış, toplumda aktif rol almaları yönünde fikir vermiştir.

Araştırma bulgularına bakıldığında; aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; özel eğitimde faydalanılan materyaller ve kullanım amaçları ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin arttığı gözlenmektedir. Oğan'a (2000) göre, aile eğitimi, öğrenilenlerin kalıcı olmasını sağlıyor. Bununla birlikte, çok fazla sayıda ve birbirinden çok farklı gereksinimleri olan yetersizlikten etkilenmiş çocuk düşünüldüğünde, ailelere çocuklarıyla uzun soluklu kullanabilecekleri eğitim yöntemleri öğretilirse, büyük ihtimalle çocuklarının yenilenen problemlerini çözmede yeterli becerileri sahip olmaları mümkün olacaktır. Bu görüşle birlikte, özel eğitimde kullanılan materyaller ve kullanım amaçları ebeveynlere anlatıldığında, ebeveynlerin yeni öğretim tekniklerini çocuklarına uygulayabildikleri görülmüştür.

Araştırma bulgularına bakıldığında; aile eğitimlerine katılan çalışma grubu ebeveynlerinde; evde özel eğitim uygulamaları konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin arttığı gözlenmektedir.

Sarı'ya göre (1999) özel eğitime muhtaç çocukların eğitimlerinde aile desteğinin sağlanması hem uzmanlar hem de ebeveynler tarafından giderek benimsenmeye başlamıştır. Konuyla ilgili olarak yapılan bir çok araştırmada ebeveynlerin ilk önce çocukları hakkında daha fazla bilgiye sahip olmak ve onların bireyselleştirilmiş eğitim planına katılmayı istediklerini belirtmektedir. Bu çalışmada ebeveynlerin eğitimlerle ilgili görüşleri bu fikri destekler niteliktedir.

Çiçek'e (2007) göre, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin ilgi ve motivasyona ihtiyaçları vardır. Yaşadıkları psikolojik karmaşık durum, onların çocuklarının engelinden kaynaklanan problemlerle başetmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan bu eğitimleri neticesinde ebeveynlerin ilgi ve motivasyon düzeylerinin arttığı, problemlerle başetme düzeylerinin de arttığı görülmektedir.

Ebeveynlere verilen eğitimde bazı becerileri çocuklarına kazandırmada sorun yaşamalarının birtakım nedenleri olabilir. Ebeveynler aldıkları eğitim özümsememiş ve çocuklarına yansıtmamış olabilirler. Bazı eğitim konularının bir oturumda anlatılması yeterli görülmemiş olabilir. Ebeveynler, ev ortamında diğer aile üyelerinden destek görmemiş olabilirler. Sosyal yaşam becerilerinin kazandırılması için gerekli olan toplum desteğini alamamış olabilirler. Beceri kazanımı engelleyen farklı etmenler (deneme süresinin kısalığı, hastalık, verilen döküman dosyalarının incelenmemesi) gerçekleşmiş olabilir.

Ailelerin, aile eğitimlerine katılabilmeleri için eğitimcinin, anne ve babanın her ikisini de dikkate alarak aile çalışmaları hazırlaması gerekmektedir (Şahin ve Özbey, 2009). Bu çalışmada da, eğitimci ailelere ulaşabilecek derecede etkinlikler hazırlamıştır. Aile Eğitimleri ile ailelerin çocuklarının eğitimlerine aktif katılımlarını sağlamaktadır.

Babaların çocuklarının eğitim etkinliklere katıldıklarında, okuldaki eğitime nasıl katkı sağlayabileceği, çocukların eğitimlerini evde nasıl devam ettirecekleri konusunda tecrübe sahibi olmakta, eğitimcileri daha iyi anlayabilmektedirler. Babaların etkinliklere katıldıklarını gören çocuklar okula karşı daha olumlu tutumlar sergilemekte, evde ve

okuldaki görevlerini yerine getirme konusunda daha istekli davranabilmektedirler (Şahin ve Özbey, 2009). Bu çalışmada ise, yapılan eğitim etkinliklerine katılan babaların çocuklarının eğitim ihtiyaçlarını karşılamada daha istekli davrandıkları görülmüştür. Genellikle annelerinin ilgisine alışkın olan çocuklar, babalarının ilgileriyle mutlu olmakta, ev çalışmalarını daha istekli yapmaya başladıkları gözlenmiştir.

Ereş (2009)'e göre çocuğun ruhsal, duygusal ve bedensel gelişimini tamamlaması için ailesinin bakımına ve ilgisine ihtiyaç duymaktadır. Ailenin ise bunu sağlaması için hem maddi ve manevi yeterliliğe sahip olması, hem de çocuklarının gelişimine yönelik bilgi düzeyinin yeterli olması gerekmektedir. Burada görüldüğü üzere, ailelerin bilgi düzeylerini arttırmak için etkinlikler düzenlenmekte ve eğitim ihtiyaçlarına uygun bilgilendirme yapılmaktadır. Çalışmaya katılan aileler, eğitim seminerlerinden önce, özel gereksinimli çocuklarının eğitim ihtiyaçlarına cevap vermekte zorlanırken, seminerlerden edindikleri bilgileri kullanarak, çocuklarıyla ilgili yaşanan problemleri çözmektedirler. Bunun yanı sıra, özel gereksinimli çocuklarına yönelik sorunları eğitimcileriyle paylaşmakta, hızlı bir şekilde geri bildirim almaktadırlar.

Özel gereksinimli çocuk hangi yaşta olursa olsun, bu çocuğa sahip anneler sosyal desteğe gereksinim duyabilmektedir. Çocuklar büyüdükçe toplumsal gereksinimleri artmakta ve buna paralel olarak problemler de artmaktadır. Bilinçli ve etkili sosyal destek hem annelerin kendi kişisel gelişimleri ve çocuklarının temel gelişimi bakımından oldukça önemlidir. Anne, kendisinin yalnız ve çaresiz olmadığını hissettikçe, kendi yaşamından zevk alır ve kendi ailesindeki diğer bireylerle de daha sağlıklı ilişkilere girebilmektedir. Özel eğitime gereksinim duyan çocuğunun, eğitim ihtiyaçları hakkında bilgi ve yardım alan anne, bu durumla daha kolay baş edebilmektedir. Bu sayede özel gereksinime sahip çocuğun hem ruhsal hem de gelişimsel gereksinimleri karşılanarak, gelişimi sekteye uğramamaktadır. Özel gereksinimli çocuk, eğitiminde ilerleme sağlarken, anneler de çocukları hakkında daha bilinçli hale gelmektedir. Buna bağlı olarak annelere hem devlet okullarında, hem de özel rehabilitasyon merkezlerinde gereksinim duydukları düzeye göre anne baba eğitimi hizmetleri sunulabilir. Bu hizmetler, aile grup çalışmaları şeklinde düzenlenerek, annelere bir araya gelerek yapabilecekleri aktivitelerle rahatlama imkanı verilerek daha mutlu ve topluma uyumlu bireyler olmaları sağlanabilir (Ersoy ve Çürük, 2009). Bu

görüşü destekleyecek nitelikte, yapılan bu çalışmaya katılan aileler görüş bildirmişlerdir. Verilen özel eğitim hizmetlerinin, ilk aşamada bilgi düzeylerini arttırdığını, bunun yanısıra da sosyal destek ihtiyaçlarının önemli ölçüde karşılandığını ifade etmişlerdir. Özellikle aile eğitimlerine katılmanın ve grup içerisinde söz almanın, ailelerin kendilerini ifade etmelerini ve rahatlamalarını sağladığını belirtmişlerdir.

Ailelerin eğitimleri vasıtasıyla çocuklarının yetersizlikleriyle ilgili şikâyetle bulunmak yerine bu yetersizliklerle baş etmeyi öğrenmeye başladıkları tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında düzenlenen aile eğitimlerinin yardımıyla ailelerin çocuklarına karşı eskiye nazaran daha pozitif yaklaşımlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular, aile eğitimlerinin, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarını olumlu yönde değiştireceğini ileri süren Şahin (2007)'in savını desteklemektedir.

5.3. Öneriler

Bu araştırma, özel gereksinimli çocuğa sahip aileler için düzenlenen eğitim etkinliklerinin ailelerin bilinçlendirilmesi, çocuklarıyla olan iletişimi ve bireysel motivasyon ve yapabilirlikleri üzerinde olumlu etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Aile Eğitimi neticesinde, ebeveynlerin çocuklarının gelişim basamaklarıyla ilgili bilgi sahibi oldukları ve çocuklarının davranış problemleriyle baş etmeyi öğrendikleri, özsaygı ile özgüvenlerinde ve empati becerilerinde gelişme kaydedildiği gözlemlenmiştir.

Bu araştırmada, aileler uygulanan etkinlikler vasıtasıyla eğitimcilerle doğrudan iletişime geçme fırsatı da elde etmişler ve böylece eğitimci-ebeveyn zincirinin kopukluğundan kaynaklanabilecek sorunlar ortadan kalkmıştır. Bu da ailelerin motivasyonlarını olumlu yönde etkilemiştir. Bu nedenle, bu araştırma eğitimcilerin ailelere ulaşma yolunda izleyebilecekleri adımları göstermesi açısından da bir rehber niteliği taşımaktadır.

Elde edilen bulgular ışığında hem uygulayıcılara yönelik hem de araştırmacılara yönelik öneriler sunulmaktadır.

5.3.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Bu çalışmada ebeveynler bilgi almak istedikleri konuları kendileri seçmişler ve aile eğitimleri bu seçimler çerçevesinde oluşturulmuştur. Bazı konuların birbirinden bağımsız içeriğe sahip olması (özbakım becerileri, özürlü hakları, özel eğitimde materyal kullanımı) araştırmanın sonuçları bakımında bütünlüğün yakalanmasını zorlamıştır. Bu yüzden yapılacak aile eğitimleri hazırlanırken konuların birbiri içerisinde uyumlu olması göz önünde tutulmalıdır.

Aile eğitimleri sonucunda ebeveynlerin çalışma ile ilgili memnuniyetleri gözlenmiştir. Buna göre, ebeveynlerin çocuklarına beceri kazandırma kapasitelerini geliştirebilecekleri söylenebilir. Bu tür aile eğitimlerinin artması yönünde çalışmalar yapılabilir.

Yapılan aile eğitimleri, ebeveynlerin kişisel gelişimine yönelik projelerin özel eğitimde yaygınlaştırılması ve bu konuya yönelik hizmet içi eğitimlere ağırlık verilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular ailelerin çocuklarının ihtiyaçları konusunda yeterli farkındalığa sahip olmadıklarını göstermiştir. Çocuklara konan özel gereksinimli tanısı (otizm, zihin engelli, downsendromlu ve serebralpalsi vb.) ve bu tanıyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan ailelerin çözüm gayretleri kurumlarda tam olarak karşılanamamaktadır. Bu nedenle, hastanelerin ilgili birimlerinde kurulacak özel eğitim rehberlik birimleri ile ebeveynlere tanılama sonrası bilgilendirme ve yönlendirme imkânı da sunulmalıdır.

Özel eğitimde erken tanının ve erken eğitimin önemli olduğu bir çok araştırmada vurgulanmaktadır. Bu nedenle aileler erken eğitim konusunda bilinçlendirilmeli, konuya ilişkin devlet politikaları bu bilinç ışığında oluşturulmalıdır.

Üniversitelerin eğitim fakültelerinde kaynaştırma eğitimine yönelik bilgilendirme yapılmalıdır. Konuyla ilgili teorik derslerin ve uygulama çalışmaları yapılmalı, öğretmen olmayı hedefleyen bireylerin özel gereksinimli çocuklara yönelik farkındalık düzeylerinin artması sağlanmalıdır.

Özel eğitim kurumlarında, çoğunlukla gönüllülük esasına dayanan eğitimlerin aileler için daha cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Ebeveynlerin eğitim sürecine aktif olarak dahil edilmesi özel eğitimde varılmak istenen hedeflere daha kısa zamanda

ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Bu nedenle, aile eğitimleri için davet edildiği halde gelmeyen ebeveynler için yeni yöntem arayışlarına girilmelidir.

Etkinliklerde anne ve babaların bir arada bulunması bazen karşılıklı suçlayıcı tavırlar almalarına neden olmaktadır. Bu durumun ortadan kaldırılmasına ve anne-babaların takım çalışmasının teşvik edilmesine yönelik yeni etkinlikler de planlanabilir. Etkinliklerin planlanması aşamasında ailelerin fikirleri de mutlaka alınmalıdır.

5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Araştırmanın sınırlılıkları göz önünde tutularak bu araştırmada kullanılan aile eğitimleri farklı tanılara sahip çocukları bulunan ebeveynlere yönelik yeniden üretilebilir ve geliştirilebilir. Araştırmanın sınırlılıkları göz önünde tutulduğunda bu araştırmada çocukların yaş aralıkları 6 ila 14 yaş aralığındadır. Bu aile eğitimleri birbirine yakın aralıktaki (0-3 yaş, 3-6 yaş, 6-9 yaş, 9-12 yaş, 12-15 yaş) çocukları bulunan ebeveynlere de uygulanabilir. Bunun için ayrı gruplar oluşturulabilir. Her yaş grubu için yeniden desenlenebilir.

Aile eğitimleri erken özel eğitim, okul öncesi eğitim, okul dönemi eğitimi, ergenlik dönemi eğitim, okul sonrası eğitimi, iş-meslek eğitimi, bağımsız yaşam eğitimi gibi tüm hayatı kapsayan çok boyutlu ve uzun soluklu bir süreci kapsamalıdır. Eğitimlerin etki düzeylerini arttırmaya yönelik olarak etkinliklerin yapılma sıklığında değişikliklere gidilebilir. Bu araştırmada, araştırmaya katılan ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklarının sağlık tanıları ve eğitim modülleri göz önünde tutulmamıştır. Bununla ilgili oluşan sorunlar, aile eğitimlerinin sonuçlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ebeveynlere yönelik düzenlenen aile eğitimlerinde bu detayların gözönünde bulundurulması, çalışmanın amaçları bakımından önemlidir.

Bu araştırmaya katılan ebeveynlerin özel gereksinimli çocukların eğitimiyle ilgili bilgi düzeyleri herhangi bir ölçüm aracıyla ölçülmemiştir. Aile eğitimlerine katılan ebeveynlerin özel eğitimle ilgili bilgi düzeylerinin ölçülmesi, düzenlenecek eğitim programının niteliğini belirleme açısından önemlidir.

Öğrenme hayat boyu süren bir eylemdir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde halk eğitiminin önemli olduğu kabul edilmektedir. Öncelikle özel gereksinimli çocuğa sahip

ailelerin çocuklarıyla ilgili bilgi düzeylerinin artması Halk Eğitimi konusunda tüm toplumların kabul ettiği bir gerçektir. Bunun yanında diğer ailelerin de özel gereksinimli bireylere yönelik bilinç ve farkındalık düzeylerinin artması için Halk Eğitimi alanında çalışmalar yapılması gereklidir.

Sonuç olarak, aile eğitimlerinin özel eğitime gereksinim duyan çocukların ve ailelerin eğitim ihtiyaçlarına önemli ölçüde cevap verdiği açıktır. Bu tür etkinlikler, ailelerin öğretmenler, uzmanlar ve diğer benzer sorunlara sahip diğer ailelerle biraraya gelmelerini sağlamakta ve aileleri bilinçlendirdiği gibi sosyal destek ihtiyaçlarına da cevap vermektedir. Tüm bu nedenlerle, özel eğitim alanında yaşanan çıkmazların aşılmasında aile eğitimlerine çok daha fazla önem verilmesi zaruriyet teşkil etmektedir.

KAYNAKLAR

- AÇEV. Anne çocuk eğitim vakfı. Web site:
<http://www.acev.org/kaynaklarimiz/ebeveynler-icin-kaynaklar> adresinden 18 Mayıs 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Akkök, F. (1997). *Bayan perşembeler*. Ankara: Epsilon Yayınları.
- Akkök, F. (2003). *Farklı özelliğe sahip olan çocuk aileleri ve ailelerle yapılan çalışmalar*. A. Ataman (Ed.). Özel eğitime giriş. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Altındağ, M. (2005). Nitel araştırma teknikleri. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Ateş, K. S. ve Ateş, N. (2005). *Otistik çocuklar ve özel eğitime muhtaç çocukların cinselliği ve cinsel eğitimi*. İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Aydın, A. (2002). Otistik çocuk sahibi annelere yönelik bir eğitim etkinliği. *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Ayhan, S. (1988). Halk eğitiminde katılma ile ilgili araştırmalar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Baltaş, Z. (1999). *Temel ihtiyaçların kazanılmasında ailenin rolü ana baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Birkan, B. (2002). Erken özel eğitim hizmetleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3 (2), 99-109
- Cavkaytar, A. (1999). Zihin engellilere özbakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Dergisi*, 2, 40-50.
- Cavkaytar, A. ve Diken, İ. H. (2006). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Celep, C. (2003). *Halk eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Coşkun, Y. ve Akkaş, G. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 213-227.
- Çağlar, D. (2000). Aile eğitimi. *Özel eğitimde aile eğitimi sempozyumu 13-14 Nisan* Ankara: Ankara Üniversitesi
- Çiçek, K. (2007). *Ben bir anneyim*. İstanbul: Gülyurdu Yayınları

- Demiriz, S., ve Dinçer, Ç. (2001). 5-6 Yaş çocuklarının özbakım becerilerinin cinsiyet ve okul öncesi eğitim alma durumuna göre incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 150, 42-46.
- Doğan, S. (2010). Zihin engelli çocuğu olan ailelerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Duman, A. (2007). *Yetişkinler eğitimi*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Duygun, T. ve Sezgin, N. (2003). Algılanan sosyal destek, zihinsel engelli ve sağlıklı çocuk annelerinde stres belirtileri, stresle başa çıkma tarzları ve algılanan sosyal desteğin tükenmişlik düzeyine olan etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18, 37 – 52
- Ereş, F. (2009). Toplumsal bir sorun: Suçlu çocuklar ve ailenin önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5, 88 – 96
- Eripek, S. (1991). *Zihinsel engelli çocuklar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Eripek, S. (1998). *Özel eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ersoy, Ö. ve Çürük, N. (2009). Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerde sosyal desteğin önemi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5, 104 – 110
- Fırat, S. (2000). Otistik ve zihinsel özürülü çocukların annelerinde kaygı, depresyon aleksitimi ve genel psikolojik değerlendirme. *Çukurova Üniversitesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Geray, Cevat. (2002). *Halk eğitimi*. Ankara: İmaj Yayınları.
- Güneş, F. (1996). *Yetişkin eğitimi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Gordon, T. (2009). *Etkili anne – baba eğitimi (EAE)*. İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Işıl, G.Ö. (1994). Zeka özürülü çocukların günlük yaşam aktivitelerine uyumunda annelere verilen eğitimin etkinliği. *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- İbrahimoglu, D. (2004). *Evlilikte doğru seçim ailede mutluluk*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- İftar, G. , Uzuner, Y. , Batu, S. , Vuran, S. ve Ergenekon, Y. (2001). *Küçük adımlar gelişimsel geriliği olan çocuklara yönelik erken eğitim programı eskişehir uygulamasının aile rehberi görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi*. İstanbul: Zihinsel Engellilere Destek Derneği Yayınları.

- M.E.B, (2010). Yaygın eğitim kurumları yönetmeliği. Ankara, Web site: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/27587_0.html adresinden 18 Mayıs 2013 tarihinde erişilmiştir.
- M.E.B, (2012). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. Ankara, Web Site: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26184_0.html adresinden 7 Aralık 2012 tarihinde erişilmiştir.
- Karpat, D. (2011). Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan çocukların ebeveynlerinin yaşadığı yas tepkilerinin, evlilik uyumlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Kulaksızoğlu, A. (2003). çocuk psikolojisi ve gelişimi, *farklı gelişen çocuklar*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Küçükler, S. , Bakkaloğlu, H. C. , Sucuoğlu, B. (2001). Erken eğitim programına katılan gelişimsel geriliği olan çocuklar ve anne-babalarının etkileşim davranışlarındaki değişimin incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümü*, 3, 61-71
- Küçükkaraca, N. (2000). Başarılı yaşlanma ve yaşlı istismarı. *antropoloji ve yaşlılık*, 107-116. Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Oğan, M. (2000). Okul, okul aile birliği ile ana - baba iletişimi ve velilerin eğitimi beklentisi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÖİK (Özel İhtisas Komisyonu) Raporu. (2012). Hayat boyu eğitim veya örgün olmayan eğitim. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. Web site: <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/oik584.pdf> adresinden 7 Aralık 2012 tarihinde erişilmiştir.
- Okçabol, R. (1996). *Halk eğitimi/Yetişkin eğitimi*. Ankara: Der Yayınları.
- Onur, B. (2000). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Özdikmenli, D. (2009). 12-15 Yaş çocukları arasında ergen çocuk sahibi annelerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi, ihtiyaca uygun etkinlik geliştirilmesi, uygulama ve değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özbulut, M. ve Sayar. Ö.Ö. (2009). Bir sosyal dışlanma fotoğrafı - engelli bireylerin toplumla bütünleştirilmesine yönelik tespit, bilgilendirme ve veri tabanı oluşturma çalışması (özveri-malatya) projesi araştırma sonuçları. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5, 59 – 76

- Özen, A. (1999). Gelişimsel yetersizliği olan çocukların annelerine eğitim uzmanlarıyla çalışırken gerekli olan etkili iletişim becerilerinin kazandırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir
- Özgür, İ. (2000). Özel eğitimde aile rehberliği ve danışmanlık hizmetlerinin önemi. *Özel eğitimde aile eğitimi sempozyumu 13-14 Nisan*. Ankara.
- Özgüven, İ.E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları
- Özsoy, Y. , Özyürek, M. ve Eripek S. (1998). *Özel eğitime giriş*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Sarı, O. T. (2003). 6-9 Yaş zihin engelli çocukların annelerine özbakım ve bazı temel becerileri kazandırmak için bir eğitim etkinliği. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sarı, Y. H. (2007). Zihin engelli çocuğu olan ailelerde aile yüklenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokul Dergisi, 11, 1-7*.
- Sarı, E. N. (1999). Engelli çocuğu bulunan ana-babalara uygulanan “ana-baba eğitim etkinliği”nin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Sarı, O. T. (2010). Otizmlili bireylere ev eğitim programı hazırlanırken dikkat edilmesi gereken noktalar. *IV. İstanbul Otizm Günleri*. İstanbul.
- Şahin, A. (2007). *Yaratıcı drama yöntemi ile anne-baba eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Şahin, F.T. ve Özbey, S. (2009). Okul öncesi eğitim programında uygulanan aile katılım çalışmalarında baba katılımının yeri ve önemi, *Aile ve Toplum Dergisi, 5, 30 - 39*
- Şendil, G. ve Balkan, K. İ. (2005). Anne baba olmak dizisi, *çocuğun eğitimi ailede başlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şimşek, C. (2003). Çocuk ve aile eğitimi. İstanbul. Web site: <http://www.egitirim.gen.tr/site/arsiv/34-1/50-cocuk-ve-aile.pdf> adresinden 7 Haziran 2013 tarihinde erişilmiştir.
- Tapan,E. (1995). Ben mutlu bir down annesiyim. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Top, F. Ü. (2009). Otistik çocuğa sahip ailelerin yaşadıkları sorunlar ile ruhsal durumlarının değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi, 9, 34-42*.
- Ural, O. (2006). *İSMEK Yetişkin eğitimi sempozyumu / Bildiri Kitapçığı*. İstanbul.
- Varol, N. (2005). *Aile eğitimi*. Ankara: Kök Yayınevi.

- Vural, İ. (2007). *SOS! Otizm ve iletişim problemi olan çocukların eğitimi*. İstanbul: Evrim Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1996). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıkılmış, A. ve Özbey, F. Y. (2009). Otistik çocuğa sahip annelerin çocuklarının devam ettiği rehabilitasyon merkezlerinden beklentilerinin ve önerilerinin belirlenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences, 1*, 124-153.
- Yıldırım, A ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

EK-1

BİREYSEL BİLGİ FORMU

Değerli Ebeveynler,

Bu bireysel bilgi formundan elde edilecek veriler, sizlerin eğitim gereksinimlerini belirlemek için kullanılacaktır. Bu nedenle bilgi formunda içten cevaplar vermeniz, sizler için düzenlenecek aile eğitimlerini daha verimli hale getirecektir. Lütfen soruları okuyarak size en uygun ifadeyi yazınız. Göstereceğiniz ilgi ve işbirliği için teşekkür ederim.

EMİNE ŞEKER

M.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Halk Eğitimi Bölümü

Yüksek Lisans Öğrencisi

Anne adı:

Annenin yaşı:

Baba adı:

Babanın yaşı:

Çocuğunuzun tanısı nedir?

Çocuğunuz kaç yaşındadır?

Kurumda düzenlenen aile eğitimi etkinliklerine katılır mısınız?

Aile eğitimlerine katılmak için size uygun gün ve saati belirtir misiniz?

Düzenlenmesini istediğiniz seminer konusu belirtir misiniz?

EK-2

BİREYSEL BİLGİ FORMUNDA YER ALAN “DÜZENLENMESİNİ İSTEDİĞİNİZ SEMİNER KONUSU BELİRTİR MİSİNİZ?” SORUSUNA VERİLEN CEVAPLAR

1. *Davranış problemlerini nasıl giderebileceğimizle ilgili seminer yapılsın.*
2. *Tuvaletini öğretemiyorum, tuvalet eğitimi ile ilgili olabilir.*
3. *Takıntıları var, çok sinirli. Bu problemlerle ilgili anlatım yapılırsa çok memnun olurum.*
4. *Kardeşleriyle geçinmek.*
5. *Kendi kendine beslenme öğrenmesi ile ilgili seminer.*
6. *Özürlü haklarını öğrenelim.*
7. *Konuşma becerisi.*
8. *Düğme ilikleme, ayakkabı giyme becerisi.*
9. *Tuvalete gitme becerisi.*
10. *Dışarda, markette, lokantada nasıl davranacağı ile ilgili seminer.*
11. *Çatal kullanma ve su içme becerisi.*
12. *Tuvalet eğitimi.*
13. *Evde nasıl ders çalıştırabiliriz?*
14. *Tuvalet becerisi.*
15. *Özürlü maaşları ile ilgili seminer.*
16. *Odasını toplama, eşyalarını düzeltme.*
17. *Kendini anlatabime.*
18. *Beslenme becerisi.*
19. *Üstünü giyinme-soyunma becerisi.*

20. *Tek başına okula gitme, markete gitme ile ilgili konular anlatılsın.*
21. *İnatçılıkla nasıl başedebiliriz?*
22. *Tiyatro ve sinema gibi yerlere gidebilme konusuna çok ihtiyacımız var. Oralarda korkuyor.*
23. *Takıntılarını azaltma semineri.*
24. *Yabancı insanlarla yada misafirlerle iletişim kurma.*
25. *Kendi kendine beslenme becerisi.*
26. *Tuvaleti geldiğinde haber verme.*
27. *Bağımsız yürüme.*
28. *Materyalleri evde nasıl çalıştırabiliriz?*
29. *Sesleri daha net çıkarma, sorulan sorulara cevap verme.*
30. *Evde eğitimine devam etme.*
31. *Çizgi filmlere ve resimli kitaplara karşı takıntılarını nasıl azaltabilirim?*
32. *Ders çalışmaya karşı isteksizlik hakkında seminer.*
33. *Davranış problemleri ile ilgili eğitim yapılabilir.*
34. *Eğitim için aldığımız malzemeleri evde yaptırabilime.*
35. *Kardeş ve kuzen kıskançlığı.*
36. *Yabancı ortamlarda daha uzun süre nasıl kalabiliriz? Yarım saatten fazla bir yerde durmak istemiyor.*
37. *Evde ders yaptırma ve dersle ilgili araçları kullanabilme.*
38. *Evde bizimle çok iyi iletişim kuruyor, ama aile dışından kimseyle konuşmuyor.*
39. *Sorulan sorulara cevap verme, kendini anlatma, sohbet edebilme ile ilgili konular.*

40. Davranış bozukluğu.
41. Evde nasıl ders çalıştırabiliriz?
42. Takıntılar, inatçılık, davranış bozukluğu.
43. Büyüdü, hala ben giydiriyorum. Kendi başına giyinme-soyunmayı öğretme semineri.
44. Haklarımızla ilgili seminer istiyoruz.
45. Kendinden küçük çocuklara vuruyor, bundan vazgeçirmenin yolları anlatılabilir.
46. Evde ders yapmak istemiyor.
47. İletişim kurma.
48. Sürekli kapıyı açıp dışarıya kaçma davranışı var. Bununla ilgili olabilir.
49. Günlük işleri ile ilgili plan yapma konusunu işlemenizi rica ediyoruz. Herşeyi biz hatırlatıyoruz.
50. Çok yemek yiyor, nasıl azaltabiliriz?
51. Babası hiç ilgilenmiyor, onu eğitime nasıl katabiliriz?
52. Başkalarının eşyalarını izin alarak kullanma, bilgisayarla çok oynamama, ders çalışma ile ilgili konular.
53. Davranış bozuklukları.
54. Beslenme ve iletişim kurma ile ilgili seminer yapılabilir.
55. Kardeşler arası iletişim konusu olsun.
56. Bağımsız tuvalete gitme.
57. Vurma, tükürme, tekme atma sorunlarını nasıl giderebiliriz?
58. Evin dışındaki ortamlarda nasıl davranması gerektiğini öğretme semineri istiyoruz?

59. Daha güzel ve anlaşılır konuşma semineri.
60. Evde kendi işini kendi yapma ile ilgili seminer yapılsın, eşyalarını toplamak, kıyafetlerini asmak, sofrayı kurarken yardım etmek gibi.
61. Kendi başına giyinme-soyunma becerisi.
62. Tuvalet eğitimi, bağımsız beslenme eğitimi, kendini ifade etme eğitimi yapılmasını rica ediyoruz.
63. Tuvaleti geldiğinde haber verme, elini sürekli ağzına götürme davranışını değiştirme, konuşma eğitimi.
64. Özürlülerin hakları nelerdir?
65. Öğretmenin verdiği materyalleri evde nasıl çalıştıracağımız hakkında seminer.
66. Ben yanında yokken markete gitmesi, komşuya bir şey götürmesi, tek başına okula gitmesi gibi konular.
67. Çok yemek yiyor, bunu nasıl azaltabiliriz?
68. Sokakta bir şey olursa hemen krize giriyor, bunu nasıl geçirebiliriz?
69. Evde bakım ücreti ve özürlü akbili ile ilgili seminer.
70. Her gün marketten bir şey alma gibi takıntısı var. Sabahın 5'inde kalkıyor, markete gitmek istiyor. Bu davranışı nasıl değiştirebiliriz?
71. İnatçılık, tuvalet eğitimi, yemek beğenmeme, okuma-yazma çalışması, eğitim hakları ile ilgili seminerler yapılabilir.
72. Konuşma becerisini geliştirme semineri

EK-3

AİLE EĞİTİMİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

Katıldığınız aile eğitimi değerlendirmek için aşağıdaki soruları cevaplayınız.			
Ad-Soyad:			
Sorular	Hayır	Biraz	Evet
Seminerin konusu ilginizi çekti mi?			
Seminerde verilen bilgiler günlük yaşamınızda karşılaştığınız sorunları çözecek nitelikte miydi?			
Seminerde verilen örnekler ve incelenen vakalar yeterli miydi?			
Sizce konuşmacı alanında uzman mıydı?			
Size verilen seminer notlarını daha sonra okuyacak mısınız?			